

V. KÖTET, 4. FÜZET. ÚJ FOLYAM. 1897 OKTÓBER—DECZEMBER.

MAGYAR
KÖNYVSZEMLE.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK

KÖZLÖNYE.

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

SCHÖNHERR GYULA.

1897. ÉVI FOLYAM.

IV. FÜZET.

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA.

1898.

TARTALOM.

	Lap
Kereszty István. Folyóiratok a könyvtárban	321
Dr. Erdélyi Pál. A második nemzetközi könyvtári konferencia Londonban	326
Dr. Esztegar László. A brüsszeli határozatok	334
Dr. Illéssy János. Verseghy és az egyetemi nyomda	337
Magyar Könyvesház. Heyden Sebald Formulae cz. művének egy ismeretlen kiadása. (3 hasonmással.) Dr. Dézsi Lajostól.	341
Külföldi Szemle. A strassburgi egyetemi és országos könyvtár. Dr. Gyalui Farkas.	352
Tárca. A köteles példányok ügye az országgyűlésen. (Második, befejező közlemény.)	372
Évnegyedes jelentés a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárának állapotáról 1897 július 1-től szeptember 30-áig	392
Az Erdélyi Múzeum-egylet könyvtára 1896-ban	395
A szegedi Somogyi-könyvtár állapota 1896/97-ben.	397
Szakirodalom. Ponori Thewrewk Emil elnöki beszédei. Ism. <i>E—r.</i> Récsey, Brevis historia archivi archiabbatiae O. S. B. de S. Monte Pannoniae. Ism. —y. — A budai könyvtár közlönye; A budai könyvtár-egyesület 3. évkönyve. Ism. (<i>E—r.</i>) — Magyar Nyomdászok Évkönyve. XI. és XII. évf. Ism. (<i>e.</i>) — Henri le Soudier, Bibliographie Française. Ism. <i>E—r.</i> — A »Tóldalék« nyelvújításai. <i>Zolnai Gyulától, Dr. Bartha József</i> válaszával. — Folyóiratok Szemléje. I. Hazai folyóiratok. (Egyetemes Philologiai Közlöny, XXI. 9., Erdélyi Múzeum, XIV. 8., Grafikai Szemle, VII. 9—11., Irodalomtörténeti Közlemények, VII. 4., Századok, XXXI. 8—9.) Ism. <i>D. Gy.</i> — Külföldi folyóiratok. (Centralblatt für Bibliothekswesen, XIV. 8—9., Deutsche Litteraturzeitung, XVIII. 22—43., Revue des Bibliothèques, VII. 5—7., Rivista delle Biblioteche e degli Archivi, VIII. 1—5., Zeitschrift für Bücherfreunde, I. 5—7.) Ism. <i>H. S.</i>	
Vegyes Közlemények. Az 1898. évi költségvetés. Az exakt tudományok egyetemes repertoriuma. A pragmatika szankezió eredeti példánya. (<i>e.</i>) Cheltenhami Korvin-kódexek. (<i>E. P.</i>) A csik-somlyói nyomda. (<i>e.</i>) A nyomdatermékek köteles példányai (<i>e.</i>) A nyomdász czimer. (<i>e.</i>) A kolozsvári kódex (<i>R.</i>) Junker Károly (<i>e.</i>) Valentinus Pannonius. (<i>R.</i>)	

A Magyar Könyvszemle

előfizetési díját 1897 október 1-től december 31-ig beküldték :

Az 1896. évi folyamra : Hodinka Antal.

Az 1897. évi folyamra : Graenzenstein Béla, Hodinka Antal, Révész Kálmán, Székelykereszturi áll. tanítóképző.

Az 1898. év folyamra : Gr. Apponyi Sándor, Békefi Remig, Hradsky József, Pozsonyi kir. jogakadémia, br. Révay Ferencz, Sopron város tanácsa, Szamosújvári áll. főgimnázium, Zirczi apátsági könyvtár.

FOLYÓIRATOK A KÖNYVTÁRBAN.

KERESZTY ISTVÁNTÓL.

A könyvtártudomány számos megoldatlan kérdései közé tartozik a folyóiratok rendezésének kérdése.

A legtöbb könyvtárunk csupán könyvanyagára fordít figyelmet, a folyóiratokat — mintha időszakai voltuk miatt értékük is efemer volna — osztályozás, gyarapítás helyett porlepetten, egy tömegben összeverődve hagyja; a folyóiratért jött olvasót sem nem akarja, sem nem képes kiszolgálni, mert a kért műnek folyóirat voltával a kezelésére hivatott közeg nincs tisztában, másrészt pedig azért, mert a folyóiratok egység nélkül, rendszertelenül vannak elhelyezve s ezért csak igen nehezen találhatók meg. Ismerünk olyan könyvtárt, a hol esetről esetre vita tárgya az, hogy a meglelt folyóirat olvasására melyik helyiséget jelöljék ki. Olyan könyvtárat is — még pedig tekintélyeset — ismerünk, a melynek mindig megvolt a módja gyűjteményének teljessé tételéhez, de azért évről évre oly kevés anyagot dolgozott fel, hogy lépten-nyomon 4—5 éves mulasztásokra bukkant, s néhány esetben meggyőződött arról, hogy a reklamált folyóiratoknak oly régi számaint a legjobb indulatú kiadó sem képes többé előteremteni, a kevésbbé jóindulatú pedig (nagy baj, hogy ilyen is van bőven!) még rápirít a könyvtárnokra, hogy miért teljesíti oly későn a tisztét — ezóta, természetesen, nem is kíséri meg a régi, bármily tetemes számú, hiányzó füzetek reklamálását; a hiány tehát hiánynak marad, vagy, jobbik esetben, az ódonkönyvkereskedőnél készpénzáldozattal sikerül megszerezni a kiegészítő számokat, sőt a legtöbb esetben egy-két szám végett egész évfolyamot — tehát fölösleges anyagot és drágábbat — kell megvásárolnia.

Pedig, hogy mekkora veszteséget jelent tisztán erkölcsi szempontból is a hiányok elhanyagolása, a legalább reklamálás útján pótlás lehetőségének elévülése: azt már csak a következő

néhány megjegyzés is teljes nagyságában feltünteti. Egy-egy tudomány- vagy más szak története, fejlődése leghívebben az illető szak folyóiratainak egymásba kapcsolódó évfolyamaiban tükröződik; ennek a lánczolatnak mindenik szeme egyaránt fontos, lényeges, s azért a csonka évfolyam úgyszólván teljesen értéktelen, — még a teljes évfolyamok is csekély becsüek, ha a gyors áttekintésüket lehetővé tevő évi tartalomjegyzékek hiányzanak; — a teljes évfolyamot pedig (ép úgy, mint a hírlapét) az teszi becsessé, hogy a forgalomban sokkal ritkább, mint az ugyanannyi vagy bár negyedrésznanyi példányban nyomtatott könyv; mondhatni, hogy csak kivételképen jut az ember antiquár útján oly folyóirat régibb évfolyamához, a melyet keres, a melyre szüksége van. A kutatónak aztán utolsó reménye a nyilvános könyvtár; ha még itt sem találja meg a keresett évfolyamot: akkor vajjon hova forduljon, mikor a legtöbb szerkesztő és kiadó — probatum est — nem őríz meg folyóiratából teljes példányt, vagy pedig annál jobban őrzi s ki nem adja kezéből?

A könyvtár első kelléke tehát az, hogy hiánytalanul legyenek mind ama folyóiratai, a melyeket egyáltalán elkezdett gyűjteni. A második kellék, hogy a meglevő anyag használható, hozzáférhető, rendezett legyen. A milyen egyszerű igazságok ezek s a mennyire természetes, hogy érvényesüljenek: annyira hátrányos az olvasók érdekeire s viszont a könyvtár hírnevére, ha e létfeltételek teljesületlenek. Ez pedig a hazai könyvtárakban nem oly ritka eset, hogy ne volna helyén, emlékezetükbe hoznunk hivatásukat.

Legcélravezetőbb módja az olvasók kielégítésének s egyuttal a füzetek pontos számontartásának az, ha a folyóiratok utolsó száma — külön olvasóteremben — mindaddig ki marad téve közhasználatra, míg új szám meg nem jelen. Nemzeti Múzeumunk könyvtárának szabályaival ez, ma még, homlokegyenest ellenkezik; e szabályok szerint csak a már bekötött műveket adhatni olvasók kezébe. Kétségtelen, hogy ez a rendelkezés nem állhat sokáig fenn mai érvényében; a könyvekre vonatkozólag talán inkább, ámbár a British Museum példája — ott t. i. a könyvek általában megjelenésük után egy hónapra bekötve állnak rendelkezésre — még messze áll tőlünk; de a folyóiratok aktuális jellege, kereslete, és esetleges hiányaiknak idejekorán való ellenőrzése hatal-

masan ellenmondanak a régi szabálynak. Világító példákra is hivatkozhatunk: az angol, francia, belga, olasz, német könyvtárak legelsőire, a melyek már rég berendeztek külön termet a folyóiratok tára gyanánt. Bármely folyóiratnál feltűnik csakhamar, ha egy-egy füzete elmaradt; így a reklamálás még idején eszközölhető.

Ha a legújabb szám beérkezik: a régibbet el kell tenni — hova?

A legtöbb könyvtárban a folyóiratok is oda vannak kárhoz-tatva szakmájuk szerint a száz szakcsoportba osztott könyvek közé, néhol pedig a külön hírlaptár anyagához vannak a folyóiratok sorozva. E szakrendszer ellen szól azonban nem egy nyomós érv: *a)* hogy a több szakot is felölelő, nagyszámú folyóiratok helyét rendszeren csak több szak repertóriumának átvizsgálása után találja meg a kutató (vagy a megbízott szolgál), azonkívül pedig hiányzik az egyes szakokba vágó s egyszersmind az *összes* folyóiratok repertóriuma, katalógusa és statisztikája; *b)* hogy a folyóiratok rendszava más, mint a könyveké, (t. i. nem a szerző avagy a szerkesztő neve, nem is az első főnév, hanem a jelző), de még találgatás tárgya is, ha a címül szolgáló főnévnek több a jelzője; végre *c)* hogy még hiányosabb könyvtáraink is minden szak kijelölt polczainak elégtelenné váltán panaszkodnak, s gondoljuk meg, hogy azokon a könyv- vagy hírlappolczokon mennyi helyet foglalnak most el a folyóiratok.

* * *

Világos, hogy mindez árnyoldalak, hibák és bajok felsorolása — már ujjmutatás az orvoslásra, a hibák jóvátételére, az új idők követelményeinek teljesítésére.

Első és legnehezebb, fejtörő feladat: a folyóiratok megkülönböztetése a hírlapoktól. Akár a vegyestartalmú, akár az egy szakmát szolgáló *folyóiratokat rendszeren kisebb formátumuk, borítékkal s egész- vagy félévi címlappal és tartalomjegyzékkel ellátott voltak, továbbá hosszabb cikkekkel álló és a hírrovatot (újdonságokat) nélkülöző tartalmuk, végre megjelenésük hosszabb időköze* különbözteti meg a hírlapoktól, újságoktól. De számtalanszor nem lehet a kétféle sajtótermékek közt szilárd határvonalat vonni; a hetenként és hírrovattal megjelenő »Gazdasági Lapok«-at borítéka és tartalomjegyzéke, a vidéki (egyező című) »Gazdasági Értesítő«-ket csak kisebb formátumuk és egyhavi időközük sorozzák,

a folyóiratok közé, holott egyéb megkülönböztető sajátságaik hírlapoknak minősítik s e kétféle czímú amfibiumokat mindenestre egy közös szakba kell osztani. Ilyen amfibiumai minden szaknak vannak; s valamint a könyv-osztálynak nem szabad kicsinyelnie, a maga tudományos rangjához méltatlannak tartania semmiféle szakmát, hanem a kalaposmesterségről szóló könyvet vagy a kéményseprés szervezéséről szóló önálló munkát is meg kell őriznie: úgy a folyóiratok osztályának sem szabad szakmája miatt a hírlapok közé utasítania a havonta megjelenő »Első magyar kalapos-újság«-ot, a borítékos, kétheti, »Kéményseprők szaklapja«-t, vagy a fennebb idézett gazdasági havi értesítőket. Megjegyezzük, hogy ezeknek czímében az »újság«, »lap«, »értesítő« szók nem lehetnek mérvadók a beosztás iránt, mert pl. a maguk nemében hasonló közlönyök közt ott találjuk az egykor kéthavonként, boríték nélkül megjelent »Egyházművészeti lapok«-at (mint folyóiratot) a könyvek közt, a kéthetenként megjelent, előkelő külsejű, borítékos »Művészeti szemlé«-t pedig (újságnak minősítve) a hírlapok közt. A betű megöl; hogy is lehetne a szón nyargalni, ha valamelyik folyóirat vagy hírlap megváltoztatja czímét? És vajjon elég ok-e pl. az »Élet«, a »Koszorú«, vagy az »Orsz. tanáregyesületi közlöny« évfolyamainak elszakítására a bibliografiai jegyzékben s a polczokon az, hogy haviból utóbb heti szemlévé lettek?

Ezek a példák (és számos hasonló eset) azt a meggyőződést érlelték meg e sorok írójában, hogy a folyóiratok, mindenestre kiválogatva a könyvek szakcsoportjából, együttesen képezzenek egy külön teremben álló és itt olvasandó osztályt. Részünkről azt hisszük, hogy a mely könyvtár hírlapokat is tart: ott a folyóiratok és lapok osztályának egyesítését nem akadályozza semmi. Így történt a budapesti egyetemi könyvtárban, de a mely a hírlapokat nem őrzi meg s az egyesítést csak a folyóiratok olvasótermére szorítja. De ha ez egyesítés eszméje nem nyerné meg az intéző közegek tetszését: ám üljön össze a szakértők plénuma és kísérelje meg ellenmondást nem tűrő elveket megállapítani a folyóiratok s a hírlapok jellegének megkülönböztetésére.

A könyvektől elkülönzésük idején a folyóiratok szükségképen utalólapot kapjanak czédulakatalogusuk eddigi helyére, új utaló jegyzetet a könyvszakmák betűrendes repertóriumába; kata-

logusczéduláik (esetleg a hírlapokéival) egy nagy betűrendes czédulakatalogussá egyesíttessenek; hasonlóképen együttes, de lehetőleg szakmák szerinti alcsoportokra osztott repertóriumot kapjanak. Szükséges még egy évről évre mindig csak az idei folyóirat- (és esetleg hírlap-) állományt összefoglaló jegyzék, a minőt a hazai hírlapokról id. Szinnyei József a Magyar Könyvszemle mellékletéül e sorok írójával együtt összeállított. Hogy a czédulakatalogus minden irodalomtörténeti és bibliografiai adatot egyesítsen-e, vagy e két szak szerint kétféle czédulakatalogusunk legyen-e — ezt a két kérdést, megvalljuk, másodrangúnak tartjuk; ellenben korszerű, jogos igénynek ismerjük el, hogy e katalogusczédulák u. n. registrator tengelyéhez erősítve, legyenek mozgathatók.

Említést tettünk egy folyóirat-olvasóteremről. Ámbár a könyv-olvasók a maguk céljaira a folyóiratokat is gyakran szükséges eszközül használják: a folyóiratoknak általában véve kizárólagos közönségük van, a melyet épen ezért legcélszerűbb volna ott a helyszínén, a folyóiratok termében kiszolgálni. A folyóiratoknál mindenestre kivétel tehető ama szabály alól, hogy csak bekötött művet szabad az olvasó kezébe adni; a kutatónak sokszor a legújabb számokra van szüksége, s ha a külföld összes nagyobb könyvtárai a maguk hátránya nélkül ily értelemben is hasznára váltak a közönségüknek: nem fogják a mieink sem kárát vallani.

Múzeumi könyvtárunk e reformokat elvben kétségkívül elismerte, mert már rég a hozzájuk vezető útra lépett: a folyóévi folyóiratokat egy csoportban, betűrendben tartja s róluk (bár egyszerű fogalmazvány alakjában) jegyzéket vezet; de az esztendő végeztével, általában bekötve, szétosztja a könyv-szakcsoportba, a régibb évfolyamok mellé, hogy az új évfolyamoknak adjon helyet. Ismételjük: ez csak egyetlen lépés, holott a gyors, példás haladás útján első lépéssé kellene válnia, a melyet a többi mentől előbb kövessen.

A MÁSODIK NEMZETKÖZI KÖNYVTÁRI KONFERENCIA LONDONBAN.

Az angol könyvtárnokok egyesülete az idei nyáron, július 12—17-én rendezte a második nemzetközi könyvtári konferenciát, viszonzásul Amerika könyvtárnokainak, kik az első konferenciát összehívták s tanulságul szaktársaiknak, hogy azon a könyvtári disciplinának legújabb fejlődéséről és vívmányairól magukat tájékozthassák. A rendezést magára vállaló egyesület széles körre terjeszkedett ki, nemzetközi konferenciát tartott s arra vendégül látta az egész világ szakembereit. Volt is ott olyan társaság, mely az öt világrész könyvtárait méltán képviselte. A vallás- és közoktatási miniszter úr ő nagyméltósága meghagyásából szerencsém volt a konferencián megjelenni, tanácskozásain részt venni, szerencsém van e sorokban arról általános tájékoztatást adni.

Mennyire időszerű és szükséges volt a könyvtári világban ez a konferencia, legjobban bizonyítja a köréje gyűlők érdeklődése. Körülbelül ötszáz szakember jelent meg a művelt világ könyvtárainak képviselőiben, legnagyobbbrészt amerikaiak és angolok, kik a konferenciát vezették s a kontinens s a többi világrészek könyvtárnokai felett jelentékeny tulsúlyban voltak. A konferenciát az angol könyvtárnokok egyesülete, London városa engedelmével, a Guildhall helyiségeiben rendezte s elnökéül J. Lubbockot, a kiváló tudóst, nyerte meg. E konferencián részt veendő, július 11-ikén érkeztem Londonba, s másnap délelőtt bemutattam magamat nagykövetségünknel, hol szives fogadtatásban részesültem s egy nyílt igazoló, illetőleg ajánló levelet kaptam, mely a konferencia elnökségéhez volt intézve. Ez ajánlattal Kropf Lajos úr közbenjöttével jelentkeztem a fogadó bizottság titkáránál, E. M. Borrajo úrnál, ki a Guildhall könyvtárnoka, s tőle vettem át irataimat, tőle kaptam a szükséges utbaigazitásokat. Ő különben a konferencia tartama alatt mindig előzékeny és szives tanácsadóm volt.

A konferencia nyolcz ülésben 38 előadást tartott és vitatott meg, melyek a kiadandó »Transactions of the second international Library Conference«-ben fognak megjelenni. Az előadások terjedelmesebb ismertetésére vagy megjegyzésekkel való kísérésére

mindaddig, míg e kiadvány meg nem jelenik, alig lehetne ez össze foglaló jelentés keretében vállalkoznom, de a konferencia helyét és eszméit, gondolat-világát s általános eredményeit már most összefoglalhatom.

Az első nemzetközi könyvtári tanácskozás óta (1876) az ó- és újvilág könyvtári életében sok és jelentős változás történt s magát a könyvtári tudományt egy új, szabadabb és raczionálisabb szellemnek jótékony hatása kezdte igazgatni. Enyhülni kezdett az a rideg fölfogás, hogy a könyvtár egy magába zárt hideg szisztéma s életén szükség szerint a tudomány misztikuma borongjon. Ma a könyvtár a komoly tudományosságnak s az általános művelődésnek egyik leglényegesebb tényezője s céljai szerint önálló intézményként önálló föladatakra van hivatva. E. C. Richardson már így tárgyalta a könyvtárt előadásában. Szerinte a könyvtárak az emberi műveltségnek alapjai, mert a könyvek, melyeknek összesége a könyvtár, ugyanolyan szerepet játszanak az eszmék terjesztésében, egymásra hatásában, mint az élő nyelv a kölcsönös eszmecserékben. Hatásuk azonban annyival bensőbb és mélyebb, a mennyivel a megfontolt olvasás és elmélkedés gyümölcsözőbb mint az elillanó szó s annyival értékesebb, a mennyivel több módot és alkalmat nyújt az eszmélkedésre, s így közvetlenebb, mint az előszó, mely helyhez és időhöz van kötve. Sőt a mennyiben a rendszeres könyvtár egy-egy találmánynak, gondolatnak, eszmének, kérdésnek vagy tudománynak irodalmi anyagát rendszeres földolgozásban bírja és adja: az olvasónak rendszeres vezetője és önkénytelen jóltevője. Ebben az értelemben nevezi H. R. Tedder előadásában a könyvtárt az önálló tudós egyetemének, s a könyvtárnokot a szellemi élet utcsinálójának, s így érti meg a hallgató egy másik tételét, hogy a nyilvános könyvtárak története a társadalmi fejlődés és a tudományos haladás történetének kiemelkedő részét foglalja le. Richardson szerint: könyv könyv mellett khaosz, könyv könyv mellett rendszerben: tudomány, legalább is tudományos apparatus. M. Dewey előadásában a könyvtárak jelentőségét kiválóan hangsúlyozván, a nyilvános könyvtárakat a közműveltségre ép oly fontosnak tartja, mint az iskolákat s azok létesítését, fenntartását és gondozását az államnak az iskolákkal egyenrangú feladai közé sorozza. E fejtegetésekhez szépen illeszkedik Mac Alister előadása, ki a tökéletes könyvtárnokban találja

meg a könyvtár hatásának legfőbb tényezőjét. A régi világban a könyvtárnoknak két típusa volt; az egyik a tudós, ki a maga tudományát művelve, féltékenyen ült gyűjteményein, de a gondjaira bizott könyvtár khaosz volt; a másik a tanulatlan hivatalnok, ki idegesen őrizte nagy nehezen rendbe hozott könyveit s a kutató munkáját inkább megnehezítette, mint elősegítette. A tökéletes könyvtárnok eszménye az úgy működő könyvtár, melynek bejárata fölé nyugodtan oda lehet írni: add be kérélapodat s a kivánt könyv azonnal kezvedbe jut. A tökéletes könyvtárnok szereti pályáját, szorgalmas és szakszerűen képzett, a tökéletes könyvtár az ember szellemi tevékenységének kohója vagy műhelye.

Anglia a kontinensen túl, Európán kívül mindenüvé elvitte művelődését, melynek egyik hatékony tényezőjét nyilvános könyvtárak létesítésében találta meg, s a szabad Amerika a maga sajátos és rohamos kultúrtörekvéseivel a könyvtárakat szinte erőszakosan ültette át a mindennapi életbe s alkalmazta annak gyakorlati követelményeihez. Anglia hatalmas kezdeményezése Amerikában versenyképes könyvtári disciplinává lett, a többi világrészben erőteljes fejlődésnek indult. Ime a konferencián megjelent az új világok könyvtárainak képviselője, s egymásután mutatta be, mit produkált e disciplina fejlesztésére: Henry C. L. Anderson New-South-Wales könyvtári működéséről, Herbert Putnam az Egyesült-Államok helyi könyvtári egyesületeiről, G. H. Could Canada jelentékenyebb könyvtáraitól és könyvtári életéről, Frank Cundall Jamaica könyvtáraitól tartottak előadásokat, míg Európa északi államainak könyvtári viszonyairól, azoknak Dán-Svéd-Norvég, Finnországban való haladásáról A. S. Steenberg tartott egy feletébb tanulságos szemlét. Mindez előadások tanulságos és szemléltető képet nyújtottak ama mozgalmakról, melyek a világ művelt államaiban a könyvtári disciplina körül a közel multban megindultak és fejlődtek. De sem ezek az előadások, sem a velük kapcsolatos hozzászólások nem merítették ki a kérdést, sem annak legujabbkori történetét sem annak mai állapotát. Hiszen magában Angliában, azonkívül a kontinens más államaiban, többek között hazánkban is, a könyvtári kérdések ujjabb meg ujjabb fázisokban folytonosan napirenden vannak. Könyvtárak alakultak és alakulnak, a társadalomnak ujjannan fölmerülő szükségletei egymásután teremtik meg az ingyenes (Free Public Library), a nép- iskolai,

stb. könyvtárakat; régi, nagy multú könyvtárak idomulnak a korhoz, s az államok és a föntartó testületek áldozatkészségéből a könyvnek hatalmas piacot teremtettek s a magán könyvtárakon kívül mind nagyobb forgalmat mutatnak ki, jeléül, hogy a közönség mind jobban a könyvtárak köré csoportosul. A könyvtárak szinte öntudatlanul, lehet mondani ösztönszerűleg érezték és érzik, hogy minden irányban jelentékeny szerepet játszanak a szellemi élet területén, s így mind arra törekeshnek, hogy mennél tökéletesebben felelhessenek meg föladataiknak.

E gondolatot legjobban érezteti ama természetes kiválás, mely a könyvtárak evolúciójában végbement, azzal, hogy a könyvtárak különös feladataik szerint és sajátos céljaik érdekében önálló irányban fejlődtek, fajok szerint elkülönültek, lehet mondani egyes könyvtári típusokká alakultak ki. De bár így, bár úgy — a közművelődés szolgálatában maradtak, sőt a mennyiben elválásukban így a modern kornak egyik legjelentősebb elvét, a munka felosztását kifejezésre juttatták, alkalmasakká tették intenzivebb és egyetemesebb hatásra. A tapasztalás azt mutatja, hogy, legalább Angliában, szorosabban véve Londonban, a könyvtárak kölcsönösen segítik egymást azzal, hogy speciális feladataikon dolgozva, könnyitenek egymáson, midőn más-más irányban gyűjtik kincseiket és megosztják az olvasó közönség nagy tömegét. Ez a kiválás vagy fejlődés alakította ki s választotta el a tudományos és, talán szabad így mondani, gyakorlati könyvtárakat egymástól. A tudományos könyvtárak részint mind egyetemes, nagy könyvtárak (British Museum, Bibliothèque Nationale, stb.) részint mint szakkönyvtárak, feladatuk szerint a tudomány szolgálatában állanak, míg amazok az ember szellemi tevékenységének egész körére kiterjeszkednek, emezek egy specialis tudomány területére szorítkoznak. A gyakorlati élet szolgálatában, mint az általános képzés, egyetemes művelődés tényezői, a közműveltség terjesztői, a tanintézeti (egyetemi, tanulmányi, iskolai) könyvtárak s a közműveltségi (nyilvános kölcsön-, nyilvános olvasó-, nép-, vándor-) könyvtárak; amazok a felsőbb- és középfokú szakoktatás tehát az egyetemi középiskolai tanítás szolgálatában állanak, emezek a nagy közönség, a társadalom minden osztályának szolgálatára vannak rendelve.

A konferenzia iránya gyakorlati útra tért, a midőn előadásainak nagy többsége a könyvtári életnek gyakorlati kérdései

köré csoportosult, s ugyancsak ez irányt szolgálta kapcsolatos kiállításával. Mélyebben bocsátkozott a könyvtári élet és viszonyok fejtegetésébe, midőn a könyvtárnokok rendszeres képzéséről, a tökéletes könyvtárnok típusáról tanácskozott, mikor azt a kérdést vetette föl, alkalmazhatók-e nők a könyvtári szolgálatban? E. R. N. Mathews vetette föl e kérdést, s miután elmondta, hogy Bristolban és Manchesterben 1876 óta a nők alkalmazást nyertek s ismertette, milyen eredménnyel dolgoztak s hogy milyen természetű szakvizsgálatnak vannak alávetve, elismerően nyilatkozott a nők képességéről s könyvtári szolgálatban való nagy hasznuk vehetőségéről. H. P. James ismertette az Egyesült-Államok könyvtárnoki tanfolyamát és egyes osztályait, Ch. Welch pedig megmutatván, hogy a könyvtár minden irányban gyakorló iskolája a fiatal embereknek, azt fejtegette, hogyan kell a könyvtárnokot fiatal korától kezdve nevelni. Az előadások egy más csoportja a nyilvános könyvtárak s azoknak főntartóihoz (állam, intézet, testület, bizottság) való viszonyáról, a könyvtári hatóságok feladatairól, a könyvtárak szabadelvűségéről szólott; míg két előadásnak, melyeket parallel tárgyaltak, a könyvtári építkezés volt témájuk. És pedig kettős szempontból, az építésznek művészi feladata és technikai készsége, másrészt a könyvtárnok gyakorlati szempontjából. Magától jó, hogy a praktikus könyvtári épületről, vagy a könyvtári építkezés főbb elveire ezek alapján kitérjek.

A könyvtárnak s épületének, mint a könyvnek és kötésének harmoniában kell állania, mondja az építész, jó könyvek értékes gyűjteményének illő, megfelelő épület kell, e harmoniában van a könyvtár építkezés esztétikai jelentősége. A könyvtári épület szerkezetben, formában és díszítésben fejezze ki a szellemi munka gyönyörűségét, következképpen úgy a külső tagozásban mint a díszítő elemek alkalmazásában mérsékletre kell törekedni, hogy egyszerűség és méltóság uralkodhassék rajta. Nincs dísztelenebb mint a dísztelen dísz vagy a díszes dísztelenség, mert a milyen emelő az illő dísz, ép olyan rontó a halmozottság vagy a fukar dekoráció. A belső díszítésre legalkalmasabb a belépő (előcsarnokhall,) az olvasóterem s a fogadó helyiségek. Az előadó (Beoresford Pite) vizsgálja e szempontból a különféle építési stíleket ismerttet néhány építési típust s néhány meglévő épületet, mint a British Museum olvasótermét, s végül egy ideális épület vázlatát

próbálja adni. F. J. Burgoyne előadásában a könyvtárnok álláspontját fejtegeti: a könyvtárnok gondja a belső berendezés, a termek beosztása s a könyvtartó polczok elhelyezése, közegészségügyi intézkedések (fűtési, világítási, szellőztetési berendezések alkalmazása), főként az az előrelátás, hogy a gyorsan növekedő anyagnak elegendő helyet tudjon biztosítani.

Követendő szempontok a könyvtári építkezésben: az olvasótermek legyenek lehetőleg központi fekvésűek, hogy elhelyezésükkel is megkönyítsék a könyvtári szolgálatot; legyenek egészségesek, (világítás, szellőzés, fűtés,) kényelmesek és zajtalanok, kényelmesek az olvasók számára, zajtalan berendezésűek a munka érdekében. A kiállításon e célra egész sorát láttam az újításoknak, mint gummi karikával ellátott székeket, nesztelenül záródó ajtókat, simán nyíló ablakokat stb. s főként gummi szőnyegeket és gummi abroncsos kocsikat. A könyvtártermek legyenek lehetőleg tűzálló anyagokból alkotva, cement, mozaik vagy kőpadló, vasoszlopokon nyugvó emeletek, vasszerkezet legyen az uralkodó. Az említett kiállításon néhány modellt láttam e célra. A könyvek elhelyezésében arra kell gondolni, hogy minden terület ki legyen használva, hogy sok könyv elférjen kis helyen, de a mellett szabad közlekedést kell föntartani a levegő és fény járásának s a kiszolgálás számára. Ezeken az általános intézkedéseken kívül az új könyvtárak hivatalos vagy manipuláló termeire kell nagy gondot fordítani. Itt a berendezés eszthetikájára is nagy súlyt fektetnek, a kiállításon láttam néhány pompás íróasztalt, könnyű és erős állványt, létrákat, karos székeket, katalogustartó szekrényeket, praktikus tintatartókat (három különböző színű tinta számára) íróasztali fölszereléseket, katalogus lapokat (Cards) és fiókokat, valamint írógépeket, a melyek nagyon kezdenek divatba jönni, sőt már több könyvtárban régebb idő óta alkalmazásban vannak. Ilyen könyvtári berendezésre természetesen csak újonnan emelt épületek butorzásakor lehet gondolni, s a könyvek beraktározási elvét csak a magazin-szisztémával lehet gyakorlatilag érvényesíteni. Kialakult zártrendszerben, a hol minden szak külön nyitva marad a jövő szaporulat számára, mint nálunk, a rendszer sok helyet kíván s így a könyvanyag zsúfolása eleve ki van zárva. Oldalvilágítású termekben, mint minálunk, a zsúfolás egyébként is sok akadályra talál, melyek a felülvilágított s egymásba világító

termeknél eltűnnek. A könyvtár lényeges feladata levén a könyvanyag megőrzése, az angol könyvtárak különös gonddal vannak a kötésre, a mit szintén a belső berendezés keretébe illőnek tartanak.

A konferencia a katalogizálással, jelzéssel nyolcz előadásban foglalkozott, ez a könyvtári funkció az, a mi ma minden könyvtárnak legfőbb gondja, s a mi a legtöbb s a legnagyobb nehézséget támasztja. E manipuláció, ez a kezelés két irányban fontos, először, mert a katalogus minden könyvtárnak leltára, jobban mondva telekkönyve, másodsor mert tudományos apparátus. Egyaránt fontos a könyvtár s a bibliografia szempontjából, de épen e miatt a katalogizálást nagyon megnehezíti, mert érdek-összeütközések okozójává válik. A könyvtár megelégedhetik pontos, de rövidített czímmel, a bibliografiának teljes czímre van igénye; a könyvtár nem pocsékolhat el fölös munkát a bibliografia kedvéért, de viszont kötelessége azt szolgálni. A milyen nehéz e kérdésben a helyes utat megtalálni, épen olyan nehéz eldönteni a katalogizálás rendszerét. Megelégszünk-e az egyszerű indikátor-katalogussal, s azt betürendben, vagy tudományszakok szerint állítsuk-e e föl; írott- vagy nyomtatott katalogust használjunk-e, s azt könyvbe vagy czédulakatalogusba vezessük-e be; a klaszifikáció legyen-e egyúttal helyjelző (Standorts-katalog) vagy külön számot nyerjen a könyv elhelyezése és osztályozása alkalmából — mindezek tagadhatatlanul fogós kérdések — s megoldásukban az egyöntetű eljárást szinte alig tartjuk kivihetőnek. S azután milyen rendszert fogadjunk el? A raktározót vagy valamely tudományosat? A konferencia e kérdéseket élénk eszmecsere tárgyává tette, a mi a Transactions legérdekesebb lapjait fogja elfoglalni, s mutatja azt a fontosságot, melyet a konferencia és a könyvtárnokok e kérdésnek tulajdonítanak.

E rövid szemle, melyben a mi disciplinánk főbb kérdéseit érintő előadásokról emlékeztem meg, nem meríti ki sem az előadásokat, sem azok érdemét. Voltak előadások, melyekben távolabb eső kérdéseket tettek szóvá, mint a nemzeti bibliografia és biografia jelentősége, az olvasók és a könyvek viszonya, a római betürendszer és európai nyomdászat bevitele keletre, a könyvnyomtatás bölcséjét gondozó külső körülmények története, a gyermekolvasók, és olvasmányok, a könyvtárak egymásra hatása és egymást segítő összemun-

kálása stb., mindezek nagyon jellemzők a konferencia eszmei körére, mely szélesben, nagy területen látja, ismeri és tárgyalja a könyvtári ügyet, mely emelkedett szempontból itéli meg a könyvtár feladatát s ideális célok megközelítésében iparkodik hivatásának megfelelni. A konferencia előadásainak halmozott tárgysora idejének munkára szánt részét teljesen elfoglalta. Naponkint félkilencz-től délután négyig tartotta üléseit, kivéve másfélórát a lunchre, s e miatt a könyvtárak csoportos látogatása elmaradt, csupán egy kirándulás szerveztetett, mely Francia- és Németország könyvtárait kívánta meglátogatni. E kirándulásban főként a nem európai szakemberek vettek részt.

Mindaz, a mit hallottam és láttam, a minék részese voltam, megtanított arra, hogy a mi disciplinánk haladása és fejlődése ma az angol és az amerikai könyvtárakra s embereire van bízva. A kontinensen lévő államok történelmi múltú s megállapodott régi könyvtárai a reformoknak s újításoknak csak egy-egy részletét célozhatják vagy vehetik át, mert minden rendszer jó, ha pontosan keresztül van vive, s minden régi, de megbízható rendszer jobb, mint bármilyen kitűnő új, a mit még azután kell keresztül vinni. Amott más élet és viszonyok között fejlődik e tudomány, mint nálunk a kontinensen. Mégis, ha reformokra gondolnánk, a leg-egyszerűbb rendszerre, a magazin rendszerre kellene gondolnunk s akkor elfogadnók az új könyvtári elvet: a könyvek raktáron legyenek, a katalogusok tudományon épüljenek. Ha pedig csupán némely technikai újításra gondolunk, akkor is legjobban megfelelőek az angol és amerikai könyvtárak, melyekben a modern technika minden finomsága érvényesül. Gyakorlati és elméleti kérdésekben pedig egyaránt gyakran visszafogunk térni a második konferencia Transactions-aihoz, valahányszor a fölmerülő új kérdések történetét vagy azokban útbaigazítást keresünk.

A BRÜSSZELI HATÁROZATOK.

DR. ESZTEGÁR LÁSZLÓTÓL.

A brüsszeli második nemzetközi bibliografiai konferenciáról a Magyar Könyvszemle előbbi füzetében közölt tudósításom közvetlenül a konferencia után készült, a mikor még a határozatok hivatalos szövege nem volt kezeim között. A konferencia munkálatait tartalmazó kiadvány ugyan még a mai napig (november 17.) nem jelent meg s így a mult alkalommal jelzett beható tanulmánynyal még nem készülhettem el, azonban a határozatok hivatalos szövegét már most közölhetem.

Megelőzőleg szükségesnek tartom fölemlíteni, hogy a brüsszeli konferenciával több nevezetes külföldi bibliografiai szakfolyóirat részletesen foglalkozott, s habár a hallei Centralblatt egy rövid »Notize«-ban, régi álláspontjához hiven, igyekszik nem tulajdonítani nagy jelentőséget az egész kérdésnek, az általános vélemény elsőrangú közművelődési eseménynek hirdeti ezt. Így többek közt a firenzei nemzeti könyvtár közlönye¹ azzal végzi ismertetését, hogy idézi az ismert alapon tervezett repertorium egyik leghatározottabb ellenzőjének *Funck-Bentanonak* következő szavait: »il est impossible de ne pas rendre hommage à ce qui a été fait à l'Office international de Bruxelles. Applaudissons-y et profitons-en.«

Nagyon helyes szempontból itéli meg *dr. Eichler Ferdinánd* is a kérdést a modern bibliografia állását vázlatosan, de szakértelemmel ismertető dolgozatában.² Nézete szerint nagy kár volna a brüsszeli törekvéseket, melyek az egytetemes repertorium megteremtését célozzák, már eleve elítélni. Haszna lesz ezekből a bibliografiának még akkor is, ha nem sikerül az egytetemes repertorium tervét megvalósítani. A mi pedig a tizedes rendszert illeti, ha a tervezett repertorium annak alapján el fog készülni, ép oly hasznavehető lesz, mintha bármely más rendszert követne. Magát a tizedes rendszert az amerikaiak egyik újabb sikerének nevezi.

Ezek fölemlítése után ide igtatom az Institut international

¹ Bolletino delle pubblicazioni Italiane. 1897. 284. sz.

² Bibliothekspolitik am Ausgange des 19. Jahrhunderts von *dr. Ferd. Eichler*. (Lipese, Harrasowitznál, 1897.)

de Bibliographie meghívására a belga kormány védnöksége alatt 1897 augusztus 1—4. napjain Brüsszelben összegyűlt második nemzetközi bibliografiai konferencia határozatait.

1.

A nemzetközi bibliografiai konferencia szükségesnek tartja a bibliografiai munkásságnak nemzetközi szervezését. A nemzetközi bibliografiai hivatalnak és munkatársainak a tizedes rendszer alapján végzett munkálatait tudomásul véve, fölhívja úgy a hivatalt, mint a munkatársakat, hogy a megkezdett művet a legkiterjedtebb nemzetközi és tudományos alapon s bármi fajta fölmerülő javítások állandó figyelembe vételével tovább folytassák.

2.

A nemzetközi bibliografiai konferencia azt az óhajtását fejezi ki, hogy a felsőbb oktatásban a bibliografiának nagyobb jelentőséget tulajdonítsanak.

3.

A nemzetközi bibliografiai konferencia hozzájárul ahhoz, hogy az egyetemes repertorium kiegészítéséül speciális és kritikai bibliografiák készíttessenek.

4.

A nemzetközi bibliografiai konferencia üdvözli a belga kormányt azokért a buzdításokért, a melyekkel az utóbbi két év folyamán a bibliografiai tudományt előre vitte.

Ezzel az üdvözlettel fölkeresi a következő svájci hatóságokat is: a szövetségi iskolatanácsot, a zürichi kanton kormánytanácsát s Zürich város tanácsát.

Kinyilvánítja azt az óhajtását, hogy a többi kormányokat is láthassa azoknak a kísérleteknek támogatásában, a melyek a nemzetközi és kölcsönös bibliografiai munkásság szervezésére irányulnak.

A konferencia megbizsa irodáját, hogy az ehhez szükséges lépéseket megtegye s hogy munkálatait mentül szélesebb körök tudomására hozza.

5.

A nemzetközi bibliografiai konferencia hasznosnak nyilvánítja, ha a nemzetközi intézet keretén belül nemzeti csoportok szervezkednek.

6.

A nemzetközi bibliografiai konferencia fölszólítja a tudományos társaságokat és a gyűjteményes kiadványok szerkesztősegeit, hogy a vezetésük alatt megjelenő kiadványok tartalomjegyzékét, tekintettel az egyetemes bibliografiai repertorium gyors elkészülésének szükségességére, külön álló lapokon vagy czédulá-

kon az Institutnek az illető országban levő titkárságához vagy pedig egyenesen az intézet székhelyére, Brüsszelbe küldjék be.

A konferencia a nemzetközi bibliografiai intézet bizottságát szólítja föl arra, hogy ezt az óhajtást az összes tudományos társaságokkal és szerkesztőségekkel közölje, s hogy ezek részére jelölje is meg az illető országokban levő titkárságok címét.

7.

A nemzetközi bibliografiai konferencia azt az óhajtását nyilvánítja ki, hogy a különböző országokban a kiadóegyesületek és a nemzetközi bibliografiai hivatal (Office) vagy pedig ennek illető képviselője között könyvészeti iskoláknak, (écoles du livre) mint határozott pályára készítő iskoláknak alapítására nézve megállapodás jöjjön létre.

8.

A nemzetközi bibliografiai konferencia a nemzetközi bibliografiai intézet bizottságát megbízza, hogy a bibliografiai jelzések-nél követendő szabályok nemzetközi jegyzékének elkészítésére az egyes államok szakembereiből bizottságot nevezzen ki.

9.

A nemzetközi bibliografiai konferencia a nemzetközi bibliografiai intézet bizottságát felhívja, hogy a bibliografiai cédulák nyomtatásának legcélszerűbb és legjutányosabb eljárását tanulmányozó bizottságot állítson össze.

10.

A gyűlés a nemzetközi bibliografiai intézet bizottságát megerősíti jogaiban a következő konferenciáig.

VERSEGHY ÉS AZ EGYETEMI NYOMDA.

DR. ILLÉSSY JÁNOSTÓL.

Ismeretes a kitüntető jóakarát, melylyel József nádor a sorsüldözte Verseghy iránt viseltetett. Az ő támogatása tette lehetővé, hogy a vénülő, különben is beteges író az egyetemi nyomdánál kapott olyan alkalmazást, a mi élete pályájának, képességeinek leginkább megfelelt. Tizenhat évig működött itt fáradhatatlanul, mint átdolgozó, fordító, magyarázó és javító. Az iskolában s a gyakorlati életben szükséges könyvek sajtó alá rendezése vagy újak szerkesztése volt a feladata; olyan feladat, mi a nyomdának ugyan kétségtelenül hasznot hajtott, de neki magának legfeljebb a mindennapi megélhetést biztosította.

Verseghy viszonyát az egyetemi nyomdához a Sággy Sándor által megírt életrajzából ismerjük.¹ Sággy Sándor fia volt Ferencznek, az egyetemi nyomda gondnokának s Verseghy benső barátjának, istápolójának. Életrajzi adatai tehát megbízhatók s én az alább közlendőkkel csak ez adatok megbízhatóságát akarom dokumentálni s némileg kibővíteni.

Verseghy az 1822-ik évben reménytelenül betegeskedvén az egyetemi nyomda, mely a Magyar Nemzeti Múzeumban megjelent négy nyelvészeti kérdésre irt feleletét kinyomatta, kérdést intézett hozzá, hogy a hátralékos nyomdaköltségeket mikor és miképpen fogja kifizetni?

Verseghy e kérdésre következőleg felelt:

Inclyta Typographia Regiae Universitatis!

Ad aestimatissimas inclytae typographiae literas sub 15. Julii 1822. ad me exaratas, quibus me ad sumptus impressionales operis mei, sub titulo *Felelet seu Responsum ad quatuor a Musaeo nationali propositas quaestiones* noti persolvendos provocat, remittente tantisper diuturna aegritudine mea, sequentia humanissime reponendi honorem mihi sumo.

Quod, cum hoc opus ad integritatem grammaticae meae, altiori jussu certis principiis *philologicis* firmatae, ac tandem in usum scholarum editae, ob circumstantiam illam, quod paulo post editionem ejusdem, *principia* etiam *philosophica* ab iis, qui regulas meas suffodere gestiebant, publice expetitae fuerint, tantopere

¹ Verseghy Ferencz maradványai és élete. (Buda, 1825.)

pertineat, ut sine hoc inimici elucubrationum mearum de veritate principiorum philologicorum, quibus grammaticam superstruxi, convinci atque ad silentium adigi nequeant: ipsissimum hoc opus, velut fundamentum reliquorum pro scholis elaboratorum, inclytae typographiae regiae in prae-existentibus apud eandem exemplaribus cum eadem reverentia, qua reliquas elucubrationes meas, instar proprietatis offeram: illis nihilominus permodum conditionis additis demississimis precibus, ut inclyta typographia regia mihi vicissim, tam pro hoc opere, quam etiam pro numerosis in uberrimum instituti hujus typographici emolumentum, per decursum 16 annorum erga mediocre pretium exantlatis laboribus, quorum nomina isthic sub $\cdot$ /. humillime substerno, altiori loco eam remunerationem exoperari dignetur, quam aequissimam et generosis suis in compentando diligentiorum collaboratorum suorum quovis fatigio sensis accomodatissimam fore judicaverit.

Dabam Budae 2. Septembris. 1822.

Inclytae Typographiae Regiae

humillimus servus
Franciscus Verseghy

A melléklet, melyre hivatkozás történik, tételenként felsorolja az egyetemi nyomda részére 16 esztendő alatt teljesített munkát. Verseghy bibliográfiájához nem egy új adattal járul ez a jegyzék, mely sajátkezűleg és hivatalos használatra levén írva, hitelesnek és teljesnek mondható.

Elenchus librorum per Franciscum Verseghy pro inclyta typographia regia per decursum 16 annorum partim noviter elucubradorum, partim auctorum, partim quoad ipsius materias, quas pertractant, secundum vota ejusdem inclytae typographiae reformatorem.

Breviarii Romani ob elevationem situs veterum quorum-piam festorum, et ob accessionem novorum sanctorum difficilis sane redactio, emendatio ac correctio. Tomi IV.

Missalis Romani simillima redactio, emendatio et correctio.

Versiones Brevis Doctrinae de Varrina per clariss. dominum doctorem Franciscum Bene elucubratae.

Epitome Institution. Gramm. Linguae Hung. pro gymnasiis. Tomuli V. *Opus originale.*

Exercitationes Idiomatis Hung. pro iisdem gymnasiis. *Opus originale.*

Analyticae Institutionum Lingvae Hungaricae, tomi III. etymologiam, syntaxim et aestheticam ejusdem idiomatis rationibus philologicis in usum magistrorum lingvae firmatam continentes. *Opus originale.*

Felelet a Nemzeti Muzeumnak 4 kérdésire. *Opus originale*, principia philosophica lingvae humanae in genere continens, quibus demum systematice demonstratis regulae lingvae hung. superbus untu.

Francisci Wagner Phraseologia emendata et utilissimis vocum significationibus et idiotismis aucta. Tomi II. Pro scholis humanioribus.

Officium Rakocianum Psalmorum Paraphrasibus intellectu facilius redditum et aliis precibus auctum.

Panis quotidianus Animae, seu preces selectae. Emendatus et auctus.

A. B. C. könyvecske a' falusi oskolák' számára. Emendatus.

Dtto, dtto nemzeti oskolák' számára. Emendatus.

Az ó és új Testamentum' Historiájának sommája az oskolák' számára. Emendatum tam quoad versionem olim ex germanico nimium vitiose factam. *Opus fere originale*.

Magyar Orthographia a' Nemz. Osk. számára. *Opus originale*.

Makula nélkül való Tükör, diligenter perpurgatum et vita Jesu Christi ex quatuor Evangeliiis ordine chronologico proposita auctum.

Ungarische Sprachlehre zum Gebrauche der ersten Lateinischen und der Nationalschulen. *Opus originale*.

Ungarische Rechtschreibung zum Gebrauche der nemlichen Schulen. *Opus originale*.

Gradus ad Parnassum seu synonyma pro scholis humanioribus, sunt actu sub elucubratione et prelo.

His accedunt innumeri libri majores et minores, quorum typicam in veriis lingvis, etiam externis, correctionem per 16 annos peculiari diligentia praestitit.

Verseghy tehát a nyomdaköltségek fejében átengedte a múzeumi kérdésekre irt feleletének el nem kelt példányait és tulajdonjogát s csupán azt kérte, hogy hasznos munkásságára és hosszas betegeskedésére való tekintetből némi méltányos jutalomban részesülhessen.

Mire a nyomda e kérelmet a helytartótanács elé terjesztette, a sok megpróbáltatáson keresztül ment expaulinus (1822 december 25-ikén) megszűnt élni. Kevesektől ismerve, még kevesebektől segítve olyan sanyaru nélkülözés közt tengette utolsó napjait, hogy gyógyíttatása költségeit se bírta fizetni s temetéséről is a már említett Sághy Ferencz gondoskodott.

Ily körülmények közt a nyomda akarva, nem akarva, kénytelen volt Verseghy munkáját tulajdonába venni, hogy a

nyomdai kiadások megtérülését biztosítsa. Ez különben nem volt nehéz dolog. Verseghy 1232 frttal maradt adósa az intézetnek, ez a »Felelet« 800 példányából bőven kitelt. Attól se kellett tartania, hogy a mű nem lesz kapós. A nyelvészek akkori harcában Verseghynek hangzatos neve volt. Az igazgató, Markovics Mátyás úgy igyekezett a dolgot feltüntetni, hogy abból nem vesztesége, ellenkezőleg haszna lesz a vezetése alatt álló intézetnek, a mely különben is sokat köszönhet Verseghynek. »Vir hic — mondja a december 30-iki fölterjesztésben — in omnigena literatura, sed cumprimis in Hungarica eruditissimus, decursu sexdecim annorum in quibuscunque seu versionibus, seu lucubrationibus, seu correcturis eam typographiae navaverit operam, quae instituto admodum fructuosa, ipsi vero regno et praesertim nationi hungaricae, quoad culturam linguae suae, perenni memoria digna evadere debet.« Méltányos, sőt illendő tehát, hogy a kérelmezett jutalom holta után is kiutalványoztassék, legalább annyi, a mennyiből az orvos és gyógyszerész követeléseit s a temetés költségei kitelnek.

A helytartótanács, mielőtt a javaslatot elfogadta volna, tudni kívánta: vajjon a nyomdának teljesített munkájáért részesült-e Verseghy egyszer-másszor jutalomban és milyenben? ha pedig nem részesült, mennyi volna szükséges a holta után maradt tartozások kifizetésére?¹

Az igazgató erre 1823 február 23-ikán azt válaszolta, hogy szoros értelemben vett jutalomban (remuneratio) Verseghy soha se részesült, hanem esetről esetre egyezett meg vele a nyomda bizonyos díjazásban a munka természete szerint. Így pl. háromszori correcturáért rendszerint 2 frtot, fordításért 7 frt 30 krt, más munkáért 6 frt 40 krt s csupán egyszer, a Wagner Phraseologiájának roppant hálátlan munkájáért fizetett 10 frtot, mindannyiszor nyomtatott ivéért és bécsi értékben számítva, a mi valóban oly csekély összeg, hogy abból »vix aegre vitam tolerare potuisset«. Az igazgató úgy véleményezte, hogy 400 frt jutalom teljesen elegendő lesz.

És a helytartótanács 1823 márczius 7-ikén engedélyezte is a 400 frtot.²

¹ 1823. évi 1814. htt. sz.

² 1823. évi 5712. htt. sz.

MAGYAR KÖNYVESHÁZ.

(Adalékok Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárához.)

HEYDEN SEBALD FORMULAE CZ. MŰVÉNEK EGY ISMERETLEN KIADÁSA.

DR. DÉZSI LAJOSTÓL.

Heyden Sebald nürnbergi iskolamester, a tizenhatodik század egyik legnépszerűbb tankönyvírója, 1528-ban egy »*Puerilium Colloquiorum formulae*« című művet adott ki Strassburgban latin és német nyelven, melyet rendkívül kedvezően fogadtak s több nyelvvél is bővítve számtalanszor kiadtak. Három év múlva már a lengyel szöveg mellett a magyar is helyet talált benne s ez a négy nyelvű kiadás 1531-ben Krakkóban került ki a Vietor János sajtójából. Tudtunkkal ez az első magyar iskolai tankönyv, s egyszersmind az első nyomtatott magyar szöveg.

E kiadás latin-magyar szövegét a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának egyetlen csonka példánya után az *Irodalomtörténeti Közlemények* ez évi folyamában közöltük s azután szótárral ellátva külön is kiadtuk. Az ezen kiadás elé bocsátott Bevezetésben elmondottuk, hogy a mű végén egy ajánló vers (Decastichon) van Geszti Mihály nevű gyermekhez intézve, melynek Sylvester János az írója s ebből azt következtettük, hogy a mű egész magyar szövegének ő lehet a szerzője, a minek valószínűségét az is erősítette, hogy ő ekkor Krakkóban tartózkodott s így a Vietor megbízásából ott készíthette.

E műnek egy másik eddig ismeretlen kiadása a krakkói Jagelló-egyetem könyvtárában van, »XII. b. 87.« könyvtári jelzettel. Még boldogult Szamota István barátunk figyelmeztetett reá s hivatalos megkeresésünkre az igazgatóság készséggel leküldte az egyetemi könyvtárba. Sajnálni lehet, hogy csak töredék, melyet egy könyvtárlából áztattak ki s hogy csupán négy levelet foglal

	Abundi Donum
	Ad lentulum.
	Mietum.
Colendæ præcipor	Excundi
rogo uerum	Cacum.
	Panum.
	Eundi Papyrum.
	emptum Atramentum.
	Pennas.

IOANNIS SYLVESTRIS PANI
nonij ad Michaelem Gexthi puerum
bonæ spei Deæstichon.

Disæ præcor nostre Michael generosa propago
Geutis, ut in patriæ sis deus ipse tue.
Disæ, equidè à teneris multum est asuescere. ut inquit
Vergilius, Latij gloria prima chori.
Disæ, nec ingenium damnosa per oas perdas,
Acre dedit sophiæ quod deus ille tibi.
Disæ, sed hæc, monco, quæ post dedisere nunquam
Poenitat grandem iam uiridemq; uirum
Disæ, equidem uasto pereunt, ut ærms, in orbe
Cuncta, manent animi, tum ingenijq; bona,

Cracouiæ apud Hieronymum Vicorem.
Anno M. D. XXXI.

Cum gratia et privilegio.

magában, a következő ívjelzéssel: $B + B,, + B,,, + 1$ (ívjegy nélküli levél). Miként az 1531-iki kiadás, úgy ez is négy nyelvű: latin, német, lengyel és magyar szöveget tartalmaz s a nyomtatás típusáról ítélve szintén Krakkóban nyomtattathatott a Vietor sajtóján. A krakkói könyvtárban, mint a borítékra tett jegyzetből (»Heyden Seb. Formulae puerilium colloquiorum. Cracoviae 1531.?«) következtethetjük, a nyomtatás idejét szintén nem tudták meghatározni. Hogy töredékünk nem egy az 1531-ik évi kiadással, arra nézve a sorok tördelésének különbözőségén kívül a nyelvi és orthografiai eltérések elég bizonyítékul szolgálnak. Így itt *kelnyk*-et, *alkolmas*-t, *hallyk*-ot, *zygyenlenyk*-et, *thavozzal*-t, *megh*-et stb. találunk, az 1531-iki kiadás *klenek*, *alkomas*, *hallek*, *zegyenlenyk*, *thavozzal*, *meg* alakjai helyett.

A *nyomtatás idejét* adatok hiányában mi sem tudjuk ugyan meghatározni, de nézetünk szerint töredékünk az 1531-ik évnek második vagy későbbi kiadása lehet; e föltevésünket némileg az is erősíti, hogy az eredeti első kiadás 1528-ban jelent meg latin és német nyelven s csak később jött hozzá a lengyel s azután a magyar szöveg s így már az idő rövidege is alig engedi meg, hogy töredékünket az 1528—1531 évek közé helyezzük, vagyis a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában őrzött kiadásnál korábbinak tartsuk. E bevezetést már megirtuk, midőn *Melich János* doktornak e folyóirat 2. füzetében megjelent véleményét olvassuk. Ő töredékünket tartja az első s így az 1531-iki évinél korábbi kiadásnak s e föltevését nyomós nyelvi argumentumok támogatják. E kérdést szerintünk, egy teljes, vagy legalább kevésbé csonka példány előkerülése fog eldönteni.

Töredékünket, melyet a kiáztatás és itt-ott a szű is megromgált, úgy hogy e miatt néhol hézag is van a szövegben, betűhiven közöljük. A betűk típusára nézve megjegyezzük, hogy a Dialogusok felirata s a latin szöveg latin (*cursiv*), a német, lengyel és magyar szöveg gót betűkkel van nyomtatva, s hogy a magyar szöveget, mint ránk nézve a legfontosabbat, csupán mi szedettük *Cursiv* betűkkel.

A töredék 1-ső (B ívjelzetű) lapja:

Ich wil lieber rhuen.

Ja wolę odpoczywác.

En ynkaab akarok el nyugonni.

Ydz ty spác.

The mennel le fekenny

F *Quid tu autem agere*

Was wiltu aber thun?

Co chce; ty gyny.

The kebygh myth chynakz:

G *Legam ulterius.*

Ich wil noch wetter lesen.

Beds daley gysz

Meeghen towab oluafok.

F *Malo quiescere.*

Ich wil lieber rhuen.

Ya wols odpozyczas.

En ynkaabh akarok el nymgonni.

G *Faesse hinc Endymion.*

So ghe byn du schleffer

Podzy stad Endymion Chetetlen

Thawozzal el yimen alomba thekz

H *Hud te impediuro.*

Ich wil dich nicht irren.

Nye bedec zawadzal.

Nu nem bantahalak.

Dum reditur cubitu.

Dialogus VI.

GABRIEL HENRICVS.

G *scius expersicare.*

Wostu wach auff

B

Ich wil lieber rhuen.

Ja vole odrogymác.

En ynkaabb akarok el nrogonm.

G Facesse hinc Endymon.

So ghe hyn du schleffer.

Podzyz cy endymon.

Aharoddal ei ynnen atomba thelsetellen

A Haud te impediuro.

Ich wil dich nicht trenn:

Ahebedzyc zawadsay,

Tu nem hantahalak.

Dum reditur cubitu.

Dialogus. VI.

GABRIEL. HENRICVS.

G Heus expergiscere

Göhtu/wan auff.

Gyffst ocuicre,

gallode sercken gfel

H Sine ut dormiam.

Raf mich schlaffen.

Sorusc my spac.

Radd aloggham.

G Surgendi tempus est.

Die gat ist auff gusstehen

Chao ny witac.

Zdeye fel kelny.

H Nondum diluxit.

Es ist noch nicht tag. v hiden.

B

- G. Faceffe hinc Endymion.
So ghe hyn du schleffer.
Podżyż ty endymion.
Thavozzal el ynnen alomba thelhetetlen.
- H. Haud te impediuro.
Ich wil dich nicht irren.
Nyebędzyé závádzal.
Nu nem banthalak.

DUM REDITUR CUBITU.

Dialogus. VI.

Gabriel. Henricvs.

- G. Heus expergifcere.
Hörstu | wach auff.
Slyssyss ocuésie.
Hallodi serkenyfel.
- H. Sine ut dormiam.
Lasz mich schlaffen.
Dopusé my spaé.
Hadd aloggyam.
- G. Surgendi tempus est.
Die czeit ist auff czustehen.
Czas iuz¹ wstáé.
Ideye fel kelny.
- H. Nondum diluxit.
Es ist noch nicht tag . . . rden.²
- B^b *lap:* Wssak ieszcze nyedzień | albo nieoswytlo.
Meegh megh nem uirradotth.
- G. Aperi oculos.
Thu die augen auff.
Otworz otzy.
Nysd fel zemeydeth.
- H. Adhuc grauantur fomno.
Sie sind myr noch vol schlaffs.
Jeszcze pelne mi są spania.
Meegh yghen almasok.
- G. Es ghire fomnolentior.
Du schleffst mehr den eyn ratz.
Więcey spysz nyżli szczurek.
Ewethpelyehnel almasbwagy.

¹ E szó első betűje nem vehető ki tisztán.² Itt a szöveg meg van rongálva.

- H. Rogo ne fis molestus.
Lieber lasz mich czu rhw.
Prossęcie niegabay mie.
Kyrlek ne haborgaff.
- G. Non pudet te affine?
Du esel schamstu dich nicht.
Osle niesromass sye.
Nem zygyenledy the zamaar.
- H. Cuius me pudeat?
Wes sal ich mich schamen.
Kogo sie mam sromáé.
Myth zygyenlenyk.
- G. In multam lucem stertere.
Zâ schlaffen an den hellen tag.
Spáé t . . . ¹ ugo na dzyeñ.

Bij^a lap:

- Ennye nagy ydeiyyglenn alonnod.*
- H. Quotam horam fonuit.
Wie viel hat es geschlagen.
Wiele był zegar.
Haany hora wagyon.
- G. Iam imminet prima.
Es wird yecz eyns schlagen.
Już będzie iednę bil.
Immar mayd elfeo lyzen.
- H. Adhuc parum dormiam.
Ich wil noch eyn kleyn schlefflin thun.
Jeszcze troskę zasnę.
Meegh alozom eggy kewefeth.
- G. Quin furgis piger?
Fauler wiltu nicht auffstehen.
Leniwy nychcess wstaé.
Seoth hogy nem kelz fel the resth.
- H. Quomodo tam cito?
Warumb so bald.
Czemu tak rikło.
Hogy kelnyk yly hamar.
- G. Mox fulte te excitauero.
Mit eym prügel wil ich dich bald auffweckē.
Wneth cye obudzę palyça.
Mayd en thyged bothwal keolthelekfel.
- H. Iam furgo, parce precor.
Yecz stehe ich auff ich pit verschon.
Już cy wstaie | prossęcye schanuymie.
Ym fel kelek | haggý el kyrlek.

¹ A szöveg rongált.

Bij^b lap:

DUM ITUR AD SCHOLAM.

Dialogus VII.

Hanno. Ioannes.

- H. Heu quid facimus?
 Awe was thun wir?
 Ach co czynimy.
Hallodi myth thyzewnk.
- I. Cur sic uociferas?
 Was schreistu also.
 Czemu tak wolass.
Miyrth igyen kyaltaz.
- H. Nimis diu dormiui.
 Ich hab czulang geschaffen.
 Dlugom spal.
Ighen hozzw ydeyg aluttham.
- I. Quid ita? Quid times?
 Wie also | was fürchstu.
 Czemu to | czemu sie boyss.
Michodaath | myth fylz.
- H. Tempus iustum tranfiit.
 Die recht czeit ist hyn.
 Czas pewny przessedł.
Alkolmas ewdeo elmwlth.
- I. Quod tempus dicis?
 Welche czeit meynstu?
 Ktory czas mienysch.
Mely ewdeoth mondaz.
- H. Horam primam.

Bij^a lap:

- Die erst stund.
 Pirwssa godzyne.
Az elseo horath.
- I. Tu certe falleris.
 Du irrest dich.
 O toś sye zmamył.
The byzonyawal megh chalatol.
- H. Tamen audiui.
 Hab ich es doch gehorth.
 Wssakem slyssal.
De byzony hallaam.
- I. Non recte audiuifti.
 Du host nicht rechs gehört.
 Nyeprawies slyssal.
Nem yool hallotthad.

- H. Quotam audiuiti.
 Welche hastu gehórt.
 Ktorameš ty slyssał.
Hanyadoth the hallotthal.
- I. Audiui ultimam.
 Ich hab den garaus gehórt.
 Ostatniam slyssalem.
Vtolsoth halllyk.
- H. Quota ea est?
 Wie viel ist das.
 A wiele tho.
Hanyad az vtolfo.
- I. Duodecima.
 Zwelffe.

Bij^b lap:

- Dwanascye.
Tizenkettheo.
- H. Vtinam uerum fit.
 O das es war were.
 Bože day by to była prawda.
Wayha ez ygaz lygyen.
- I. Non est quod dubites.
 Do hab keyn zweiffel an.
 Nye wąpi wтым.
Semmy kethsygh ebben nynch.
- H. Oppido laetor.
 Ich frew mich sere.
 Barzosye wesełę.
Ighen erewleom.

INTER EUNDUM IN SCHOLAM.

Dialogus. VIII.

Iodocus. Kilianvs.

- I. Heus heus mane.
 Hórstu | stehe still.
 Slyssyss postoy.
Hallodi hallodi maragy megh.
- K. Quid uis? cur maneam?
 Was wiltu | warumb sol ich stehen.
 Co chéess czemu mam staé.
Myth akarz myrth maraggyak.
- I. Est quod tecum loquar.
 Ich hab etwas mit dyr czû reden.
 Mam stobą co wowyé.

[B⁴]^a lap:*Bezydem ragyon weled.*

K. Modo non uacat.

Ich hab iczund nicht die weil.

Nyemam teráz czasu.

Mofth nynch ewreffyghem.

I. Tantillum perneges?

Wiltu myr eyn solchs versagen.

Chcesz my to odmowić.

Chak ennyben fem enghecczy.

K. Mitte me modo.

Lasz mich ieczund gehen.

Pusé my e¹ teraz.*Haggy el mofthan enghemeth.*

I. Non te dimittam.

Ich wil dich nicht gehen lassen.

Nye puczczę éye.

Nem hagylak.

K. Enecas me furcifer.

Du buffe du machs mich schier thol.

Zlodzye . . .² barzo mi doiadass.*Megh col/(z)³ enghemeth akasztofarawalo*

I. Tantum uerbum audi.

Hör nur eyn wort.

Jedno słowo posłuchaj.

Hallyad chak eggy zomoth.

K. Ecquid mea refert?

Gehet das auch mich an.

Y co mnye do tego.

[B⁴]^b lap:*De myth haznalok veelle.*

I. Permultum scilicet.

Ja eben viel.

Jakoby wyele.

Seog ygen haznalz.

K. Quid negocij est? dic.

Was ists? sag an.

Coż iest powyiedz.

Mydolgod wagyon | mondmegh.

I. Dicam, modo des fidem.

Ich wils sagen | doch vorheis myr vor.

Powyméy iedno słub pyrwey wyerzyé

*Megh mondom chak fel fogaggyad.*¹ A szó eleje elmosódás miatt nem vehető ki tisztán.² A szöveg megrongálva.³ A „z” betű a szöveg rongált volta miatt nem vehető ki tisztán.

K. Quam fidem darem.

Was sol ich dyr vorheyssen.

Coś mam obiecąc.

Myth fogadnyk fel.

I. Te non fore infidum.

Da . . .¹ myr nicht vntrew wóllest seyn.

Yzbyś my nye był nye wyernym.

Hogy the hytethle . . n . . m² lyysz.

Do fidem fidus ero.

Seh hyn ich wil dyr trew seyn.

Stubuięc być wyernym.

Hytemeth adom hyn lyzek.

I. Adhibe huc aurem.

Halt das or heer.

Skloň sam vcha.

Tarch yde fylledeth.

[K.]³ Quid aurem? clare dic.

. . . . .⁴

¹ E szó végső betűje s a köv. szó olvashatatlan.

² Megrongálva.

³ A sor elejéről a „K” elmaradt.

⁴ A mű többi része hiányzik.

KÜLFÖLDI SZEMLE.

A SRASSBURGI EGYETEMI ÉS ORSZÁGOS KÖNYVTÁR.

DR. GYALUI FARKASTÓL.¹

Az európai könyvtárak egyik legújabbikáról, legfényesebbikéről, a német könyvtárak gyöngyéről, a strassburgi új egyetemi és országos könyvtárról kívánok e sorokban részletesebben beszámolni. E könyvtárt mintaszerű berendezése, fényes palotája bámulat tárgyává teszik mindenki előtt. Könyvtári szakkal foglalkozó ember igazi elragadtatással nézi végig a könyvtári szaktudományok által kívánt legújabb és legtökéletesebb berendezését, mely egyesíti magában a hasznost, a célszerűt a széppel. A könyvtár története pedig, a mily sötéten kezdődik, csata zajában, tüzes bombák vészhozó pusztítása közben, oly kiengesztelően és lelkesítően végződik. A háború által elpusztított régi könyvtár helyén egy lelkes férfi kérére szavára megmozdul egész Németország, meg a művelt világ s adományokból, a német birodalom áldozatkészségéből csakhamar hatalmas, fényes könyvtári palota emelkedik, olyan, melynek cso-

¹ Az alább következő tanulmány részlet, egyik fejezet a szerzőnek jelenleg sajtó alatt levő nagyobb művéből. Ez év tavaszán és nyarán a szerzőt a vallás- és közoktatásügyi miniszter külföldi tanulmányútra küldte, a könyvtárak és azok berendezésének, igazgatásának tanulmányozására. A szerző tanulmányozta *Németország, Svájc, Franciaország, Anglia, Belgium, Hollandia és Ausztria* legnevezetesebb könyvtárait és tanulmány utjáról egy terjedelmes művet irt, melynek az új strassburgi könyvtárról szóló részét közöljük. Ez a rész azért is érdekes, mert tudvalevőleg, a strassburgi könyvtár ez időszertint Európa legszebb és legmodernebb könyvtára, mely újjáalapításának negyedszázados évfordulóját éppen az idén érte meg. Gyalui Farkas dr. művét megjelenésekor *Wlassics Gyula* dr., vallás- és közoktatásügyi miniszternek ajánlja, ki az ajánlást igen szívélyesen elfogadta és megengedte. Szerk.

dájára járnak és a szép új könyvtárban sokkal több könyv van, mint az előbbi ócska épületben volt: a főnixsz meséje ez . . .

A francia-német háború alatt győzelmesen előre haladó német csapatok 1870 augusztus 11-ikén jelentek meg a strassburgi vár előtt. A vár parancsnoka *Uhrich*, arra a fölszólításra, hogy adja föl az erősséget, különben bombázni fogják Strassburgot, határozottan elutasító választ adott. Augusztus 23-ikán tábori ütegekkel kezdte lőni a várost a német ostromló sereg, augusztus 24-ike és 25-ike közt való éjszakán pedig nehéz várágyúkkal folytatták a város bombázását. Az első éjjel egy gyújtógránát az úgynevezett »új templomot«, a hajdani dominikánus templomot találta s az épület a strassburgiak kétségbeesésére, az egész művelt világ fájdalmára leégett. Hogy miért keltett épen e templom pusztulása oly nagy sajnálkozást, oka az, hogy nagy hajójában két igen becses könyvtár volt elhelyezve és mindkettő a szó szoros értelmében porrá égett.

Az új templom a strassburgi *városi könyvtárnak* és a protestáns *szeminárium* könyvtárának adott helyiséget. Mindkét könyvtárnak közös olvasóterme és közös bejárata, lépcsőháza volt a templomban.

A szeminárium könyvtára, melyet a XVI-ik század óta e helyen őriztek, a kisebb és kevésbbé becses könyvtár volt. 1531-ben alapította Sturmecki *Sturm* János; 1621-ben a strassburgi régi gimnáziumot egyetemmé alakították át s e könyvtárt az egyetem hivatalos könyvtárának jelentették ki. A XVII. és XVIII. század alatt több tudós könyvhagyatéka által jelentékenyen gyarapodott. A régi német egyetem megszüntetése után a francia köztársaság rendeletéből, a mely »an IX. 30 Floréal«-ban (1801 május 30.) kelt, a könyvtárt a protestáns szemináriumnak adták, minthogy a szemináriumot tekintették minden tekintetben az egyetem örökösének. E század folyamán is több tudós hagyatéka, részint könyvtáraik megvásárlása által a könyvtár jelentékeny terjedelművé növekedett. A folyó vásárlásoknál különösen a hittani és filologiai irodalomra fektettek súlyt. Egész sereg pótolhatatlan kézírata és nyomtatványa is volt e könyvtárnak. Különösen becses volt egy 500 kötetbe kötött, kötetenként átlag 30 darabot tartalmazó theologiai röpiratgyűjtemény a XVI. és XVII. századból.

A városi könyvtár sokkal fiatalabb volt ugyan, de mégis

becsesebb. *Schöpflin* strassburgi történetíró és régiségtudós 1765-ben több mint 10,000 kötetből álló könyvtárát az egyetemnek ajánlotta föl. Az a különös dolog történt erre, hogy az egyetem nem fogadta el ezt a szép ajándékot, azzal az indokolással, hogy nincs módja e könyvtár fejlesztésére és műveinek pótlására. Schöpflin erre a furcsa határozatra a város tanácsának adta könyvtárát, kikötvén a saját részére életfogytiglan tartó használati jogát, a legkevesebbet, a mit kérhetett. Öt évvel később meghalt az ajándékozó és 1771 október végén a Schöpflin-féle könyvtárt, 11,425 kötettel, a közönség részére megnyitották. A könyvtár főleg történelmi tárgyú művekből állott. Nehány év múlva egy *Silbermann* nevű híres orgonaépítő gazdag könyvtárát és kézirat-gyűjteményét a városi könyvtárnak adományozta. Óriási gyarapodásban részesült a könyvtár a francia forradalom alatt, mikor is a könyvtár vezetője *Oberlin*, a főlösztatott kolostorok, apátságok könyvtárait, a jezsuita kollegium és a katolikus szeminárium könyvtárait a város részére megszerezte, miáltal több mint 100,000 kötet érkezett a már meglevő könyvekhez. Az így megszorított könyvtárt egyik helyiségből a másikba tették át, végül a régi dominikánus-templomba, a templomkarban helyezték el.

Ez évszázad folyamán is jelentékenyen gyarapították a könyvtárt. Egyik legfontosabb gyarapodása *Breu* geografus könyvtára volt, melyet tulajdonosa végrendeletben hagyományozott. A restauráció alatt a szeminárium visszakarta a maga 30.000 kötetét, mégis a városi könyvtár ekkor már 200,000 kötetre szaporodott. A természettudományi szakot kivéve, melyet csak az utóbbi időben kezdtek gyarapítani, mindenik szak, de különösen a német és francia történetírás bőségesen képviselve volt. Különösen nagy és pótolhatatlan veszteség érte a tudományos világot a 8000 számot tartalmazó ősnymtatvány- és kézirat-gyűjtemény elpusztulása által.

A gyűjtemény gyöngye a hohenburgi apátnő (1170.) *Hortus Deliciarum-kódexe* volt, egy hatalmas ívrétű kötet mintegy 600 pergamen-levélből, majdnem mindenik lapján ragyogó byzantín színezési móddal festett képpel, az akkori tudás enciklopédiája, mely főként a középkor építkezésére és viseletére vonatkozó igen becses adatokat tartalmazott. Részben ismertették ugyan e művet, egy pár képét ki is adták színes nyomásban, de ez vajmi kevésé

pótolja e nagyhirű mű elpusztulását. Ezenkívül egész sereg becsesnél becsesebb kézirat: Strassburg városának középkori szabályrendeletei, *Gutenberg* és *Dritzehn* periratai, több mint 500 inkunabulum *Fust*, *Mentelin* és *Schöffer* könyvnyomtató műhelyéből stb. pusztult el. A városi könyvtárral egybekötött régiséggyűjtemény a könyvtárhoz képest kevésbé becses volt, mindazonáltal több igen értékes tárgyat tartalmazott.

A szóban lévő két könyvtár egy igazgatás alatt állott, legutolsó főkönyvtárosa 1865 óta *Saum* főkönyvtárnok volt. A sors csodálatos szeszélye, hogy e régi német egyetem helyére fölállított francia akadémia könyvtára, *Hausmann* szerint egy elhanyagolt könyvtár 40,000 kötettel, az akadémia régi épületében teljesen épen maradt.

Önként fölmerül a kérdés, hogy nem lehetett volna-e a strassburgi két egyesített becses könyvtár könyvkincsének legdrágább darabjait előre biztonságba helyezni? És itt nem habozom a legszigorúbb kárhoztatással szólni arról a végzetes hanyagságról és gondatlanságról, melylyel a könyvtár személyzete, első sorban az igazgatója, e nehéz napokon viselkedett. *Semmi* sem menti előttünk azt a rövidlátást és könnyelműséget, hogy bár csak a könyvtár legbecsesebb kézirateit, ha mind nem, legalább *nehányat* előre nem mentették, biztos helyre nem tették. Hogy előre nem lehetett látni a város ostromát, az nem mentség, hisz Stuttgart, München könyvtárainak igazgatósága, bár e városok sokkal távolabb fekszenek a határtól, megtették a szükséges biztonsági intézkedéseket. A *donaueschingeni* könyvtár, melynek főkönyvtárosa akkor a strassburgi könyvtár jelenlegi igazgatója volt, becsesebb darabjait Svájcba vitette, sőt magában Strassburgban is más hivatalok a maguk okmányait biztonságba helyezték. A két könyvtár igazgatója figyelmeztette a város polgármesterét a könyvtár veszedelmére, ámde a polgármester annyira el volt foglalva egyéb főbenjáró dolgaival, hogy a könyvtárost későbbre biztatta. Ezzel azonban a könyvtár igazgatója nem tette meg, véleményünk szerint, a kötelességét, hiában mentegeti őt *Hausmann* általunk is felhasznált művében azzal, hogy: vajjon akárhova vitette volna a becses könyveket, biztos lett volna-e az a hely? Feleletünk erre: ki kellett volna válogatnia a legbecsesebb unikumokat és nedvesség ellen védő takarók között ládába téve *elűsat-*

hatta volna valahol. És ha egyebet nem ment meg, csupán a *Hortus deliciarumot*, szolgálatot tett volna a tudománynak és kötelességet teljesített volna, de még ezt sem tette. Nagy és végzetes bűnét legföllebb az magyarázza meg, bár nem menti előtünk, hogy a francia császári kormányzat oly annyira bürokratikus vala, hogy a közép és kisebb hivatalnokoknak semmi fontosabb ügyben semmi kezdeményezést nem engedett. A könyvtári szakot azonban — ez az eset is bizonyítja, — épenséggel nem lehet és nem szabad bürokratikus lánczokba verni.

A leégett könyvtárak helyébe újat létesíteni, ez úgy a francia, mint a német nemzet tudósai körében rögtön fölmerült. 1870 augusztus 31-ikén *Zeller* tanár, a strassburgi akadémia rektora írásban *Brame* francia közoktatásügyi miniszterhez fordult, kérve, hogy mindent megtehessen a könyvtár helyreállítása érdekében. E levélben *Zeller* egyuttal reámutat a francia miniszteriumokban heverő könyvekre, többnyire köteles példányokra, továbbá a nagyobb állami könyvtárak másodpéldányaira, valamint arra, hogy francia írók és könyvkiadók műveiket és kiadványaikat ajándékozhatják, hogy ez úton létesítsék az új könyvtár alapjait. Megpendíti azt az igen helyes eszmét is, hogy vajjon nem kellene és lehetne a francziával barátságos viszonyban élő nemzetekhez fordulni, melyek bizonyára szívesen bekötöznék a francia tudományon ütött sebet. A miniszter válaszában teljesen érthető fölháborodással szól az ostromló ellenségről és igéri, hogy mindent meg fog tenni a könyvtár újjáteremtése érdekében. Az események azonban tudvalevőleg másként ütöttek ki Strassburg sorsára nézve: a város Németországé lön. Német részről 1870 október 5-én, pár nappal azután, hogy Strassburg megadta magát, kezdte meg működését *Barack Károly Ágost dr.*, az a férfiú, a ki csodálatos lelkesedéssel és kitartással, méltó fényes sikerrel vezette mindvégig az új könyvtár megállapításának nehéz munkáját. Ő az, a ki megindítja a könyvtár újjáalapításának mozgalmát, melyet nemzeti érzésének egész erejével, részvétével vesz magára az egész német nemzet s a művelt világ. Csoda-e, ha a siker oly páratlanul fényes volt?

A *Barack* munkájának kezdetben valóban óriási nehézségei voltak. Október 5-én, a háború kellős közepén, levelet intézett *Halmhoz*, a müncheni könyvtár igazgatójához és *Stälinhez*, a stuttgarti könyvtár igazgatójához, előadván tervét, hogy gyűjtés

által ismét új könyvtárt létesítsen a súlyos megpróbáltatáson átment város részére. Nehány nap múlva mindkettőjüktől megkapta a választ, hogy szívük szerint gondolkodik Barack, sőt Halm még a levél érkezése előtt, meg lévén győződve arról, hogy Strassburgban okvetlen *kell* az elpusztított könyvtár helyett újnak létesülnie, engedélyt kért a bajor miniszteriumtól, hogy a könyvtár nagyszámú ősnymtatvány-dublettjeit rögtön odaadhassa, mihelyt az újjáalakítás munkája megkezdődik.

Erre Barack, mint róla Hausmann csakugyan találóan írja, szinte *érthetetlen*, megfoghatatlan bizalommal hozzá kezd terve megvalósításához. Strassburgba utazik október 11-ikén, ott a városi hatóság örömmel üdvözli tervét, de kijelenti, hogy lehetetlen most helyet adnia az érkező könyvek részére, a középületek részben szétvannak rombolva, részben más célokra lefoglalva. Nincs más mód, mint az, hogy az adományokat előbb Németország különböző városaiban helyezték el, míg a békét megkötik és akkor alkalmas helyiségről gondoskodhatnak.

Barack egyúttal Németország számos szakemberéhez fordult, megkérdezve őket, nem vennének-e részt egy nyilvános fölhívásban. E tárgyalás eredményre vezetett és 1870 október 30-ikán, 600 példányban szétküldi Barack a meleg hangon megfogalmazott fölhívást, melyet 49 tekintélyes egyén, köztük 39 könyvtárnak, 6 könyvkereskedő, a müncheni tudományos akadémia elnöke, *Liebig* és a nürnbergi múzeum két direktora írtak alá. A rövid felhívás aláírói a nemzeti érzésre hivatkozva, »bizalomteljesen fordulnak minden némethez, különösen pedig a könyvtárak előjáróihoz és tulajdonosaihoz, a tudósokhoz, szerzőkhöz, könyvkiadókhöz, antikváriusokhoz, egyetemekhez, academicákhoz és más tudós társaságokhoz és tudományos egyesületekhez, ezzel a sürgős kéréssel: »segítsenek alkalmas könyvek vagy pénz adományozása által Strassburgban egy könyvtárt létesíteni. Egyúttal kijelentik, hogy készek az adományokat elfogadni és azoknak rendeltetésük helyére való elszállításáról, a béke helyreállítása és alkalmas helyiségek létesítése után gondoskodni«. A fölhívást valamennyi tekintélyesebb német lap közölte és eredménye valóban minden várakozást felülmúlt. November 12-ikén már 72 gyűjtőt nyertek meg, 47 gyűjtőhelyen. *Vilmos* császár a saját *kézikönyvtárából* 4000 kötet *duplumot* adományozott, a német államok legelőkelőbbjei, hercegek.

fejedelmek, követték e szép példát. 1871 januárban Barack a német könyvkiadókhöz külön felhívást bocsátott ki és a könyvkereskedők egylete legmelegebben ajánlotta a tagoknak jóindulatába az ügyet.

Valóban jellemző a német könyvkiadók önzetlenségére, hogy 1871 augusztusig több mint 300 czég tett ígéretet arra, hogy kiadványaiból adományozni fog és ezek közül mintegy kétszázan összes kiadványaikat rendelkezésre bocsátották, sőt akadtak olyanok is, kik kijelentették — így *Braumüller* Bécsben — hogy jövőre is a könyvtárnak adományozzák mindenik kiadványukat. Londonból Trübner könyvkiadó kijelentette, hogy összes kiadványának egy példányát a könyvtárnak adja, késznek nyilatkozott arra, hogy angol és skót társaihoz fölhívást bocsát ki s a gyűjtésre Észak-Amerikában is mozgalmat indit. Tényleg Angliában bizottságot alakított, melyben *Carlyle* és *Müller* Miksa is tevékeny részt vettek. Amerikában pedig *Muckle* ezredes vezette a gyűjtést, mely szakadatlanul folyt Európa minden államában. Ennek a hatalmas szervezkedésnek, igen természetesen az eredménye is nagy volt. 1872 októberig 1673-an adtak adományokat, vagy bejelentették, hogy adnak, 421 helyről és pedig 293 helyről Németországban, 192 Európa más részeiből, 17 helyről Észak-Amerikában, 2 Dél-Amerikában, 4 Indiában, 1 Chinában. Az adományok is nagyszerűek voltak. A német nagy könyvkiadó czégek, mint *Cotta* Stuttgartban és Augsburgban, Brockhaus Lipésében, 1000 kötetre menő adományokat is küldtek egyszerre, a könyvtárak ezerekre menő duplumokat küldtek, így a königsbergi egyetemi könyvtár egymaga mintegy 15,000 duplumot bocsátott a strassburgi ujonnan létesítendő könyvtár rendelkezésére.

Arról is gondoskodtak az adományozók, hogy a könyvtár értékes és ritka, régi művekhez jusson. *Heilbronn*, *Trier* és *Schweinfurth* városok egész sereg ősnyomtatványt ajándékoztak, maga Schweinfurth városa 100 kötetnél többet küldött és becses kéziratokat is. Kelet-Indiában élő németek keleti kéziratokat küdtek: szóval, megkapó és megindító példáját látjuk e könyvtár újjáteremtésénél az emberi humanizmusnak, melynek áldozatkészsége a háború által a tudományon ütött sebet, a mennyire lehetett csakugyan meggyógyította.

Igen fontos és helyes intézkedése volt Baracknak az, a mi nélkül nagy könyvtárt alapítani lehetetlen; gondoskodott arról, hogy egész

könyvtárakat, szakemberek szakkönyvtárát megvásárolja a kormány. Így mindenek előtt megvásároltatta *Heitz* strassburgi elhunyt könyvkereskedőnek elszászi művekben gazdag, 27,503 számból álló könyvtárát, közte 1818 kézirattal. Az első két évben még több igen nevezetes könyvvásárlás sikerült. *Wangerow* heidelbergi jogi könyvgyűjteménye, *Block* weszfáli lelkész gazdag theologiai könyvtára, *Böcking* bonni tanár nagy könyvgyűjteménye a humanisták és a reformátorok korából, *Uhland* hagyatékából számos mű az ó-német irodalomról a strassburgi könyvtaré lón. 1872-ben *Goldstücker* Londonban elhalt tanárnak igen nevezetes könyvtárát vették meg, mely 2302 számban majdnem minden, a szanszkrit filológiára és az indiai régiségtudományokra vonatkozó művet magában foglalt.

Csakis így történhetett meg az, hogy 1872 tavaszán, mikor az ujon alapított Vilmos-császár-egyetemet Strassburgban megnyitották, a könyvtár, melyhez a régi akadémiai könyvtárt is csatolták, 200,000 kötetből, közte több mint 120,000 kötet ajándékból állott. A könyvtárak történetében ez az eset, egy könyvtárnak ilyen rohamos szaporodása és megnövekedése, egyszerűen páratlan. Rendkívül érdekes az a nagy munka, melyet Baracknak végeznie kellett, a könyvtár személyzetével együtt, hogy a duplumok összehalmozódását kikerüljék. Az adományok, a kiadók jegyzékeit és a könyvtárba olvasztandó akadémiai könyvtár katalógusát át kellett nézni és így összeválogatni a műveket. A duplumokat illetőleg azt a helyes eljárást követték, hogy duplumokat, melyekről kilátásuk volt, hogy főként régi művekért cserébe adhatják, elfogadtak; megemlítendő az a gyöngéd figyelmeesség is, hogy a könyvkiadók, antikváriusok jegyzékeiből legutóljára válogattak, hogy ne vegyék túlságosan igénybe áldozatkészségüket. Barack óriási munka terhét vette magára és hogy erre ideje jutott, az *Fürstenberg* fejedelem érdeme is, a ki udvari könyvtárnokának törekvését pártolta és melegen támogatta.

Hosszas tárgyalások folytak a könyvtár jogi helyzetéről, végre számos nehézség és küzdelmek között azt határozták, hogy a könyvtár egyetemi és országos könyvtár (Universitäts u. Landesbibliothek) legyen. Ilyenformán legjobban biztosíthatják jövőjét és a város, leégett könyvtáraért, mégis csak nyilvános nagy könyvtárt kap cserében.

Az 1871 június 14-iki törvény Németországban elrendelte többek közt azt, hogy Elzász-Lotharingiában a bombázás által az ingóságokban és ingatlanokban okozott kárt az állam a kár teljes mértékében megtérítse.

A kár összegét a városi könyvtárért 600,000 márkában állapította meg a kormány, illetve ekkora összeget kínáltak kárpótlásul Strassburg városának és a város törvényhatósága azt el is fogadta. A szeminárium könyvtáráért 400,000 márkát ajánlottak föl, ez összeget is elfogadták, de vita támadt a körül, hogy ez összeg egészen az egyetemet illeti-e, mint a szeminárium örökösét? Végre 1878-ban egyezséggel oldották meg a vitás kérdést; a följánlott összegből 160,000 márkát, mint könyvtáralapot kivettek s ezt az összeget a könyvtárnak adták, alkalmi vásárlások, nevezetesen egész könyvtárak vásárlására, különösen értékes kéziratok megszerzésére, általában arra, hogy megvásárolhassanak olyan műveket, melyekre a könyvtár folyó jövedelméből nem telnék. Azok a könyvek, melyeket ebből az alapból vásároltak, a *Thomas-stift* tulajdonát képezik. A *Szt.-Tamás-alapítvány* egy középkorból eredő, ma is fennálló, kizárólag egyházi és iskolai célokra használható alap, mely mint ilyen, az egyetemmel is kapcsolatban áll és önállóan intézi ügyeit, kebeléből választott igazgatósággal. Az elkülönített könyvtári alapból vásárolt könyveket azonban a strassburgi országos és egyetemi könyvtár helyiségében tartják és kezelik.

Mikor a strassburgi egyetem 1872 májusban megkezdte munkáját, a könyvtár már javában működött, ügyeit saját igazgatóságán kívül egy könyvtári bizottság intézte és ugyanazon év elején már olvasótermet nyitott, 400 folyóirattal.

1872 június 19-ikén császári rendelettel megkapta egy nyilvános intézet minden jogát, legkivált a jogi személy jellegét. Nem sokára a könyvtár szabályzatát is kibocsátották. Megjegyzendő, hogy a könyvtárnak teljesen önálló igazgatósága van, mely egyenesen a miniszterium alá van rendelve. Köteles példányt kap minden Elzász-Lotharingiában készült nyomtatványból.

Azon a napon, melyről a könyvtár alapító oklevelét keltezték, kinevezték Barack udvari könyvtárnokot, e könyvtár alapítóját s vezetőjét, az új intézet császári főkönyvtárnokának, rendes egyetemi tanári jelleggel. Valóban meg is érdemelte, valamint megérdemelte később kapott kitüntetését, a titkos tanácsosi címet.

Hogy a könyvtárt sikerült megalapítani, ezt voltaképen csak fele-munkának tekintette Barack. A könyvtárt ugyanis »ideiglenesen« egy régi kastélyba helyezték el, *Rohan-Soubise* hercegnek, Strassburg hajdani bibornok-érsekének kastélyába, mely 1871-ben, mikor a könyvtárt odahelyezték, nagyon is elhanyagolt állapotban volt. Az ideiglenes állapot majdnem negyedszázadig tartott. Hosszas fáradozás után sikerült elérni, hogy a törvényhozás 1889 februárban új könyvtár építését mondta ki. Kidolgoztak olyan tervet, mely szerint az új épület 1.130,000 kötetet foglalhat magában s ennek költségeit 1.116,000 márkára számították. Ezzel egyidejűleg azt is tanulmány tárgyává tették, hogy nem volna-e elegendő olyan épület, mely 981,000 márkába kerülne és mintegy 850,000 kötetet foglalhatna magában. Ez utóbbi tervet fogadták el. A végleges terv kidolgozását a kormány *Hartel* és *Neckelmann* építészekre bízta. Az építésre a miniszterium építési osztálya ügyelt föl. Neckelmann tanár, építész az összes művészi ékítést (oszlopokat, szobrokat) tervezte és kivitelét vezette. 1889 májusában fogtak hozzá a könyvtár építéséhez és 1894 őszén fejezték azt be. Az épület azonban jóval többbe került, mint a mennyire előirányozták. Ugyanis az épület összes költségei az építészek tiszteletdíjával és az építési fölügyelet, vezetés költségeivel 1.411,000 márkába kerültek. Ez összeg igazán olcsó ár, mert a 60,200 köbméternyi beépített terület köbméterének költsége 24 márka 50 fillért tesz ki. A berendezési költség a vas-könyvszekrényekkel együtt 285,000 márkába került.

Nem fejezhetjük be a könyvtár történetéről szóló adatainkat a nélkül, hogy még egy érdekes és jellemző tény föl ne említsünk. Az a nemzeti és politikai ellentét, mely a hetvenes években még oly éles volt a városi lakosság és az új politikai hatóságok közt, az új könyvtár alapítása közben is kitört s majdnem megzavarta az új könyvtár részére a gyűjtést. Ugyanis 1872 áprilisban a város által kiküldött bizottság az elpusztított városi könyvtár helyreállítására fölhívásokat becsátott ki. Természetes, hogy ebből nagy zavar keletkezett, némely helyen a gyűjtést beszüntették, egyéb kellemetlenkedések is történtek; azonban *Barack* tapintatossága ezt a bajt is elhárította. A városi könyvtárt, talán inkább politikai érzések rugóiból, létesítették és különösen elzászi tárgyú művekkel gazdagították.¹

¹ Ez a városi könyvtár jelenleg 49,101 számból áll, 109,682 kötettel

Mint hogy e könyvtárban is sok beces munka van és a közönség által könnyen hozzáférhető, végre is nyereségnek mondhatjuk a város részére könyvkincsét, mely azonban mégis csak egyesítendő volna a strassburgi országos és egyetemi nagy könyvtárral.

Addig is, míg az országos és egyetemi könyvtárnak új palotát sikerült kieszközölni, a könyvtár gyarapítására rendkívüli figyelmet és gondot fordítottak. 1872-ben 42,000 márkát vettek föl a költségvetésbe rendes könyvvásárlásokra, egy-két év múlva évi 36,000 márkát állapítottak meg, 1879-től 1893/94-ig 55,000 márkára, azóta 56,800 márkára emelték föl ezt a tételt.

Ezenkívül az 1874 december 25-iki törvény Elsaasz-Lotharingia 1875. évi kiadásairól 150,000 márka alapítványi összeget rendelt a strassburgi új könyvtárnak.

De még ezenfölül 1876-ig, rendkívüli kiadások czimén évenként mintegy 40,000 márkát kapott a könyvtár, a következő két évben 35,000 márkát, 1879-ben 23,000-et, aztán 1880 és 1881-ben 8000-et, majd 5000-et 1893/94-ig, csak ezóta szűnt meg a rendkívüli segély. Így persze lehetségessé vált egész könyvgyűjtemények megvásárlása. Megvették a strassburgi könyvtár számára *Menke* filologiai könyvtárát, *Menzelnek* újabb irodalmi műveket tartalmazó könyvgyűjteményét, *Poggendorf* természettani könyveit, *Wittenek* a Dante-irodalmat tartalmazó könyvtárát, *Rödigernek* szemitikáit, *Stahl* filologiai és történeti tárgyú könyvtárát, *Baum* és *Reuss* theologiai könyvtárát, *Schauenburg* báró elzászi műveket tartalmazó könyvgyűjteményét és még egy egész sereg könyvgyűjteményt a legkülönbözőbb szakokból. Csakis az ilyen szakgyűjteményekből összeállított könyvtár tartalmazza az igazi tudományos működést lehetővé tevő könyveket, mert világos, hogy egy szaktudós, a ki egy életen át gyűjti gonddal, kizárólag csupán a saját szakjára vonatkozó műveket, legilletékesebb e művek megválogatására és bizonyára legteljesebbé tudja tenni szakkönyvtárát. A magyar ifjabb könyvtárakat is ilyen módon kell gyarapítanunk! A strassburgi könyvtár részére megszerzett kéziratok közül megemlítendő több *Goethe*-kézirat, melyeket *Stein-Kochberg* bárótól vásároltak és *Spitta* bey híres arab kéziratgyűjteménye. Még a és füzettel, közte 732 ősnymtatvány és 785 kötet kézirat. Hetenként négyezer van nyitva.

folyton érkező ajándékok között is több egész nagy szakkönyvtár is érkezett. *Bentheim-Steinfurth* herceg egy régi kolostor könyvtárát küldte ajándékba, mely kéziratokat és régi theologiai irodalmat tartalmazott. Gróf *Blankensee-Fürks Wessenberg* diplomatának könyvtárát, *Hirzel* Salamon Lipcsében Zwingli-irodalmat tartalmazó könyvtárt ajándékoztak, érkeztek egész orvosi könyvtárak, különösen becses volt továbbá *Bethmann-Hollweg* miniszter szép könyvtára, *Fichte* tanár bölcséleti könyvtára stb.

Ilyen körülmények közt nem csoda, ha az új könyvtár oly gazdag könyvkincsre tett szert, hogy ma már a nagy Németországban harmadik helyen áll (az első a *müncheni*, a második a *berlini* udvari könyvtár) könyvei számát illetőleg. A könyvtár köteteinek száma 1872 végén mintegy 220,000-re terjedt. 1875-ben 370,892, 1880 végéig 509,842, 1885-ig 587,629, 1889-ig 680,152 kötetre emelkedett. A legutolsó kimutatás 1895-ről szól. 1895 elején, pontosan meghatározva, 749,372 kötet műből állott; ehez hozzávéve az 1895- és 1896-iki szaporodást, a könyvtár állományát mintegy 780,000 kötetre tehetjük. Érdekes és főlemlítésre méltó, hogy 1896-ban a 19,554 kötetnyi szaporodásból 7420 kötet ajándék volt. A német nemzet tehát még mindig nem feledkezett meg Strassburg könyvtáráról.

1895 november végén nyitották meg szép ünnepélyességek közt a strassburgi egyetem fényes könyvtárát s ugyanazon napon kapta meg Barack igazgató titkos tanácsossá történt kinevezését. A könyvtári épület ellen többen panaszkodtak. A strassburgi élelápok egy része karrikatúrákat is közölt a szerintük hibás épületről. A panaszok egyrésze nevetséges volt. Azért panaszkodtak, mert *rossz* levegő van a könyvtárban. Természetes, hogy a rengeteg új épületben, melyet csupa új butorral, linoleumpadlóval rendeztek be, erős festékszag lehetett, melyet akkoriban, még 1896 elején is, nem tudtak semmiféle szellőztetéssel kiűzni. Mégis a szellőztetés használhatóságát vonták kétségbe. Hogy mennyire alap nélkül, azt igazi, szakemberek már akkor megmondták, kijelentvén, hogy ha az új festék megszárad, nem lesz rossz a levegő sem. Hogy ez tényleg igaz, magam bizonyíthatom, ki 1897 ápril havában a könyvtár több izben tartózkodtam, levegőjét kifogástalannak találtam. A *Centralblatt für Bibliothekswesen* érdeemes szerkesztője, a jeles könyvtári szaktudós *Hartwig* az 1896. év február

végén, miután egész sereg panasz érkezett hozzá, felszólítást intézett egyik strassburgi szakemberhez, hogy nyilatkozzék az új épületről. Az illető szakfőnök az említett folyóiratban (1896. évf. 176—177. l.) megczáfolta a könyvtár épülete ellen felhozott vádakát. Mindazonáltal az épületet mégis élesen bírálta meg *Schwedeler-Meyer* az *Allgemeine Zeitung* 1896. évi áprilisi számának mellékletében. A mennyiben az épület egy pár hiányáról meggyőződtem s ezek természetesen nem műszaki építési hibák, melyekhez nem értek, hanem a könyvtár használhatóságának rovására esnek, azokról alább szót teszek, de előre jelezhetem, hogy nagyon kevés ilyen hiba van; már pedig első sorban a könyvtári épület *praktikus* volta a fő. Teljesen és tökéletesen hibátlan könyvtári épület egyébiránt szintén csak annyiban lehetséges, a mennyire ember egyáltalán tud tökéletes művet létrehozni — a gáncs azonban nagyon könnyű.

A könyvtár épülete a jelenleg létező európai könyvtári épületek közt a legdíszesebbnek mondható. Strassburg városa egyik legelőkelőbbé vált terén, a császár-téren (Kaiserplatz), a nagy tér északnyugati részén, hatalmas telket ajándékozott a könyvtárnak. E telken az országos bizottság szomszédságában, közel az egyetem hatalmas központi épületéhez s az egyetemi intézetekhez, a császári új fényes palotával majdnem szemben, emelkedik a minden oldalról szabadon álló hatalmas könyvtári palota, 3320 négyszögméternyi beépített területen, olasz renaissance stílusban. Rendkívül méltóságteljes benyomást tesz az épület, melynek kellős közepét 300 négyszögméter nagyságú olvasóterem foglalja el, az épület egész magasságában, mintegy tizenhat méternyire, tetején üveges kupolával. Az épület külsejéről szólva, bár művészi vagy technikai részletes leírása nem lehet célunk, mégis meg kell említenünk, hogy homlokzatát, mely a Kaiserplatzra nyílik, igen hatásosan ékesíti egy hatalmas kettős rizalit előépítmény, földszintjén négy szögletes oszloppal (pillér), ezek fölött pedig az emeleti részen négy hatalmas joniai oszloppal. A joniai oszlopok fölött levő háromszögű párkányos mezőn a könyvnyomtatás, a fametszés, rézmetszés és a fényképészet mesterségeinek képletes alakjai láthatók. E kiszögellő középipítmény pártafalán (attikáján) két nemes szoborcsoportozat díszel, a tudományt és a művészetet ábrázolván. Az épület számos gazdag külső díszítése között

legjellemzőbb, hogy igen bőségesen használtak éremszerű domborművü arczképfeket (medaillonokat). Az épület főhomlokzatán balról Shakespeare, Calderon, Dante és Molière domborművü képei, jobbról Strassburgi Gottfried, Lessing, Goethe és Schiller képei láthatók. Az oldalhomlokzatokat a kereszténység előtt való kor, továbbá a középkor és ókor tudományát és irodalmát jelképező szoboralakok díszítik, de ezeken kívül egész sereg az említettekhez hasonló mellkép. Ott látjuk Humboldt, Descartes, Leibnitz, Kepler, Grotius Hugó, Hippokrates képeit, az épület hátsó részén Melanchton és Aquinoi Tamás képeit, majd a másik oldalon Homér, Aristoteles, Virgilius, Cicero, Erasmus és Scaliger mellképeit. Ezen kívül Elzász-Lotharingia szellemi jeleseinek mellképeit. Mindezek mellképeket *Riegger* János strassburgi szobrász készítette.

Az épület maga úgy van beosztva, hogy az igazgatási és a kezelési helyiségek az épület elő részén foglalnak helyet és — az olvasóterem, mint említők, az épület közepén áll, — elvannak különítve a könyvraktártól. Az oszlopos előcsarnokba jutva, jobbról az igazgató és titkárok, vagyis a könyvtári adminisztráció teendőit végző tisztviselők szobáiba jutunk, balról a könyvtárnokok hivatalos szobáiba érünk. Ez utóbbi oldalon van a könyvtár könyvkötője részére egy szoba. A mély-földszintben a szolgák lakásai, gépek, fűtés helyiségei vannak. Az emeleten pedig, az épület elő részén kiállítási termek vannak, ósnyomtatványok, kéziratok, díszművek, rézmetszetek részére, ugyanoda helyezték el az elzászi művek külön gyűjteményét.

A bejáráttal szemben találjuk rögtön a könyv-kikölcsönzési helyiséget, melyből egyenesen a nagy olvasóterembe lehet jutni. Igen sikerült és a lehető legkedvezőbb ez a berendezés, mert a közönség által leginkább használt helyiségek egymás mellett vannak, a könyvraktárba az olvasóteremből közvetlen be lehet jutni, az ellenőrzés is sokkal könnyebb így. Ezenkívül, a mi fontos, a könyvkiadás egy helyre van központosítva, a kikölcsönzési teremben adnak ki az olvasóterem részére is könyveket, az olvasóteremben magában csupán felügyelő hivatalnok és ellenőrzők vannak a könyvek beadására. A nagy olvasóterem az épület leg-hatalmasabb terme, ritka fényvel berendezve, márványoszlopokkal díszítve, felső világítással és három hatalmas csinos ablakon át oldalvilágítással is. Három karzat vonul egymás fölött, a terem falán a

kézikönyvtár részére. E kézikönyvtárban 33.000 kötet fér el. Az olvasóteremben nyolczvan ülőhely van. Ezek közül, nagyobb térképek részére felállítható asztalappokkal, 10 külön dolgozóhely berendezve. Az asztalokon kettős könyvpolez vonul végig. Mindenik dolgozó vagy olvasó részére 1 méter hosszú és 1.70 méter széles hely van számítva, úgy ebben az olvasóteremben, mint a folyóiratok olvasótermében. A dolgozóhelyeken szükség esetén villamos asztali lámpák világítanak. A terem cement padozatát szürke linoleum-szőnyeg vonja be. Az ilyen színű linoleum-szőnyeg a legjobbnak bizonyult.

A nagy olvasóteremből, mint említők, két oldalt a könyvraktárhoz van bejárat. Az olvasóterem túlságosan magas, rengeteg kupolája miatt. Ez okból átfütése lassan történik és a felső világítása a dolgozó asztaloknál sem érvényesül kellően, bár az olvasóterem világossága ellen semmi panasz sem lehet. Főlöszlegesen azonban ily nagyon magas terem. Barack titkos tanácsos igazgató úr, ki abban a szerencsében részesített, hogy személyesen kalauzolt, az olvasóteremre nézve ezt jegyezte meg: »Ha még egyszer kellene építtetnünk, alacsonyabbra csináltatnók az olvasótermet.« Az olvasóterem előtt levő kikölcsonzó helyiségből (mindig a bejáratától számítva) jobbra a katalógus-szoba következik. A katalógus díszes tölgyfa-szekrényekben, fiókokban van elhelyezve, karton lapokon, melyeket vasrudacsok tartanak a fiókokban. Az olvasóteremtől balra a folyóiratok szobája van, szintén olvasóterem.

A könyvraktárak két nyolcz-könyvemeletes oldalszárnyból és egy nyolczemeletes hátsó részből állanak. Az olvasótermet e raktárakkal ötemeletes (könyvtári emeletek) rész köti össze. A könyvemeletek átlagos magassága 2.20 méter. A szárnyépületek 8.40 méter szélességű hatalmas termek, melyeket 1.30 méter széles folyosók osztanak ketté. A kettős vas-könyvvállványok 2.30 méter tengelytávolságra vannak fölállítva, igen kényelmesen lehet köztük járni és a könyvekkel bánni. A könyvtárraktárak két oldalról kapnak világítást, világító udvarok által és mondhatom, hogy túlnyomó részük nagyon világos. A mesterséges világítást pedig villamos lámpák szolgáltatják, még pedig igen praktikus módon. Fogantyú által kézben hordozható vagy akár fölakasztható villamos lámpák vannak 4 méteres zsinórokkal. Minden második könyvszekrényben a lámpazsinór végén levő rézrudacskaival be lehet csatolni a

villamos áramba a lámpákat s így akármelyik könyvet kényelmesen meg lehet világítani a kéz által feléje tartott és teljesen tűzbiztos villamos lámpával. A vaskönyvszekrények magassága 2·15 méter, tehát a legkényelmesebben elérhetők a legfelső polczok. is. A könyvszekrények mozgatható könyvpolczokkal vannak ellátva, melyek szerkezetét *Ferenczi Zoltán* dr. *Modern könyvtárak szervezéséről* cz. művében¹ leírta, még a lakatos műhelyben látott minták után. A gyakorlatban alkalmazásuk csakugyan fényesen bevált. A könyvpolczok szabadon függenek, egy elmés, egyszerű vasbádog-akasztó segítségével vasfogsoron, melyen nagy könnyűséggel föl s alá mozzathatók. E szerkezetet *Lipman* strassburgi lakatos készítette, részben Barack utasításaival és az eddig létező könyvpolczok közt a lehető legtökéletesebb, jobbat kívánni sem kell. Az egész könyvpolczot könyveivel együtt, csekély erővel nagyon könnyen a vasfogakon föl s alá lehet emelni, szállítani, a mi tudvalevőleg igen fontos, mert ezáltal a polczok a könyvek alakja szerint szabályozhatók és a helyet tökéletesen ki lehet használni a szekrények magasságában. Minden előnye mellett e szerkezetnek hátránya nincs, *új könyvtár építésénél föltétlenül ezt a szerkezetet ajánlom.* Az új *baseli* egyetem könyvtárban is ilyen szerkezetet láttam, valami változtatással és a baseliek saját találmányuknak mondják e szerkezetet, mit a strassburgiak a prioritásnál fogva föltétlenül magukénak tartanak. A strassburgi szakkörökben az a nézet uralkodik, hogy a baseli könyvtárban egyszerűen átvették, lemásolták e szerkezetet, magukénak vallván azt mégis.

A könyvraktárak könyvemeleteinek padozata beton, áttört könyvpadozatra azért nincs szükség, mert a világítás két oldalról jön. A könyvek szállítását mind a nyolcz könyvemeleten át villamos emelőgép végzi.

Az igazgatási és könyvraktári helyiségeket gőzfűtéssel fűtik. A könyvraktárakat +10 Celsius fokig fűtik, a többi helyiségeket +20 Celsius fokig. Az olvasótermet külön légfűtéssel fűtik. A világítás, mint említettük, villamos, az átvitel a szomszédos, országos bizottmányi palotából történik. Az olvasóteremben az izzólámpákon kívül négy nagy villamos ívlámpa is van. A butorzat egyszerű, de szép, tölgyfából.

¹ Magyar Könyvszemle, 1894. évf, 229. l.

A kéziratár vasajtóval tűzmentesen van elválasztva a könyvtári raktáraktól, melyek azonban szintén tűzmentesek.

A hatalmas könyvraktárak elég helyet ígértek s adtak arra, hogy a könyveket szakok szerint lehessen elhelyezni. A könyvállomány egy igen részletes szakrendszer szerint van elhelyezve, melyet 1892 január elején állapították meg véglegesen. E szakrendszert könyomatú táblán sokszorosították, egész kis nyomtatott füzet válnék belőle, oly nagy. A következő főszakokra van osztva. *A)* Általános művek, irodalomtörténet és enciklopédiák. *B)* Bölcsélet, neveléstan, művészet. *C)* Nyelvek és írás (Filologia). *D)* Történelem, államok s azoknak egyes kora szerint felosztva, nagy részletességgel. *E)* Theologia. *F)* Jogtudomány. *G)* Államtudomány. *H)* Természettudomány. *I)* Orvostudomány. *K)* Ősnyomtatványok. *L)* Kéziratok. *M)* Alsatica. A szakrendszer százakra, mondhatni, ezerre menő alszakra oszlik.

A könyveket a szakokban betűrend szerint helyezik el, csupán leltári s illetve szerzeménykönyvi számot kapnak úgy, hogy a könyvtár maga egy nagy eleven repertorium. Az egyetemi professzoroknak és docenseknek meg van engedve, hogy a könyvtár helyiségébe menjenek, többen nem is igen használják a katalógust, hanem benn, a saját szakjukat illető könyveket nézik át. Egyéb előnye nincs is ennek a bonyolódott és óriási helyet igénylő elhelyezésnek.

A könyvek kezelése általában, a Németországban általánosan divó elvek szerint történik. Mint említettük, a strassburgi könyvtárnak is külön adminisztratív hivatalnokai vannak. A szerzeményeket a szerzeménykönyvbe igtatják és az új művet először is *szakcímjegyzék* részére másolják le, majd a betűrendes címjegyzék részére.

A nagyon is részletes szakrendszer szerint a könyveket csak is úgy lehetséges beosztani, hogy minden főszakra külön szakemberek vannak, könyvtárnokok, kik aztán felelősség mellett művelik és kezelik szakjuk irodalmát, melyek gyarapítani is kötelesek a bevásárlásokkal. A könyvtár teljesen független az egyetemtől, minden ügyét maga intézi, és a miniszterrel közvetlen érintkezik, ez is egyik oka folytonos, állandó fejlődésének, könyvbevásárlásait is szakemberei javaslatának alapján, könyvtár-tisztviselői tanácskozásokon állapítja meg.

A katalógus teremben a közönség részére rendelkezésre áll a nagy szakcímjegyzék, mely félkemény papírlapokra van írva.

Van ezenkívül alfabetikus jegyzék, szerzők szerint. Nyomtatott szakczímjegyzék nincs, az olvasóteremben elhelyezett kézikönyvtár czímjegyzékét 1895-ben kinyomtatták, a többi nyomtatásban megjelent czímjegyzéket alább, a könyvtárról szóló irodalomnál soroljuk föl.

A könyvkiadás Strassburgban a könyvtár egyik leghíresebb működése, mert általánosan elfogadott vélemény szerint a könyvek kiadásában ez a könyvtár egész Németországban legliberálisabb. Ennél nagyobb dicséret nem érhet egy könyvtárt sem. Véleményem szerint, erre még büszkébb lehet az igazgatóság, mint szép palotájára.

A strassburgi könyvtár igazgatóságának elve, a Barack által behozott szellem szerint az, hogy a könyvkiadásoknál a könyv biztonsága érdekében szükséges elővigyázatot a lehető legkevesebb mértékre, épen csak annyira szoritják, a mennyi a könyvtár könyveinek kötelességszerű megőrzésére multhatatlanul szükséges. Ezt tartom egyetemi könyvtárnál a helyes rendszernek, a könyvtár nem arra való, hogy műveit elzárja — vigye a közönség a könyveket minél nagyobb számban és csupán a pótolhatatlan műveket nem szabad kiadni. Igaz, hogy minden országban kell azután lennie egy gyűjtő könyvtárnak, mely feltétlenül megőrizzen minden művet, tehát onnan könyvet el nem lehet, ilyen a *British Museum*, a *Bibliothèque Nationale*,¹ melyeknek kötelességük a hazai irodalmat a maga egészében megőrizniök, ámde a többi könyvtárak csak adják a könyveket minél nagyobb szabadsággal. Hanem aztán az ilyen könyvtáraknál multhatatlanul szükséges egy sok ezerre menő kötetből álló kézikönyvtár, hogy az olvasó teremben szükséges általános művek kéznél legyenek mindig, egyébként is a liberalizmust a könyvtári szolgálatban csakis úgy értelmezhetem, hogy az egyáltalán *kiadható* könyvek kiadásánál kell a legnagyobb engedékenységet tanúsítani, mert ha — és ez természetes — pótolhatatlan könyvet adunk ki s az elvész, magának a könyvtár közönségének is nagy kárt okozunk.

A strassburgi könyvtárnál (bár ilyen statisztikai adatokat sehol sem tartjuk egészen megbízhatóknak), 1894-ben 28,246 egyén használt, és pedig 25,851 Strassburgban, 90,161 kötetet

¹ Magyarországon természetesen a *Nemzeti Múzeum könyvtára*.

Könyvet minden egyetemi hallgató kaphat haza és mindenki olyan, a ki az igazgatóságtól engedélyt nyer, akár valakinek (egyetemi tanárnak, strassburgi tisztviselőnek, tekintélyes polgárnak) jótállása alapján, akár pénz-biztosítékkal.

A könyvkiadás kívánatlapok útján történik, még pedig egyetlen kívánatlap van, úgy az olvasóterem részére, mint a könyvtárból való kivételre. Egy üres rovatba be kell írni, ha az olvasóteremben való használatra szükséges a mű. A kívánatlap a szokásos rovatokkal benyomtatott szelvény, két részből, a kivevőnek kétszer kell kitöltenie és e szelvények két része képezi a nyilvántartást. Könyvet egyáltalán nem vezetnek a kiadásról, hanem a beadott szelvényeket külön szerzők és kivevők szerint betűrendben megőrzik. Ugy vélem, hogy a szerzők neve szerint sokkal biztosabb könyvalakban vezetni a nyilvántartást a kiadott könyvekről. Igaz, hogy ez nagy munkát ad a könyvtárnak, mert a strassburgi rendszer szerint maga a közönség végzi a beírást, a mit így a tisztviselőnek kell végeznie, ámde oly annyira fontos, hogy a kiadott művek egy bekötött könnyebben megőrizhető könyvben legyenek, hogy ezzel szemben nem szabad tekintetbe venni a munkát, melyet ez ellenőrzési rendszer megkiván.

A könyveket rendszerint 4 hétre kölcsönzi ki. A könyvtár előcsarnokában gyűjtőszekrények vannak a kívánatlapok benyújtására, melyeket csak másnap teljesítenek, a min, a könyvtár nagy terjedelmét tekintve, nem is csodálkozom.

A könyvtár vasárnap és ünnepnapok kivételével naponként délelőtt 9—1, d. u. 2—4-ig, az egyetem szünideje alatt délelőtt 9—1-ig van nyitva. Zárva van egészen, takarítás céljából a nagyhét alatt, és augusztus hó utolsó hetében.

Az igazgatón kívül van két főkönyvtárnok, négy könyvtárnok, négy tudományos szakalkalmazott »Wissenschaftliche Hilfarbeiter« címmel, kik a tulajdonképpen való bibliografiai munkát s a szakok gyarapítására való örködést végzik.

A könyvtár évi általányáról és költségeiről fönnebb már szoltunk. A legutóbbi budget-kimutatás 1895/96. évről a következő: 56,000 márka személyi kiadás, 58,000 márka könyvekre, 10,750 márka dologi kiadás és 1200 márka az éremgyűjteményre,

melyet az emeleten levő kiállítási helyiségek egyikében helyeztek el. ¹

¹ *A könyvtárról szóló irodalom.*

a) *nyomtatásban megjelent címjegyzékek:*

Katalog d. kaiserl. Universität u. Landes-Bibliothek in Strassburg. Arabische Literatur. Verfasst. v. Dr. Julius *Euting*. 1877. 4° VI, 111 l. (Festschrift Z. 400 jähr. Jubelfeier d. Eberhard Karl Universität zu Tübingen.)

— — Hebräische, arabische, persische u. türkische Handschriften. Bearb. v. Dr. S. *Landauer*. 1881, 4° 75 l.

— — Elsass-Lothringische Handschriften und Handzeichnungen. Bearb. V. Prof. Dr. K. A. *Barack* 1895.

Katalog d. im Lesesaale aufgestellten Handbibliothek 1895.

b) *a könyvtár ismertetéséről.*

Die Neugründung d. Strassburger Bibliothek etc. am 9. Aug. 1871. Strassburg, 1871.

Hottinger. Die kaiserliche Universitäts- u. Landesbibl. in Strassburg. Ein Vortrag. Strassburg, 1872. 2. Aufl. 1875.

Klatte. Nach Zwanzig Jahren. Ein Gedenkbl. zur Geschichte d. kaiserl. Universitäts- u. Landesbibliothek in Strassburg. Strassburg, 1890.

Haussmann S. Dr. Die K. U. u. L.-Bibliothek in Strassburg. Festschrift z. Einweihung d. neuen Bibliotheksgebäudes. Strassburg, 1805. Mit Abbild.

Strassburg u. seine Bauten. Herausgeg. v. dem Architekten-u. Ingenieurverein für Elsass-Lothringen. Strassburg, 1894.

List. W. Übersiedelung d. K. U. u. L.-B. in Strassb. in d. Neuban. Centralblatt f. Bibliothekswiss. XIII. Jahrg. 1896.

Ferenczi Zoltán idézett műve. (Külön kiadás.) Budapest, 1895.

TÁRCZA.

A KÖTELES PÉLDÁNYOK ÜGYE AZ ORSZÁGGYÜLÉSEN.

(Második, befejező közlemény.)

A nyomdatermek tudományos czélokra szolgáló köteles példányainak beküldésére szóló törvényjavaslatot a képviselőház tanácskozás tárgyául elfogadván, azt a közoktatásügyi és igazságügyi bizottságoknak adta ki előzetes tárgyalásra. A közoktatásügyi bizottság augusztus 4-ikén vette a javaslatot tárgyalás alá, s néhány stiláris módosítás mellett azt elfogadásra ajánlotta. Az igazságügyi bizottság augusztus 6-iki ülésén a módosításokat a magáévá tette, s azonfelül a törvény elleni kihágások iránt intézkedő 12. §-ban azt a változtatást javasolta, hogy a kihágások felett a bíraskodást ne a közigazgatási hatóságok, hanem a kir. járásbiróságok gyakorolják.

Igy került vissza a javaslat a képviselőház elé, mely azt október 5-iki ülésén tárgyalta le.

A képviselőház által elfogadott törvényjavaslatot az országgyűlés főrendiháza, közjogi és törvénykezési bizottságának október 16-iki üléséből kelt jelentése alapján október 20-iki ülésen tárgyalta le; és ő Felsége november 21-ikén szentesítvén, mint az 1897. évi 41. törvényczikk november 25-ikén iktattatott be az országos törvénytárba.

A tárgyalások lefolyásáról a következő hivatalos országgyűlési irományok adnak felvilágosítást:

I.

A közoktatásügyi bizottságnak jelentése, »a nyomdatermek tudományos czélokra szolgáló köteles példányainak beküldéséről« szóló 201. számú törvényjavaslat tárgyában.

Tisztelt Képviselőház!

»A nyomdatermek tudományos czélokra szolgáló köteles példányainak beküldéséről« a vallás- és közoktatásügyi miniszter által benyújtott s előzetes tárgyalás végett e bizottsághoz utalt 201. számú

törvényjavaslatra vonatkozólag jelentésünket van szerencsénk a következőkben előterjeszteni:

Kétségbevonhatlanul fontos közművelődési cél érdeke fűződik ahhoz, hogy az irodalom és művészet sokszorosított termékei, sőt általában minden, gyakran jelentéktelen és látszólag csakis alkalmi érdekekkel bíró nyomdatermék lehetőleg hiánytalanul összegyűjtessék, az elpusztulástól megóvassék és nyilvános könyvtárakban a későbbi kornak rendelkezésére álljon.

E tekintetben már hazánkban is korábban helytartótanácsi rendeletek, és országgyűlési határozatok, később pedig törvények, így az 1840. évi VI. és az 1848. évi XVIII. t.-cz. rendelkeztek a nyomdatermék köteles beszolgáltatásáról; amaz a »magyar tudós társaság«, emez pedig a »helybeli hatóság« és a »Nemzeti múzeum« számára rendelvén egy-egy, összesen tehát három köteles példány beszolgáltatását.

A ma is érvényben levő e törvényes rendelkezések dacára a nyomdatermék teljes összegyűjtésének fontos tudományos célja meg nem valósulhatott; mert eltekintve attól, hogy a beszolgáltatás kötelezettségét szabatosan meg nem határozták, e kötelezettség elmulasztásának büntetőjogi következményeit nem állapították meg.

A fenforgó tudományos cél fontossága követelte tehát, hogy e »lex imperfecta« hiánya pótolassék s ezzel egyidejűleg a korábbi elavult rendelkezések korszerűbb s helyesebb intézkedésekkel helyettesítenek.

Ezt célozza a vallás- és közoktatásügyi miniszter által benyújtott e törvényjavaslat, melylyel egyszersmind a miniszter a képviselőház 1893. évi márczius hó 21-ikén tartott ülésében hozott határozatának is eleget tett.

A közoktatásügyi bizottság a beterjesztett törvényjavaslatot, annak úgy alapvető rendelkezéseit, mint részletes intézkedéseit a maga részéről helyesli, azokat az elérni kívánt tudományos cél: az összes nyomdatermék összegyűjthetésének biztosítására szükségesnek, de ez idő szerint elégségesnek is látja.

Helyesli különösen, hogy a köteles példányok beszolgáltatásának kötelezettségét — kivételes esetektől eltekintve — rendszerint a nyomtatókra rója, hogy az eddigi törvények rendelkezéseivel egyhangzóan — e példányok számát háromban állapítja meg és hogy a beszolgáltatás kötelezettségének elmulasztását büntetőjogi következményekkel sújtja, mi egyedül képes a nyomdatermék hiánytalan egybegyűjtését biztosítani.

Közművelődési szempontból örömmel üdvözlöi és teszi magáévá a bizottság a javaslat 15. §-ának ama rendelkezését, hogy a sajtóügyi közvádoló részére beszolgáltatandó köteles példányok hivatali használat után oly nyilvános múzeumok és könyvtárak gyarapítására lesz-

nek fordítandók, melyeket e czélból a vallás- és közoktatásügyi miniszter megjelöl.

A javaslat e rendelkezése míg egyfelől biztosítja azt, hogy ne csak a központi nagy gyűjteményekben, hanem egyes vidéki gyűjtőhelyeken feltalálhassa a tudományos kutatás az egybegyűjtött és különösen azon vidékeket érdeklő nyomdatermékeket; addig másfelől egyik hathatós eszköze és módja lesz a legtöbbszörre elhanyagolt vidéki közkönyvtárak gyarapításának, továbbfejlesztésének s egyszersmind kétségen kívül némi buzdításul fog szolgálni új könyvtárak alapítására, szervezésére.

Ezek után van szerencsénk a javaslatot úgy általánosságban, mint részleteiben a következő stílárius módosításokkal a t. képviselőháznak elfogadásra ajánlani:

1. A törvényjavaslat címében e szó helyett: »beküldéséről« — »beszolgáltatásáról« szó alkalmazását ajánljuk, mint helyesebbet és a törvényjavaslat szövegével is egybehangzóbbat.

2. Az 1. §. két utolsó — a terület megjelölésén kívül — szószerint azonos és egyértelmű bekezdéseivel összevonandók s a mostani két kikezdés helyett a következő lenne felveendő:

»Horvát-Szlavonországokban vagy a külföldön nyomtatott, de a jelen törvény hatálya alatt álló országrészekben kiadott nyomdatermékek köteles példányait a kiadó tartozik beszolgáltatni.«

3. A 2. §. 5-ik sorában e szavak után: »statisztikai kimutatásokra«, közbeszúrandonak tartjuk e szavakat: »iskolai értesítőkre«, hogy ekként e §. a 4. §. 4-ik pontjával összhangzóbb legyen és hogy ha már a beszolgáltatandó nyomtatványokból némely fontosabb exemplative felsoroltatik, azok sorában a név- és naptáraknál nem kevésbé fontos iskolai értesítők is kifejezetten felvétesenek.

4. A 3. §. 8-ik bekezdésében e szó helyett: »természetszerűen«, mint nyelvtanilag helyesebb: »azonban« alkalmaztassék; végül

5. a 10. §. utolsó szavában előforduló írási hiba kiigazításaként »élveznek« szó helyett: »élvez« tétessék.

II.

Az igazságügyi bizottság jelentése »a nyomdatermékek tudományos célokra szolgáló köteles példányainak beküldéséről« szóló törvényjavaslatról.

Az igazságügyi bizottság a hozzá utasított 201. sz. törvényjavaslatot tárgyalás alá vette s azt a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr által előterjesztett indokok alapján általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadta.

A részletek tekintetében megjegyezzük, hogy az igazságügyi bizottság a törvényjavaslat címét, valamint a törvényjavaslat 1., 2., 3., és 10. §-ait a képviselőház közoktatásügyi bizottsága által javaslatba hozott és a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr által elfogadott irályi módosításokkal, — a törvényjavaslat 4., 5., 6., 7., 8., 9.,

11., 12., 14., 15., 16., 17. és 18. §-ait pedig változatlanul elfogadta; — és hogy az igazságügyi bizottság a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr hozzájárulásával, eltérőleg a javaslat 13. §. rendelkezésétől, szükségesnek találta kimondását annak:

hogy a jelen törvény 12. §-ában említett kihágási ügyekben az 1880: XXXVII. t.-cz. 40. §-ának 5. pontjához képest a kir. járásbiróságok járnak el.

Szükségesnek találta ezt a bizottság azért, mert úgy volt meggyőződve, hogy nem kívánatos, hogy a 12. §-ban megállapított kihágások fölött a bíraskodást a közigazgatási hatóságok gyakorolják; — és ez indokból a bizottság a törvényjavaslat 13. §-át következőleg szövegezte:

13. §.

»A jelen törvény 12. §-ában említett kihágási ügyekben, úgy a pénzbüntetésre, valamint a be nem küldött, vagy nem pótoltt köteles példány vételárának megfizetésére nézve az 1880: XXXVII. t.-cz. 40. §-ának 5. pontjához képest a kir. járásbiróságok járnak el.«

A 201. számú törvényjavaslatot az igazságügyi bizottság a t. háznak elfogadásra ajánlja, és a t. háznak tisztelettel ajánlja:

hogy a törvényjavaslat czímét, valamint a törvényjavaslat 1., 2., 3. és 10. §-ait a közoktatásügyi bizottság által javaslatba hozott irályi módosításokkal; —

a törvényjavaslat 4., 5., 6., 7., 8., 9., 11., 12., 14., 15., 16., 17. és 18. §-ait változatlanul, —

a törvényjavaslat 13. §-át pedig az igazságügyi bizottság szövegezése szerint elfogadni méltóztassék.

III.

A képviselőház 167. ülése 1897. évi október hó 5-ikén, kedden, d. e. 10 órakor Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Molnár Antal jegyző úr, a javaslatok mellett felszólalókat Nyegre László jegyző úr, az ellenük felszólalókat Lázár Árpád jegyző úr jegyzi.

Következik a nyomdatermékek tudományos célra szolgáló köteles példányainak beküldéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

Az előadó úr kíván szólni.

Molnár Antal előadó: T. ház! Ezen törvényjavaslatnak, mely a t. ház elhatározása alatt áll, kettős vezérelve: biztosítani egyfelől azt, hogy a nyomdatermékek köteles példányai beszolgáltatassanak abban a terjedelemben és feltételek mellett, a mint azt a nemzeti tudományosság érdekei megkívánják és másfelől az érdekeltkre, t. i. a beszolgáltatásra kötelezetteknek nem háritani nagyobb terhet annál, mint a mennyit a tudományos cél megkövetelhet. Ebből a kettős célból a törvényjavaslat egy részről a köteles példányok száma tekin-

tetében nem ment túl azokon a határokon, a melyeket az 1840: VI. és az 1848: XVIII. t.-cikkek megvonnak, másfelől azonban ezen határok között büntetőjogi sanctióval gondoskodott arról, hogy a beszolgáltatási kötelezettség hatályossá és érvényessé váljék. Ezenfelül egy feltétlenül helyeslésre érdemes kiegészítő rendelkezéssel gondoskodott arról is, hogy a közvádlónak beszolgáltatandó példány a sajtórendészeti nyilvántartás után közérdekű tudományos czélok gyarapítására legyen fordítandó.

A háznak közoktatási és igazságügyi bizottságai egyhangúlag járultak hozzá ezen törvényjavaslatnak sarkalatos és egyéb rendelkezéseéhez. Mindössze az igazságügyi bizottság tett a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr hozzájárulásával egy érdemleges módosítást a törvényjavaslaton, és ez a módosítás az, hogy a törvényjavaslat kihágási eseteiben ne a közigazgatási hatóságok, hanem a kir. járásbiróságok gyakorolják a bíraskodást. A részletes tárgyalás során bátor leszek az erre vonatkozó módosítást a t. háznak elfogadásra ajánlani.

Ezek után kérem a t. képviselő házat, méltóztassék a javaslatot a közoktatásügyi bizottságnak szövegezése szerint általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni. (*Helyeslés.*)

Lázár Árpád jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. képviselő ház! A magam részéről a törvényjavaslatot tulajdonképpen örömmel kellene hogy üdvözöljem, és hajlandó is vagyok e törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául is elfogadni, ha egy, nézetem szerint teljesen hibás jogi konstrukció tekintetében megnyugtató felvilágosítást nyerhetnék. Azért felszólalásom tulajdonképen feltételes és felvilágosítást kérő, s czélja az, hogy a t. miniszter úr adjon felvilágosítást a tekintetben, hogy a törvényjavaslatnak mi a czélzata, mert a törvényjavaslat rendelkezésekre, bizonyos irányban félreértésekre adhat okot.

T. képviselő ház! A 1848: XVIII. t.-cz., a sajtótörvény 40. §-a szó szerint ezt mondja: »Úgy a nyomtatványok mint az ábrázolatokból két példány a helybeli hatóságnak átadandó: egyik a hatóságé, másik bekötve a nemzeti múzeumé lesz.«

Ezen törvény szerint tehát volt eddig is két köteles példány, a melynek egyike a nemzeti múzeumot illeti, a másika pedig föltétlenül azon hatóságot, a melynek területén a nyomtatvány megjelent. Ez tényleg a gyakorlatban érvényesült is. A fővárosra nézve pedig ezen dolog rendkívüli jelentőségű és nagy fontosságú dolog annyiban; mert a t. ház előtt felesleges bővebben indokolni azt, hogy a sajtótermékek 80—85⁰/₀-a Budapest főváros területén jelenik meg. Arról van szó, hogy ezen a törvényhatóságokat mint helyhatóságokat megillető köteles példánynak elfogadása után mi lesz a sorsota?

Már most, t. ház, ha kezembe veszem a törvényjavaslatot, én mint jogász nem tudok eligazodni az iránt, hogy a miniszter úrnak mi a czélja? Azt mondja a 15. §. (*Olvassa:*) »A nyomdatermékek ama

köteles példányai, melyek a fennálló törvények és szabályok szerint a sajtóügyi köztisztviselőnek adatnak be, — a mennyiben azokra nézve további nyilvántartás vagy hivatali használat szüksége már nem forog fenn — a Magyarországon létező vagy létesítendő oly nyilvános múzeumok és könyvtárak gyarapítására fordítandók, melyeket e célból a vallás- és közoktatásügyi miniszter megjelöl.

Azt tehát tudjuk, t. ház, hogy a javaslat ezen része szerint ama példányok, a melyek a köztisztviselőt illetik, azon rendeltetéssel fognak jövőre birni, hogy a miniszter úr intencziója és rendelkezése szerint ezen általa megjelölendő könyvtárak gyarapítására szolgáljanak. És már most a 40. §-ban a Nemzeti Múzeum számára rendelt köteles példánnyal is tisztában vagyunk, mert ezen törvényjavaslat szerint a Nemzeti Múzeumnak biztosított köteles példány az ő számára ezentúl is megmarad.

Ezek után csak az a kérdés, hogy valjon a helyi hatóságok számára biztosított példánynak mi lesz a sorsa. Erre nézve a feleletet meg is kapjuk. Azt mondja 15. §. utolsó bekezdése (olvassa:) »Egyebekben a jelen törvény nem érinti a fennálló törvények és más jogszabályok ama rendelkezéseit, melyek a nyomdatermékek sajtórendészeti célokra szolgáló köteles példányaira és a nyomdatermékeknek sajtórendészeti szempontból szükséges nyilvántartására vonatkoznak.«

Ezen konstrukció szerint az 1848: XVIII. t.-cikk 40-ik szakasza a lex posterior által nemcsak abrogálva nincsen, de sőt ezen konstrukció szerint ezen törvényes rendelkezés expressis verbis fenn is van tartva. Már most ezen magyarázat szerint ezen helyi hatóságokat jövőben is megilletné a köteles példány. De ha ezen magyarázat helyes, akkor kérdezem, miért szükséges a Nemzeti Múzeumra nézve külön törvényes dispoziíciót felvenni itt és miért nem szükséges a helyi hatóságokra? Valószínűnek tartom, többet mondhatok: a t. miniszter úrtól kért felvilágosítás után azt állíthatom, hogy a miniszter úr homlokegyenest az ellenkezőt, vagyis azt célozza, hogy ezentúl ezen köteles példányok a helyi hatóságoknak ne juthassanak, hanem tisztán az ő dispoziíciójától függ, hogy mely könyvtárakat akar ő ezen köteles példányokkal ellátni.

T. ház, méltóztatnak látni, hogy a törvény szövegezése alapján felvilágosításra van szükség még akkor is, ha a miniszter úr ezen álláspontját a ház elfogadná és magáévá tenni akarná. Az én meggyőződésem az, hogy elsősorban semmiféle ok nem forog fenn arra, hogy a fővárosnak létező törvényben biztosított, szerzett joga legkisebb mértékben is csorbíttassék.

A törvényhozásnak akkor, a midőn ezen törvényjavaslat benyújtására vonatkozó sürgető indokait érvényesítette, nem volt a célja az, de nem volt soha sem, hogy létező jogok sérelmével hozzon a köteles példányokról szóló oly új törvényt, a mely rendeltetésüktől

elvonna oly könyveket, melyeket a törvényhozás bölcsesége más célra határozott. Már most ilyen formán, ha én ezen dolgot a törvényhozás színe elé nem hozom, megtörtént volna vagy megtörténhetik az, hogy a nélkül, hogy ez a törvényhozásnak intencziója lett volna, interpretáció alapján a főváros egy szerzett és törvényileg is biztosított jogától megfoszthatnék. Ez a legalitás álláspontja. A törvényjavaslat maga — mondom — az 1848: XXIII. t.-cz. 40. §-át hatályon kívül helyezni nem is kívánja, nem is proponálta; ez nincsen benne; ennél fogva ez élő törvény marad ezen törvény életbeléptetése után is. Most az a kérdés, hogy a t. miniszter úr megerősíti-e azt a feltevést, hogy a helyi hatóságokat megillető köteles példány ezután is megmarad-e a törvényhatóságnál vagy nem.

Már most, ismerve a miniszter úr intenczióit, foglalkozni akarok egész rövidséggel azzal a kérdéssel, hogy van-e itt szükség arra, hogy a főváros ilyen, törvény által biztosított jogától megfosztassék-e vagy nem.

Első sorban nincs rá szükség azért, mert a t. miniszter úrnak teljesen módjában áll — a mire a törvényhozás azt hiszem, akadálytalanul meg fogja adni a felhatalmazást — az, hogy a köztársaság biztosított köteles példányokból mindenkit elláthat s így vidéki könyvtárakat is. Arra pedig, hogy a főváros törvényhatóságát ok nélkül megfosztsuk a példánytól azért, hogy vidéki könyvtárakat esetleg nagyobb számban is létesíthessünk, természetes ok fenn nem forog.

Most én nem akarok annak vitatásába bocsátkozni, vajjon tisztán sajtórendészeti cél vagy tudományos cél lebegett-e a 48-iki törvényhozás előtt, midőn a köteles példánynak a hatóságok részére való letételét elrendelte. De magam részéről az élő törvény alapján csak azon esetben volnék hajlandó a törvényjavaslatot általánosságban is a részletes tárgyalás alapjául elfogadni, ha biztosítékot nyernék a t. miniszter úrtól az iránt, hogy a főváros és általában véve a törvényhatóságok, a helyi hatóságok ezen törvény által biztosított joguktól meg nem foszthatnak. Mert én nem habozom annak kijelentésével sem, hogy magam részéről, habár szívesen hozzájárulok ahhoz, hogy a köztársaság illető példányok tekintetében, a melyek ügyis miniszteri ellenőrzés és rendelkezés alatt állanak, a miniszter úr felhatalmazást nyerjen a törvényhozástól arra, hogy azokat a vidéki könyvtáraknál felhasználhassa, de arra nézve már nem adnék a miniszter úrnak részemről legalább felhatalmazást, hogy akkor, mikor a törvény biztosít valamely helyi hatóságnak egy jogot, ez azt csak akkor élvezhesse, ha a t. miniszter úr azt kegyesen jónak látja méltóztatik.

A magam részéről a fővárosnak törvény által biztosított jogot fenn kívánom tartani s a mennyiben ez fenn nem tartatik még, akkor sem járulhatnék hozzá, hogy ilyen jogfosztással járó törvényjavaslat általánosságban is elfogadtassék. Ha azonban e tekintetben megnyugtató felvilágosítást nem kapnék. — a mit, fájdalom, az elő-

zetes értekezés alapján kizártnak kell tekintenem — úgy sem tehetnek mást, mint sajnálatomra ki kell jelentenem, hogy a törvényjavaslathoz még általánosságban sem vagyok hajlandó hozzájárulni.

Ezeket tartottam kötelességemnek elmondani, és azt hiszem, hogy a t. miniszter úr lesz olyan kegyes, a felvilágosítást e kérdés tekintetében már csak azért is megadni, mert a részletes vitánál nem volnánk azon helyzetben, hogy egy helyes módosítást tudnánk előterjeszteni, ha nem tudjuk, hogy a miniszter úrnak mi az intencziója, mert legalis interpretáció mellett úgy néz ki ez a törvényjavaslat, hogy a 40. §. életben marad, tehát a törvényhatóságok megkapnák az őket megillető példányokat. Ezen érdemleges és másrészt törvényszerkesztési okok is azok, a melyek kötelességemmé tették a felszólalást, s bocsánatot kérek a t. háztól, hogy idejét ezzel is elraboltam. Kérem a miniszter urat, hogy a kívánt felvilágosításokat megadni sziveskedjék, és ismétetlen kijelentem, hogy a törvényjavaslatot még általánosságban sem fogadom el, ha ezen felvilágosítás megmegtugtató nem lesz.

Nyegre László jegyző: Zichy Jenő gróf!

Zichy Jenő gr.: Megvallom őszintén t. ház, nagyon köszönettel venném, hogy ha a miniszter úr ő excellenciája előbb szólalt volna fel.

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: T. képviselőház! Polónyi Géza t. képviselő úrnak mindenek előtt arra a felvilágosítást kérő kérdésére kell válaszolnom, hogy vajjon a 15. §. szövegezése mellett az 1848: XVIII. t.-cz. 40. §-a hatályban marad-e vagy sem. A 15. §. első bekezdésében megmondja, hogy a »nyomda-termékek ama köteles példányai, melyek a fennálló törvények és szabályok szerint a sajtóügyi közvádlnak adatnak be, a Magyarországon létező vagy létesítendő oly nyilvános múzeumok és könyvtárak gyarapítására fordítandók, melyeket e célból a vallás- és közoktatásügyi miniszter megjelöl.« Tehát itt egy dispoziója van a törvényjavaslatnak, mely megmondja, hogy azzal a helyi hatósági példánnyal mi történjék. A t. képviselő úr beszédéből úgy látszik, mintha a helyi hatósági példányon kívül lenne még egy közvádloi példány is, holott ez a helyi hatósági példány a közvádloi példány és a közvádlo szolgáltatva át Budapest főváros törvényhatóságának a köteles példányt. Méltóztassék egy kissé tekintettel lenni a törvényhozás folytonosságára. A 48-iki törvény azt mondja, hogy a helyi hatóságnak adandó be a két példány; a törvény együttesen intézkedik mindkét példányra; az egyik a helyi hatóságnak adandó, a másik bekötve a Nemzeti Múzeumnak. Tehát a helyi hatóság útján kellett a Nemzeti Múzeumnak adni, a másikat pedig a helyi hatóságnak be sem adták, mióta a vádintézmény fel van állítva, hanem a kir. ügyészségnek adták és a kir. ügyészség, mikor neki arra a példányra már szüksége nem volt, mikor jónak látta, áttette a helyi hatósághoz, mikor nem: nem tette át, úgy hogy maga Toldy László úr, ki azt a bizo-

nyos indítványt propagálta, tőle telhető ügybuzgalommal, és belátom, hogy állásából folyó teljes kötelességérzetből, azt mondja: tény, hogy eddig nem sok haszna volt a fővárosnak a 48-iki sajtótörvényből.

Polónyi Géza: Nem hajtották végre!

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: Igy tehát valami nagy birtokállományhoz nem is jutott ez által a főváros.

Gondolom, hogy a 15. §. értelmezésénél sem fog semmiféle kétség fenforogni, ha egyszerűen azt mondjuk, hogy egyebekben pedig — minthogy egyéb intézkedései is vannak a törvénynek a sajtópéldányokra vonatkozólag — azok érintetlenül hagyatnak s csupán ez helyeztetik hatályon kívül azzal, hogy nem a helyi hatóság tulajdonát képezi, hanem a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelkezik ezen példányok szétosztásáról.

Minthogy tehát a felvilágosítást megadtam; minthogy úgy látom, hogy tévedésre adott okot, hogy egy külön helyi hatósági és egy külön közzéadói példányt méltóztatott gondolni, holott a 40. §. azt mondja, hogy két példány adandó be; az egyik a helyi hatóság útján a Nemzeti Múzeumnak, a másik a helyi hatóságnak s ez tulajdonképpen a sajtórendészeti példány, ezek után — azt hiszem — a 15. §. értelmezésére nézve kétely nem fog fenforogni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Azt gondolom, helyesen járok el, ha a dolog érdemére is azonnal nyilatkozom, mert azt hiszem, a t. képviselő úr, vagy más indítványt fog tenni, hogy a főváros területén megjelenő nyomdatermékeket a főváros az ő könyvtára számára kapja meg. Megmondom előre álláspontomat, hogy méltóztassanak látni, helyesen járok-e el vagy pedig nem. *(Halljuk!)*

Azt, mintha a 48-iki törvény 40. §-a csak a fővárosnak adott volna bizonyos privilegiumot, nem lehet állítani, . . .

Polónyi Géza: Nem is mondtam!

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: . . . mert ez minden törvényhatóságra vonatkozik, vagy mint a törvény mondja: »helyi hatóságra«. Egy különleges privilegizált álláspontról egyáltalában nem lehet. Ha következetesek akarnánk lenni és kimondanók azt, hogy a főváros területén megjelent nyomdatermékek a fővárosi könyvtár részére szolgáltatassanak be, azt is ki kellene mondani, hogy minden törvényhatóság területén megjelent nyomdatermékek az illető törvényhatóság könyvtára számára szolgáltatassanak be. *(Helyeslés a baloldalon.)* De méltóztassanak meggondolni a következményeket. Vannak törvényhatóságok, melyeknek, a mint az ezredéves jelentésem azon részéből, melyet éppen a vidéki könyvtárakra vonatkozólag be-terjesztettem, kiténik, igen tekintélyes könyvtárak van. Ha ezek csak azzal bővülnének, a mi az ő törvényhatóságuk területén jelenik meg: méltóztassék csak némely törvényhatóságokra gondolni, hogy vajjon miféle szaporodás lesz az és lehet-e azzal vidéki könyvtárt helyesen gyarapítani?

Legyen szabad a t. háznak egy általános szempontot is figyelmébe ajánlani. Lehet, hogy tévedek s akkor méltóztassék engem rectificálni, de én elérkezettnek látom az időt arra, hogy a vidéken erős kulturális központokat teremtsünk, (*Helyeslés*) melyek a szertelen abnormis kulturális cenzuralizáció bizonyos levezetése után a magyar kulturának fókuszai legyenek, melyek az illető vidékre kulturális erejükkel ránehezdedjenek. Ezért akartam gondoskodni arról, hogy a mennyiben a szakszerű vezetés és a megőrzés garanciája ott meg van, a vidéki könyvtárakat is elláthassam e példányokkal. Nyomdatermékeinknek 85—90%-a a főváros területén jelenik meg. Hogy csak az időszakai sajtóról szóljak, miért történhessék meg pl. az, hogy Nagyváradon, Kolozsvártt, Debreczenben, vagy más ily fontosabb vidéki központon egyetlen Budapesten megjelenő hírlapból se lehessen teljes példányt találni? Nem elég, ha a fővárosban marad 5—10 teljes hirlapi példány! Legyen a vidéken is, mert hisz ezek a gyűjtemények 15—20 év múlva igen fontos buvárlati tárgyakká lehetnek. És miért ne legyen ez a vidéken is hozzáférhető? Ha elfogadjuk azt az indítványt, a melyet a képviselő úr tervez: akkor az összes köteles példányok a fővárosban lesznek az akadémiában, a a múzeumban, az országos statisztikai hivatalban és a fővárosi könyvtárban. Ily viszonyok között e törvényjavaslat csaknem semmivel járulna vidéki könyvtáraink gyarapításához, holott nekem éppen a vidéki könyvtárak fellendítése a célom. (*Helyeslés jobb felől.*) Igen természetes, hogy a felosztás igen méltányos lesz, mert én nem képzelhetek el oly kultuszminisztert, a ki a főváros kulturális érdekei iránt kellő érdeklődéssel és az őt megillető köteles figyelemmel ne volna. Jogos és méltányos kívánsága a fővárosnak a szétoztásnál teljesen érvényesül, ahhoz nem fér kétely. Ezek azok a szempontok, melyek miatt érett megfontolás után így határoztam, a mint ez a törvényjavaslatokban foglaltatik. Hisz az az indítvány, melyet Polónyi képviselő úr említ, nem új; az anketben is előfordult és Toldy László levéltárnok úr én hozzám is elküldte memorandumát. Nem makacságból tehát, mert én szívesen változtatom a véleményemet — jobbra, ha jobbról vagyok meggyőződve, hanem, mert nézetem szerint a magyar kulturális egyetemes érdekeknek az általam ajánlott mód felel meg leginkább: kérem a javaslatnak e tekintetben változtatlan elfogadását. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Nyegre László jegyző: Zichy Jenő gr.!

Zichy Jenő gr.: T. ház: Határozottan üdvözlöm e törvényjavaslatot és azt általánosságban és részleteiben elfogadom. Csak némely stiláris módosításom lesz, mert szerkezetét nem tartom némely pontban elég világosnak. E javaslatot oly rég kívántuk, hogy most, midőn már létesült, egy csekélység miatt nem akarom megakasztani törvénynyé válását, mert ezzel többet ártanánk, mint más réven használnánk. Azt a szempontot, hogy teremtsünk a

a vidéken erős kulturális központokat, én is örömmel helyeslem. A fővárosban pedig tényleg lesz 2—3 könyvtár, a hol épenséggel minden össze fog gyűjtetni, nem fog tehát ártani, ha a vidéken is létesülni fognak ily könyvtárak, kulturális góczpontok. Észrevételeim lényegesen a 7. §-ra vonatkoznak. Azt mondja ugyanis a t. miniszter úr indokolásában, hogy (*Olvassa*): »Ezenkívül, miután gyakran előfordul, hogy egyes, teljesen magánérdekű iratok kizárólagosan magánhasználatra, zárt számú példányban nyomatnak ki, — az ilyen esetekre jónak láttam a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek fentartani a jogot, hogy a nyomtattató kérelmére az ilyen nyomtatványokra nézve a beküldés kötelezettsége alól teljes felmentést adhasson.« Egészen helyes és megfelelő, csakhogy e kifejezés, illetve intézkedés a törvény 7. §-a második bekezdésében nem eléggé világos, a mely így szól: (*Olvassa*): »Más nyomdákban készült egyes nyomdatermékek beszolgáltatása alól, az érdekelt fél indokolt kérelmére, a vallás- és közoktatásügyi miniszter adhat időhöz kötött vagy végleges felmentést«, mert ez úgy tünteti fel a dolgot, mintha a t. miniszter úr jóakarától vagy jókedvétől függne ez; míg ha beleteszszük azt, hogy »a mennyiben azok magánjellegű tartalmúak.« akkor sokkal világosabb és az indokolásnak is megfelelőbb lesz e szakasz.

Különben, a mint már említettem, a törvényjavaslatot általánosságban és részleteiben elfogadom, kérve azonban, hogy e pótlást a törvényjavaslat illető szakaszába belevenni méltóztassék.

Elnök: Kiván még valaki szólani?

Pichler Győző: T. képviselőház! A nyomdatermékek tudományos célra szolgálnak, a köteles példányok beküldéséről szóló törvényjavaslatot tehát úgy én, mint az a párt, a melyhez tartozni szerencsém van, általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadjuk. Elfogadjuk azért, mert kétségtelen, hogy az egy régen érzett szükséglet pótol, a mennyiben a nemzeti irodalom könyvpiacznán megjelenő termékek egyöntetű és hiánytalan gyűjteményét fogja létesíteni. A midőn azonban a javaslatot általánosságban elfogadom, habár én sem zárkozhatom el azon aggályok elől, a melyeket Zichy Jenő gróf t. képviselőtársam a 7. §-ra vonatkozólag előadott, mégis azt kérem, hogy ezen szakasz 2. bekezdése egyáltalán hagyassék el mert a magánjellegű nyomdatermények megállapítása is, a mint azt Zichy Jenő gróf t. képviselőtársam indítványozta, teljesen a közoktatásügyi miniszter úrtól függne. Én pedig nem szeretnék semmiféle praecedenszt alkotni arra nézve, hogy egyes nyomdatermékek beszolgáltatása meg ne történjék, mert egy-két ily praecedens annyira mindenféle kérelemre adna okot, — a mint én ismerem a könyvpiacznát — hogy oly könyvek, a melyek később tényleg komoly buvárkodás tárgyát képeznék, be nem szolgáltatnának. Ily intézkedéssel tehát a törvényjavaslat üdvös voltát veszélyeztetni nem lehet.

A mit a törvényjavaslat 15. §-ára vonatkozólag Polónyi Géza t. képviselőtársam azon jogokat illetőleg mondott, a melyeket a főváros részére fentartani óhajt, teljesen magamévá teszem és kérem a t. házat, hogy azokhoz hozzájárulni méltóztassék.

Egyebekben a törvényjavaslatot — miként már volt szerencsém említeni — általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Kíván még valaki szólni a tárgyhoz? Ha nem: a vitát bezárom. A kérdés az, elfogadja-e a ház általánosságban, a közoktatásügyi bizottság szövegezése szerint a javaslatot: igen vagy nem?

Kérem azokat, a kik elfogadják, álljanak fel. *(Megtörténik.)* A ház elfogadja.

Következik a részletes tárgyalás.

Nyegre László jegyző: (Olvassa a címet, mely észrevétel nélkül elfogadtatik. Olvassa az 1. §-t.)

Lázár Árpád jegyző: Thaly Kálmán!

Thaly Kálmán: T. ház! A javaslatot elfogadom; de egy hiánynya utalok, mely e szakaszon ugyan kívül áll és tulajdonképen a belügyminiszter úr tárczája körében volna orvoslandó. Épen azért sajnálom is, hogy a t. miniszter úr távozott. E szakaszban a Magyar- és Horvát-Szlavonországban, nemkülönbén a külföldön nyomtatott, de itt kiadott nyomdatermékekről van szó.

A külföldön, különösen Bécsben nagyobb számban nyomtatnak magyar termékeket, különösen igen nagy kelendőségnek örvendő díszes zsebnaptárakat. Lipcsében és Teschenben is számos magyar munka jelenik meg. Az utóbbi helyen a Prohászka czég sok magyar nyelvű katonai munkát ad ki. Ezek kiadói külföldiek, a kiket semmire sem kötelezhetünk és itt csak bizományosaik vannak.

Én, t. ház, magát az itteni elárusítási jogot akarnám ahhoz kötni, hogy legalább egy árva példányt a Nemzeti Múzeum számára beköveteljünk, hiszen ez részükről igen csekély áldozat. Tudom, hogy ez nem a jelen törvény keretébe tartozik, mert hiszen itt csak a magyar korona területén megjelenő nyomtatványokról van szó, de felvetem az eszmét, éppen a Nemzeti Múzeum könyvtárának érdekében, mint a melyben komplet gyűjteményét óhajtanám látni mindazon nyomtatványoknak, a melyek magyar nyelven jelennek meg akár itt, akár a külföldön. Miért vásárolja meg az amúgy is szűkre szabott dotációjából ezeket a Nemzeti Múzeum, mikor az elárusítási jog fejében nagyon jól kötelezhetők lennének a külföldi kiadók, különösen, a mint mondtam, a bécsi piacon megjelent és itt elterjesztett igen számos nyomtatvány beküldésére. Talán a bizományos, vagy az illető fődepó lehetne erre kötelezve, mert hiszen itt mindig vannak ilyen fő elárusító helyek, a melyek elárusítják a Bécsben magyar nyelven megjelenő naptárakat.

Midőn ezt megemlítem, különösen a belügyminiszter úr figyel-

mét óhajtom felhívni, mint a kinek a közerkölcsiségi és politikai szempontból veszélyes és káros nyomtatványokat joga van a forgalomból kitiltani. Ő bizonyosan tartat valami általános szemlét a nyomtatványok felett; tehát eszmémnek keresztülvitele neki kerülne legkevesebb fáradságába. Vagy ha ez nem annyira az ő tárczájához tartoznék, hanem a kereskedelmi minisztert illetné az előadás feletti felügyelet, akkor őt hívom fel, hogy méltóztassék azon nemes intenczió tekintetéből figyelmét kiterjeszteni az általam imént jelzett éppen nem csekély számú nyomtatványokra, melyek oly nagy számban kerülnek előadásra az országban.

Midőn ezeket szerencsém volt elmondani, mint előre is jeleztem, én a törvényjavaslat ezen szakaszát elfogadom. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván még valaki szólani? *(Nem!)* Ha tehát szólani senki sem kíván, a vitát bezárom. Következik a szavazás.

Elfogadja-e a ház az első szakaszt, úgy a mint szövegezve van? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtattott. Következik a második szakasz.

Nyegre László jegyző: *(Olvassa 2—6. szakaszokat, melyek észrevétel nélkül elfogadtattak. Olvassa a 7. szakaszt.)*

Lázár Árpád jegyző: Zichy Jenő gr.!

Zichy Jenő gr.: T. képviselőház! Én már beadtam azt a módosítványomat, a melyet szóval elmondottam már azelőtt, hogy a 7. szakasz második bekezdésénél beveendő az, hogy »a mennyiben azok magánjellegű tartalmúak.« Kérem módosításom felolvasását.

Elnök: Kiván még valaki a 7. §-hoz szólani? *(Nem!)* Tessék felolvasni a módosítványt.

Lázár Árpád jegyző: *(Olvassa):* Módosítvány a 7. §. 2. bekezdéséhez: »beszolgáltatása alól« szavak után beszúrandó a »mennyiben azok magánjellegű tartalmúak.«

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: T. képviselőház! A t. képviselő úr módosítványának megtételénél valószínűleg az indokokban a 7. §. második bekezdésére vonatkozólag foglaltak nyomán indult, de tévedésben van. Itt exemplifikative vannak felsorolva azon esetek, melyekben szükségessé válhatik a felmentés a köteles példány besolgáltatása alól és itt benne vannak az állami érdekeket érintő nyomtatványok, továbbá egyes nyomtatványok, pl. fontos gazdasági vagy pénzügyi érdekeket érintő szerződések, periratok, vállalkozói ajánlatok vagy üzlettervek stb., a melyeknek idő előtti közlése az illető felek anyagi vagy erkölcsi károsodásával járhatna. A módosítvány szerint az államnyomdát kivéve, csak a szorosan magánjellegű nyomtatványokra nézve lehetne felmentést adni; már pedig lehetnek periratok, lehetnek egyéb pénzügyi érdeket érintő nyomtatványok, melyeknél a közérdek követeli, hogy ha nem is az államnyomdában nyomatnak is, pl. négy hétig, öt hétig, három hónapig, vagy fél esztendeig titokban tartassanak. Kérem tehát a módosítvány mellőzését. Készséggel elismerem úgy is, hogy a törvényjavaslat mag-

vát és a törvényjavaslat gondolatát Zichy Jenő gróf úr volt szives többszörös felszólalásában a mai tárgyalásig érleltetni, (*Éljenezés,*) és így láthatja, hogy ha indítványát el nem fogadom, komoly meggyőződés az, melynek alapján ezt teszem, mert az eredeti szöveget szabatosabbnak és a magánnyomdák érdekeire nézve előnyösebbnek tartom.

Zichy Jenő gr.: Bocsánat, ha még egyszer felszólalok.

Elnök: Nem lehet felszólalni!

Zichy Jenő gr.: Mint indítványozónak sem?

Elnök: Mint indítványozó csak akkor szólalhatna fel, ha még kilencz aláírás volna az indítvány alatt, de itt csak egy van.

Kíván még valaki szólani? (*Nem!*) A vitát tehát bezárom.

Következik a szavazás. A kérdést felteszem a 7. §. szövegére változatlanul. Ha ezt elfogadja a ház, a módosítvány elesik, ha nem, úgy gr. Zichy Jenő úr módosítványára fogom feltenni a kérdést.

Kérem azokat, a kik a 7. §-t a bizottság szövegezésében változatlanul elfogadják, álljanak fel. (*Megtörténik.*) Kívánnak ellenpróbát? (*Igen!*)

Kérem azokat, a kik nem fogadják el változatlanul, álljanak fel. (*Kisebbség.*)

A ház a szöveget változatlanul elfogadta, ennél fogva gr. Zichy Jenő képviselő úr módosítványa elesett.

Következik a 8. §.

Nyegre László jegyző: (*Olvassa: a 8—12. §§-at, melyek változatlanul elfogadtatnak. Olvassa a 13. §§-t.*)

Molnár Antal előadó: T. ház! A mint bátor voltam az általánosságban való tárgyalás megkezdésekor jelezni, a jelen szövegezés helyett a háznak igazságügyi bizottsága új szövegezését fogom ajánlani. Ezen szöveg következőleg hangzik: (*Olvassa.*) »A jelen törvény 12. §-ában említett kihágási ügyekben úgy a pénzbüntetésre, valamint a be nem küldött, vagy nem pótoltt köteles példány vételárának megfizetésére nézve az 1880: XXXVII. t.-cz. 40. §-ának 5. pontjához képest királyi járásbiróságok járnak el.« Tisztelettel kérem a házat, méltóztassék a szakaszt ezen módosítás szövegezésében elfogadni.

Elnök: Kívánják a módosítványt felolvasatni? (*Nem!*) Akkor felteszem a kérdést, még pedig először a bizottsági szövegre. Elfogadja-e a ház a bizottság szövegét változatlanul: igen vagy nem? (*Nem!*) E szerint az eredeti szöveget a ház nem fogadta el. Elfogadja-e már most a ház az előadó úr által benyújtott módosított szöveget? (*Felkiáltások: Az igazságügyi bizottságét?*) Igen, az igazságügyi bizottság által javasolt és az előadó úr által imént felolvasott és írásban benyújtott szövegezést? (*Igen!*) Ez tehát elfogadtatott. Következik a 14. §.

Nyegre László jegyző: (*Olvassa a 14. §-t, mely változatlanul elfogadtatik. Olvassa a 15. §-t.*)

Lázár Árpád jegyző: Polónyi Géza.

Polónyi Géza: T. képviselőház! Az általános vitánál nyert felvilágosítások után most csak az marad hátra, hogy arra az érdekes jogi abrakadabrára hívjam a képviselőház szives figyelmét, melyet a törvényjavaslat ezen szakaszára nézve itt hallottunk. A t. miniszter úr beszédéből kivesszük, hogy ő a hatóságokat eddig illetett példányokat tényleg konfiskálni akarja, *(Ügy van! a szélsőbaloldalon.)* és ezentúl miniszteri kegyből akarja csak részesíteni a fővárost is az általam különben mélyen tisztelt kormánypárti lapoknak archivizálásával és könyvtározásával. A miniszter úr fogja majd meghatározni ezentúl, hogy a főváros törvényhatósága a Pester Lloydot, *(Mozgás a szélsőbalon. Elnök csenget.)* vagy nem tudom, a Nemzetet vagy a Pesti Hírlapot tartozzék-e gyűjteni, és neki fog módjában állani, arról gondoskodni, hogy az esetleg eleven hangon tartott ellenzéki újság valahogy a fővárosi törvényhatóság könyvtárában elő ne kerülhessenek. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Ez politikai dolog. Én a törvény által biztosított jogát a fővárosnak semmiféle miniszteri meghatalmazásnak alárendelni nem akarom, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* ezért a magam részéről ilyen dispozicióhoz, — nemcsak a fővárosról van szó, hozzáteszem, de minden helyi hatóságokról — hogy a mit eddig a helyi hatóságoknak a törvény biztosított, az ezentúl miniszteri kegy alakjában lesz csak megnyerhető, nem járulhatok. T. ház! Az 1848-iki törvény bölcs intézkedéseinek ilyen természetű megváltoztatása teljesen igaz, hogy liberális dolog. A magam részéről azonban ilyen kardinalis dispoziciók megváltoztatásához hozzájárulni hajlandó nem vagyok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De mi van itt, t. képviselőház? A miniszter úr azt mondja, hogy én tudhatnám, tudom is, hogy hiszen a közvádoló példánya tulajdonképen az, a mit a hatóságok kapnak.

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: Természetes. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát miért nem azok kapják?)*

Polónyi Géza: És most mi történt? Látjuk a miniszter úr előterjesztéséből is, hogy per abusum a t. alkotmányos kormány az 1848-iki törvények világos rendelkezéseinek ellenére évtizedeken át mit csinált? Nem küldték el a köteles példányt a hatóságoknak, a melyeket a törvény szerint megilletett, hanem csináltak egy rendőr-közvádloi köteles példányt. Az 1848-iki törvény nem ismeri a közvádoló köteles példányát, más törvényt sem ismerek, a mely a közvádoló számára köteles példányt rendelne. A magyar állam policziális állam sohasem volt, csak a t. miniszter úr akarja azzá tenni. *(Ügy van! Ügy van! a szélsőbaloldalon.)* És most mi lesz, t. ház, abból az abuzusból, hogy a hatóságokat illető köteles példányt jog és törvény ellenére a főügyészségek konfiskálták? Ebből a t. miniszter úr két konzekvenziát von le: először ránk czítálja, hogy hiszen ebből nagy kár most számunkra nem háramlik, mert úgy sem sokat kaptunk könyvtáraink

számára. Hát lehet az abuzusból ilyen jogcímet formálni t. ház? Abból a tényből, hogy a főügyészség a hatóságokat illető példányokat konfiskálta, és csak azt adta oda, a mi neki tetszett, lehet ilyen argumentumot következtetni?

De a mi nagyobb baj, t. ház, — nagyon kérem t. képviselő-társaimat, nézzenek be ebbe a dologba, hogy mi készül itt — a mint a t. miniszter úr — megjegyzem, tán akarata ellenére csinálja, (*Élénk ellenmondás a szélsőbaloldalon*) egy rendőri dispoziíót vesz föl, egy közvádlói köteles példányt statual és pedig gondolom, azt mondja a miniszter úr beszédében, hogy nekem tudnom kellene, hogy a közvádlónak nincs példánya, ő csak a hatósági példányt kapja meg. Igen tudom, de ha a miniszter úr is tudja ezt, akkor micsoda lélekkel szövegezheti ezt a törvényjavaslatot úgy, a hogy szövegezve van? Azt mondja a 15. szakasz: (*Olvassa.*) »A nyomdatermékek ama köteles példányai, melyek a fennálló törvények és szabályok szerint a sajtóügyi közvádlónak adatnak be.« Hát mondja meg nekem a t. kultuszminiszter úr és a t. igazságügyi bizottság, melyik hát az a törvény vagy szabály, a melynek értelmében a közvádlónak köteles példány jár? (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) És ha ilyen törvény nincsen, a mint a t. miniszter úr maga mondja, hogyan eshetik meg egy szakbizottsággal az, hogy a törvényhozás elé ilyen javaslat kerül?

T. ház! Én kérdem, akarja-e a többség azt a policziális dispoziíót itt felvenni, hogy a közhatóságokat, a helyi hatóságokat illetett példányok egyike most közvádlói köteles példány legyen, akarja-e ezt vagy sem? Én sem az egyiket, sem a másikat nem akarom. De aki akár az egyiket, akár a másikat akarja, világosan meg kell ezt mondania. Ha a t. miniszter úr akarja ezt a dispoziíót, a melyet én feltétlenül helytelenítek, nem szövegezteti így a törvényjavaslatot, mert a törvény és szabályok szerint a közvádlót nem illeti köteles példány, hanem csak a hatóságot. Tessék akkor azt mondani a javaslatban: »A hatóságokat az 1848: XVIII. t.-cz. 40. §-a szerint illető köteles példányoknak ez lesz a rendeltetésük.« Mert a közvádlónak szóló köteles példánnyal disponálni, azután pedig azt mondani, hogy az a törvény által a közvádlónak biztosított köteles példány, holott ilyen törvény nincsen, s azután még hozzátenni, hogy egyebekben a jelen törvény nem érinti azokat a törvényeket, a melyek más példányok iránt intézkednek, ezt az eljárását a t. miniszter úrnak és a t. bizottságnak, mint jogász, megérteni nem tudom. Nagyon ajánlom a t. képviselőháznak, ilyen kodifikációt ne méltóztassék elfogani. (*Igaz! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.*) És ha a t. miniszter úr esetleg nem tud teljesen megnyugtató felvilágosítást adni, a legrosszabb esetben méltóztassék a javaslatot az igazságügyi bizottsághoz szövegezés végett visszautasítani.

Én nem teszek indítványt, t. ház, még pedig politikai okoknál fogva, mert én elvtársaim csekély számánál fogva nem számíthatok

arra, hogy álláspontom elfogadtassék; ezért tartózkodom attól, hogy a t. képviselőháznak módosításokkal terhére legyek. De a t. miniszter úrnak talán egyénileg is érdeke az, hogy nevéhez ne fűződjék oly törvényhozási alkotás, a melyet senki megérteni nem fog, a melyet megérteni nem is lehet. Különben akár megértik, akár nem, én a magyar törvényhozás liberális pártjától mint jogász azt kérdezem. akarnak-e közvádlói köteles példányt kreálni a hatóságoknak eddig biztosított jog ellenére, igen vagy nem? Ha akarják, ám tegyék; én a magam részéről ezt a szakaszt nem fogadom el. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kiván-e még valaki szólani?

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Már előbb az általános tárgyalás alkalmával volt szerencsém jelezni azt az álláspontot, a melyet ebben a kérdésben elfoglalok. Azt hiszem, hogy ha valaki tárgyilagosan nézi azokat az érveket, melyek alapján álláspontomat elfoglaltam, helyeselni is fogja ezen álláspontot. A t. képviselő úr már akárhogyan is méltóztatik most beszédében a dolgot csürni és csavarni, ... *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Bocsánatot kérek, tessék elolvasni!

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: . . határozottan tévedésben volt, a mennyiben azt hitte, hogy a helyi hatóság példányain kívül van még egy külön közvádlói példány is, . . .

Polónyi Géza: Ezt ön mondta!

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: . . . . és ebből vezette le egész argumentációját. Most pedig azt akarja bebizonyítani, hogy mi valami szörnyű policziális intézkedéseket akarunk tenni s a 48-iki törvényeken, Isten tudja, miféle nagy változtatásokat akarunk eszközölni. Nohát, t. képviselő úr, a sajtótermékek kötelező beszolgáltatására két jogczim van: egyik a sajtórendészet jogczime, a másik pedig a tudományos cél. Ez a törvényjavaslat nem foglalozik más-sal, mint a tudományos célra beszolgáltatandó sajtó-példányokkal; és ha a t. képviselő úr egy kissé figyelemmel kísérte volna ennek a törvényjavaslatnak a történetét, akkor tudná, hogy én először egy előadói tervezetet tettem közzé, mert azt akartam, hogy méltóztassanak hozzászólni, kritizálni. És akkor általában az a vélemény volt, hogy ez a törvényjavaslat megfelelné a célnek, ha tulsok köteles példányt nem kívánna. Mert az első tervezetben négy köteles példányt kívántam, tisztán tudományos célból. Akkor én tárgyalásokat folytattam az igazságügyi miniszter úrral az iránt, hogy a sajtórendészeti példányokat felhasználhassuk tudományos célra.

Különben is tudtam, hogy a helyi hatóságok nem valami nagyon pontosan gyűjtötték a rendelkezésükre bocsátott példányokat. Sok helyi hatóság semmi könyvtárt sem létesített. Igaz ugyan, hogy az 1848-iki törvény nem mondja ki, hogy a helyi hatóság tartozik könyv-

tárt alkotni. Rendeltesét e példánynak a sajtórendészet követelményei szabták meg. A tudományos célra a múzeumi példány szolgált. Odatörekedtem tehát, hogy tudományos célokra kihasználhassam a sajtórendészeti példányokat is, mert így megfelelhetek azon másik kívának is, a melyet a nyomdászok vetettek fel, hogy ok nélkül több köteles példányt ne kívánjunk tőlük, mint a mennyit eddig követeltek. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Ismétlem tehát, hogy az 1848-iki törvény az egyik példányt tudományos alapon kérte, t. i. a múzeum számára, a másikat sajtórendészeti czimen. Ezt nem tagadhatja el a t. képviselő úr. A törvényt nemcsak nyersen grammatikailag kell értelmezni, de logikailag is. Egész szellemét, a törvényhozás jogfolytonosságát kell tekintetbe venni, (*Mozgás a szélsőbalon.*) s akkor tudhatja a t. képviselő úr, hogy ebben a törvényjavaslatban semmiféle új köztárlói példány be-csempészéséről szó nincs. Az 1848-iki törvény szerint a helyi hatóságoknak, mint éppen előbb figyelmeztettem, sajtórendészeti szempontból szolgáltatották be az egyik példányt. Azóta felállított a kir. ügyész-ség, a köztárlói intézmény. Tessék alkalmazni az argumentáció históriát és láthatja az eredményt, ha az 1848-iki törvényt kapcsolatba hozza a köztárlóról szóló későbbi törvényekkel.

A törvényhozás ily állása mellett és 30 éves alkotmányos gyakorlat után csak nem fogja állítani a t. képviselő úr, hogy Magyarországon sajtórendészeti szempontból nem kell bemutatni a példányokat, hanem ezt most csempészi be ez a törvényjavaslatot. A sajtórendészeti ellenőrzés a magyar közjognak egy tétele és ezt a tételt nem forgathatja ki a képviselő úr semmi okoskodással. (*Mozgás a szélsőbaloldalon, helyeslés jobbfelől.*)

Elnök: (Csenget.) Csendet kérek!

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: Ezekben kimutattam, hogy az 1848-iki törvény az egyik példányt sajtórendészeti szempontból rendelte beadni, tehát e tekintetben semmi újítás nincs a törvényjavaslatban. Elöttem azonban az lebegett, hogy a sajtórendészeti sajtótermékeket, a melyeknek legnagyobb része a fővárosban jelenik meg, a fővárosi könyvtár méltányos érdekeinek kielégítése mellett vidéki könyvtárak felelevenítésére is felhasználhassuk. E tekintetben megváltoztatja a törvényjavaslat az 1848-iki törvénynek a sajtótermékek tulajdonjogára vonatkozó dispoziციóját. De azt hiszem, igen helyesen, mert igen is nagy szüksége van ennek az országnak arra, hogy vidéki kulturális központok teremessenek az országban és ezek a magyar kulturpolitikában teljesítsék azt a feladatot, a mely ez országban reájuk vár. Ebben kiváló szerepük van a vidéki könyvtáraknak és múzeumoknak. Én azt hiszem, hogy sokkal helyesebb az általam ajánlott módszer, mint ha az összes köteles példányok kivétel nélkül a főváros falai között lennének. Az általam ajánlott változtatás nélkül pedig az összes köteles példányok tulaj-

donképen csakugyan a főváros falai között maradnának, t. i. az akadémiai, a múzeumban, a központi statisztikai hivatalnál és a fővárosi könyvtárban.

Engem a kiemelt kulturális egyetemes érdek vezetett. Ebből a szempontból kívántam az ügynek szolgálni. Lehet, hogy a képviselő úr más szempontból nézi a dolgot. Nem annyira az egyetemes érdeket nézi, mint azt nézni az én kötelességem. Én feltártam álláspontomat, méltóztassanak határozni. (*Helyeslés jobb felől.*)

Lázár Árpád jegyző: Szalay Károly!

Szalay Károly: T. képviselőház! A t. miniszter úr úgy járt, mint egykoriban Bodóné: mást beszélt, mikor a bor árát kérték. Arról a, mit a miniszter úr mondott, úgy hallottam, Polónyi t. barátom egy árva szót sem szólt. Mert nem arról van szó, és Polónyi képviselőtársam sem arról szólt, hogyan jön bele ide a törvénybe egy intézkedés, nevezetesen az, hogy azok a köteles példányok, a melyeket a fennálló törvények a sajtóügyi közvádlnak rendelnek el beadni, (*Felkiáltások a bal- és szélsőbaloldalon*) ekként rendeltessenek ide vagy oda. A t. miniszter úrnak nagyon egyszerű lett volna felelni, egyszerűen rámutatott volna a törvényre: de a t. miniszter úr nem tud rámutatni azon egyszerű okból, mert ilyen törvény nem létezik. Már most hogyan hivatkozhatik egy törvényben, a mely ma alkotatik, olyanra, a mely sohasem létezett? Hát ez — méltóztassék megbocsátani — legalább is abszurdum, ha ugyan olyan célzat nincsen benne, a melyet mi gyanítunk. Mert kétségtelen dolog, hogy kettő történhetik ezen paragrafus alapján: az egyik az, hogy egyetlenegy köteles példány sem lesz beadva, mert ezen szakasz azt mondja, hogy azon példányokat kell beadni a sajtóügyi közvádlnak, melyeket az eddigi törvény rendel. Nohát ezen törvény nem rendel a beadást, tehát egyetlen egy sem lesz beadva. Ha a miniszter úrnak az a célja, hogy ezen példányokat bizonyos célra fordítsa, akkor célját teljesen elhibázza: ha csak arra nem méltóztatik számítani, hogy a közönség annyira meg van már puhítva Magyarországon, hogy csak intenie kell és követi, mert akkor behozhatja a policziális államrendszer törvényhozási úton és csinálhat sajtóügyi hatóságot az ügyészségből. (*Igaz! úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Pedig méltóztatik emlékezni, hogy épen az utolsó országgyűlésen azon fordult meg a perrendtartás sorsa, vajjon az igazságügyi kormány megmarad-e azon az állásponton, hogy az ügyészség hatóság legyen, mert ha igen, akkor a perrendtartásból perrendtartás ugyan sohasem lett volna. Az igazságügyi kormány ezen álláspontot határozottan feladta tehát sajtóügyi hatóság az ügyészségből nem lett. Ha tehát a miniszter úrnak meg van az a jó szándéka, a mit mond, akkor ezen a dolgon véghetetlen egyszerűen lehet segíteni: a sajtóügyi közvádló helyett méltóztassék beletenni, hogy »az 1848: XVIII. t.-cz. 40. §-ában rendelt hatóság.«

Ezt meg fogja érteni minden ember, nem fogják gyanusítani a miniszter úr szándékait és meg lesz a megnyugvás is.

Én különben ezt a paragrafust így, amint van, nem fogadom el. *(Helyeslés a szélsőbalom.)*

Elnök: Kiván valaki szólani? Ha senkisé ism kiván szólani, a vitát bezárom. Következik a szavazás. Felteszem a 15. §-t úgy amint van, változatlanul. Kérem azokat, a kik elfogadják, álljanak fel. *(Megtörténik.)* Kérem azokat a kik nem fogadják el, álljanak fel. *(Megtörténik.)* A többség elfogadta. Következik a 16. §.

Nyegre László jegyző: *(Olvassa a 16. §-t.)* Wlassich Gyula valás és közoktatásügyi minster!

Wlassich Gyula vallás- és közoktatásügyi minster: T. ház! A 16. §-hoz bátor leszek egy módosítványt benyujtani. *(Halljuk!)* Miután időközben a központi statisztikai hivatalról szóló törvényjavaslatot tárgyalta és el is fogadta a törvényhozás, a hol szintén ily köteles példányok beszolgáltatásairól van szó, és mert semmi esetre sem ezélja a jelen törvényjavaslatnak azon törvényt hatályon kívül helyezni: ezért kérem a t. házat, méltóztassék elfogadni azon módosításomat, hogy *(Olvassa:)* a szakasz második sorában ezen szó után: »szólanak« téessék be: »az 1897: XXXV. t.-czikk kivételével.« *(Helyeslés.)*

Elnök: Tessék a módosítványt felolvasni!

Nyegre László: *(Olvassa a módosítást.)*

Elnök: Kiván-e valaki szólani? Ha senkisé ism kiván, kérdem: elfogadja-e a ház a 16. §-t úgy, a mint van? *(Nem!)* Nem fogadja el. Elfogadja-e a ház a szakaszt az imént felolvasott módosítással együtt? *(Igen!)* A ház elfogadta a szakaszt a módosítással.

Nyegre László jegyző: *(Olvassa a 17. §-t)*

Elnök: Elfogadtatik.

Nyegre László jegyző: *(Olvassa a 18. §-t.)*

Elnök: Elfogadtatik.

IV.

Kivonat a főrendiház 1897. évi október hó 20-án tartott 16-ik ülésének jegyzőkönyvéből.

248. Napirend szerint tárgyalás alá vétetett »a nyomdai termékek tudományos czélokra szolgáló köteles példányainak beszolgáltatásáról« szóló törvényjavaslat.

Jelzett törvényjavaslatot a főrendiház úgy általánosságban mint részleteire nézve változatlanul elfogadta; és erről a képviselőházat értesíteni rendelte.

Kiadta:

gróf Cziráky Antal, s. k.
a főrendiház jegyzője.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS
A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK
ÁLLAPOTÁRÓL.

1897 JÚLIUS 1-TŐL SZEPTEMBER 30-ÁIG.

I.

A *nyomtatványok osztályának* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 937 db., a levéltárból áthelyezés útján 715 db., ajándék útján 561 db., vétel útján (282 frt 5 kr és 51 márka értékben) 252 db., vagyis összesen 2467 darab nyomtatvánnyal, s ezen felül 906 darab aprónyomtatvánnyal gyarapodott.

Ajándékaikkal a következők járultak a könyvtár anyagának gyarapításához: A M. Tud. Akadémia (45 db.), az Athenaeum r.-társaság kiadóhivatala, a bécsi császári tud. Akadémia, a bécsi osztrák statisztikai hivatal (2 db.), a budapesti piarista főgimnázium igazgatósága (18 db.), Csuday Jenő, Czobor Béla, az egri érseki liceum, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egylet titkári hivatala Kolozsvár, Esti Ujság szerkesztősége, Falussy Gusztáv, Fejérpataky László (335 db.), a frankfurti Rothschild-könyvtár, Jankó János, Kerntler F., Körösi József, a linczi Museum Francisco-Carolinum, a m. kir. Ludovika Akadémia, Mády Ferencz Alsó-Dabas, a Magyar Heraldikai és genealogiai Társaság titkári hivatala, a Magyar Könyvszemle szerkesztősége (38 db.), Mihalik S. Resiczabánya (2 db.), Morse Edward L., a cs. kir. osztrák keresk. miniszterium Bécs, a párisi Commission des échanges internationaux, Schönherr Gyula (13 db.), Simon Gábor Miskolcz, Szeben vármegye alispánja, Szemecz Emil, Id. Szinnyei József (43 db.), Szlávik Mátyás Eperjes (3 db.), Takáts Sándor, Thallóczy Lajos Bécs, Wodiáner könyvkereskedése, Zarándy Gáspár.

Vételre fordított összeg: 282 frt 5 kr. és 51 márka.

Nevezetesebb szerzemények: 1. L'Origine del Danubio. Norimbergae 1684. (8 márka.) 2. Fatti memorabili del Tekeli. Todi, 1686. (6 márka.) 3. Relatione della vita del Tekeli. Todi, 1685. 6 márka. 4. Ristretto storico militare. Rimini, 1686. (6 márka.) 5. Distinta relatione di Buda 1686. Venetia, 1686. (6 márka.) 6. Continovatione delle vittorie di Seghedino. Bologna, 1686. (6 márka.) 7. Il tradimento di Buda. Todi, 1687. (6 márka.) 8. Veridico racconto delle segnalate vittorie ottenute vicino Siklós. Fuligno, 1687. (6 márka.) 9. Pulszky Ferencz halála alkalmából megjelent külföldi hírlap-tudósítások az Argus de la Presse útján.

A könyvtár helyiségeiben 874 egyén 1766 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 251 egyén 372 kötetet használt.

A lefolyt negyedév alatt 1815 munka lett szakosztályozva, a melyekről összesen 2290 czédula készítettett. A nyári szünet

alatt megtartatni szokott revizio, miután a jövő évben az egész könyvtár revidiálása van tervbe véve az idén elmaradt. E helyett megkezdettük a könyvtár duplumanyagának jegyzékbe vételét, hogy ezek revidiálása és rendszeres elhelyezése lehetővé tétessék. Az így készített czédulák száma ez ideig körülbelül 900-ra tehető.

II.

Kézirattárunk anyaga a lefolyt negyedévben köteles példányban 7 db. fényképmásolattal, ajándék utján 7 db. fényképmásolattal, vétel utján 6 db. kézirattal, áthelyezés által 10 db. kézirattal, csere utjáú 1 db. kézirattal, összesen tehát 31 darabbal gyarapodott.

E gyarapodásnak legnevezetesebb darabja az a Korvin-kódex, melyet a serajevói bosnyák-hercegovinai Országos Múzeumtól Tvardkó király 1380-iki eredeti okleveléért cserében kaptunk. E kódex Cyrillus contra Haereticos czimmel ismeretes a Korvin-kódexek sorozatában s legutóbb is az ezredéves országos kiállítás történelmi főcsoportjában volt kiállítva. Eredetileg a díszesebb Korvin-kódexek közé tartozott, a mit tipikus bőrkötése, hártájának finomsága és kiállításának csinja bizonyítanak. Bizonyítanak még czimlapja és inicziálisai is, ha azokat még a XVI. századnak egy ragadós kezű amateure vagy barbár gyűjtője ki nem vagdalta volna. Ha nem lettek volna szépek s diszükben gazdagok, bizonyára nem tépték volna ki azokat. E csonkítások miatt az eredetileg 139 levélre terjedt kézirat ma 126 levelet tartalmaz, hiányzik belőle az egykori levélszámozás szerint az 1—10., a 35., 64., 83. levél, s azonkívül csonkulást vagy rongálódást szenvedett a 11., 18., 25., 26., 27., 28., 36., 52., 54., 58., 65., 84., 87., 90., 115., 126. levél, melyek bevágva vagy kezdőbetűiktől megfosztva, mutatják legjobban, hogyan gazdálkodott benne ama régi kéz. Mert hogy régen, még a XVI. században történt e kódex megcsonkítása, mutatja, hogy a mostani első, eredetileg 11. levél alján van XVI. század kéztől származó beírással czime: *Cyryllus contra Hereticos*.

Ezen kívül kiválóan érdekes Vajda Jánosnak eredeti végrendelete, mely egy negyedív papiron czeruzával iratott.

Ajándékozóink sorába ez évnegyedben csupán az Athenaeum részvény-társaság lépett 7 db. fényképmásolattal; vételre összesen 22 frtotadtunk ki.

Az évnegyedben 34 kutató 70 kéziratot használt.

Feldolgoztatott 34 kézirat 40 czédulával, úgy, hogy a gyarapodás mind föl van állítva s a Wenzel- és Waltherr-gyűjtemények fölvevése megkezdődött.

III.

A *hírlaposztály* gyarapodása köteles példányok utján 69 évfolyam 13,878 száma, áthelyezés a levéltárból 11 évf. 961 száma,

ajándék (Katinszky Gyulától Egerből: Cecilia 1889—91) 3 évf. 36 száma, vétel útján (Dobrovszkytól: Rajzolatok 1838., Ördög Naplója 1861. egy szám, Magyarország és Nagyvilág 1877. összesen 8 frt 15 kr.) 2 évf. 156 száma, összesen: 85 évfolyam 15,031 száma.

A könyvtár helyiségében 170 olvasó 335 kötet hirlapot, házon kívül 6 olvasó 21 kötet hirlapot, összesen 176 olvasó 356 kötet hirlapot használt.

Czéduláztatott 41 hirlap és 117 évfolyam. Revideáltatott 115 hirlap 7188 száma. Reklamáló levél 82 iratot 748 hirlapszámot kértünk, ebből beérkezett eddig: 407 szám. Könyvkötés alá adatott 89 kötet hirlap.

IV.

A *levéltár* az elmúlt évnegyedben ajándék útján 306 okirattal, 1 pecsétlenyomattal és 1 fényképmásolattal, vétel útján 642 db. irattal, letétemény útján 595 db. irattal. összesen tehát 1242 db.-bal gyarapodott. Ezen számba nincsen beleszámítva a Kellemesi Melczer családnak a szintén örök letétemény gyanánt beérkezett levéltára, melynek rendezéséhez a lefolyt évnegyedben hozzáfogni még nem lehetett.

A levéltár törzsanyagát az új gyarapodásból 176 középkori, 427 ujjabkkori irat, 2 nemesi irat, kisebb czéhírat, 39 db. 1848/49-iki irat, 1 pecsétlenyomat és egy fényképmásolat gyarapította.

Ajándékaikkal gazdagították a levéltár anyagát: Áldásy Antal (1 pecsét lenyomattal), Madzsar Imre tanárjelölt (1 középkori oklevéllel), Mokovics József (1 db. 1733-iki irattal), dr. Thallóczy Lajos udvari tanácsos (Isván tenger melléki bán 1243-iki kiadványának fényképmásolatával), és, ismeretlen, 1 db. 1733-iki irattal.)

Vételre fordított összesen 2063 forint, ez összegből azonban 2000 frtnak fedezéséről a nm. vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszterium gondoskodik.

A nevezetesebb gyarapodások közül kiemelendő azon iratgyűjtemény, mely nm. vallás- és közoktatásügyi miniszterium által Vuchetich Sándor zágrábi pósta és táviróigazgatótól 2000 frton megvételre került. E gyűjtemény voltaképen a szentpéterei Dávid család levéltárát foglalja magában, s összesen 577 db. oklevelet tartalmaz. Ezek között van 4 db. XIII., 8 db. XIV., 56 db. XV. és 24 db. XVI. századi mohácsi vész előtti, összesen tehát 168 db. középkori oklevél. Az ujjabkkori iratok a következőleg oszlanak meg: mohácsi vész utáni XVI. századbéli 143 db., XVII. századbéli 165 db., XVIII. századbéli 43 db. és XIX. századbéli 58 db.

Czimeres leveleink gyűjteménye két darabbal gyarapodott, ezek: 1. 1599 február 18. Gyula-Fejérvár, Veolcziczi Hunyadi István czimeres levele Báthory Zsigmondtól, és 2. 1699 november 21. Bécs, Plachy Mátvás és testvérei czimeres levele I. Lipóttól.

Az 1848/49-iki iratok gyűjteménye 4 db. irattal, 32 kiáltvány-nyal és 3 db. röpirattal s költeménnyel gyarapodott.

A családi levéltárak között a Péchy család levéltára újabb küldemény folytán 17 db. XVIII., 577 db. XIX. századbéli okmány-nyal és 1 genealogiai feljegyzéssel összesen tehát 595 db.-bal gyara-
podott. Ezen iratokat a családi levéltár kiegészítése céljából Péchy Sándor honvédhuszár hadnagy küldötte be Dobos Kálmán nyugalma-
zott honvéd ezredes közvetítésével. A letéteményezett családi levél-
tárak számát növelte a kellemesi Melczer család levéltára, melyet
néhai Melczer István titkos tanácsos, végső óhajtásának megfelelő-
leg Melczer Gyula, mint a család ez idő szerinti feje helyezett el
örök letéteményeként intézetünkben.

A levéltárban a lefolyt évnegyedben 39 kutató 8219 db. iratot és 6 pecsétlenyomatot, összesen 8225 dbot használt. Külső használatra kiadatott 4 téritvényen 27 db. okirat.

Az újabb szerzemények feldolgozásán és beosztásán kívül teljesen feldolgoztatott a levéltár limbus még hátralevő anyaga, mely 4556 dbot foglalt magában. A gróf Széchenyi család levéltára a levéltár földszinti helyiségének egyik szobájában föllállított; az iratok számbavétele azonban későbbi feladatot fog képezni. Azon-
kívül a törzslevéltárnak nagy gyarapodása folytán szükségessé vált áthelyezése eszközöltetett, mely alkalommal az eddig külön felállított levelek a törzsanyaggal ideiglenesen egyesítettek, hogy az egész anyagot együttesen lehessen revizió alá venni. Ez a munka 1600-ig haladt előre. Folyamatban van jelenleg Kossuth Lajos levelezéssnek rendezése, továbbá a koltai Vidos család levél-
tárának feldolgozása.

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYLET KÖNYVTÁRA 1896-BAN.

Az Erdélyi Múzeum-Egylet könyvtára 1896. évi állapotáról dr. *Ferenczi Zoltán* igazgató a következő jelentést terjesztette az egyesület évi közgyűlése elé:

I. Az 1896-ik évben a pontosan vezetett szerzeménykönyv adatai szerint a könyvtár gyarapodott vétel útján 208 (1895-ben 249), ajándékban 485 (1895-ben 560), köteles példányban 574 (1895-ben 491) kötettel és füzetrel, melyek mind be vannak vezetve a pontosan és napról-napra vezetett szerzeménykönyvbé. Összes gyarapodás ezek szerint 1267 kötet és füzet (1895-ben 1300, ez idén tehát 63 kötetrel és füzetrel kevesebb.) Könyveket ajándékoztak: Vallás-és közoktatásügyi miniszterium, a kolozsvári Ferencz-József-Tud.-Egyetem, a Magyar Tud. Akadémia, dr. Gyalui Farkas, Bölöny József, br. Bánffy Dánielné ó exc.-ja, Ungváry Vilmos, Szepeszy Lajos, a képviselőház elnöki irodája, Parádi Kálmán, Ajtai K. Albert, Márki Sándor, Böhm Mihály,

Simon József, Budapest sz.-főváros, a belügyminiszterium, Téglás Gábor, dr. Abt Antal, Győr város tanácsa, Katona-kör (Kecskemét,) a kolozsvári keresk. akadémia, dr. Finály Henrik, Veress Endre, dr. Szamosi János, a kolozsvári keresk. és iparkamara, a földművelésügyi miniszterium, Kolozsvár város tanácsa, Czerny Antal, dr. Kanitz Ágost, Hornyánszky Viktor, Fülei Szántó Károly, a m. kir. statisztikai hivatal, dr. Ferenczi Zoltán. Az adományok közül különösen kiemelendő a dr. Márki Sándor uré, a ki édes apja, Márki János emlékére a megboldogútnak könyvtárából 56 művet ajándékozott 118 kötetben. Kézirattárunk részére ajándékozta Ajtai K. Albert úr *A kolozsvári könyvkötő czéh jegyzőkönyvet 1809-től*, Gombos Ferencz úr *Articuli R. Transilv. usque 1652. Extractus articulorum R. Transilvaniae* és *Institutiones juris patriae Transilvaniae* köteteket, Éjszaky Károly úr *Mennyből jött levél*, Salamon Mária k. a. *Molnár György színházi engedélye* kéziratokat. De legkivált kiemelendő kézirattárunk gyarapodására az, hogy Szilágy megye főispánja, br. *Wesselényi Miklós* úr, a Wesselényi-család összes kéziratait és egész levéltárát örök letétképen az Erdélyi Múzeum-Egylet könyvtárának adta át és e levéltár elhelyezésére szekrényeket is csináltatott 180 frt értékben. Ennek rendezése a folyó év (1897) nyarán fog megtörténni. A könyvadományok legnagyobb része cserepéldány, melyek főképpen az orvos-természettudományi szakosztály kiadványaiért külföldről kerülnek könyvtárunkba. A vétel útján szerzett könyvekért kiadott egyletünk 1665 frt 81 krt, könyvköttetésre 520 frt 80 krt, a br. Wesselényi-család levéltára behozatalára 47 frtot, írószerekre 13 frt 59 krt, vegyes költségekre 185 frt 01 krt, összesen 2432 frt 21 krt.

A könyvtár 1896. évi működéséből kiemelendő főleg a millenáris kiállításon való részvétel. Ezen ugyan könyvtárunk sem vett részt önállóan, azonban mindazt felküldte, a mit a kiállítás igazgatósága kívánt a kiállítás történelmi részére. A pontosan vezetett kimutatás szerint fölment a történelmi kiállításra régi magyar nyomtatvány 108 drb, czimeres nemeslevél és oklevél 5 drb, kézirat 1 drb, kép 2 drb. E szerint tehát könyvtárunknak is van része abban az eredményben, hogy a történelmi csoportban egyletünk millenniumi nagyermet kapott. Továbbá a II. csoportban, választmányunk engedélyével, kiállítottuk könyvtárunk részéről egyletünk összes kiadványait 62 kötetben, diszes kötésekben, melyek ez alkalomra készültek, s melyekért egyletünk közhasznú tevékenységért kiállítási érmet nyert. Végül a kolozsvári keresk. és iparkamara felhívására monografiában kidolgoztam a kolozsvári nyomdászat történetét s ezzel kapcsolatban a kiállítás XV. csoportjában kiállítást rendeztem egyletünk választmányának engedélyével a kereskedelmi kamara által készí-

tett és utóbb egyletünknek ajándékozott 4 nagy szekrényben több mint 400 drb nyomtatványból, melyek által a kolozsvári nyomdászat fejlődését nyomdánként mutattam be. Ezek szerint tehát könyvtárunk több oldalúan és méltón vett resz a millennáris kiállításon.

A könyvtári munkálatokban a nyomtatványi rész feldolgozásában hátra semmi sincs s a kéziratár rendezésében két teljes szekrényt feldolgoztunk. E szerint e részben is előhaladás történt, s a ki tudja, hogy az mennyi munkával jár, nem is fogja keveselni.

II. Könyvtárunk használatáról a következő adatok szólnak. Az egyetem könyvtárával közös olvasóteremben 1896-ban 10 hó alatt megfordult 6110 olvasó, kikkől egy hóra esik 611 olvasó s napjára 20—22. Könykvételre letettek az egyetemi hallgatók 680 indexet, helyi használatra kiadatott 1632 mű, házi használatra 1085. Könyvtárunk személyzetében 1896-ban az a változás történt, hogy a megürült dijnoki állást egyletünk választmányának beleegyezésével 1896 július 17-ikén Székely János úrral töltöttem be, kiben könyvtárunk derék munkaerőt nyert. A másik változás meg az volt, hogy engemet ő Felsője 1896 július 13-án a kolozsvári Ferencz-József-Tudományos-Egyetem könyvtára igazgatójának legkegyelmesebben kinevezni méltóztatván, ez által múzeum-egyletünknek pénztára lényeges könnyítést nyert.

A SZEGEDI SOMOGYI KÖNYVTÁR ÁLLAPOTA.

A »Somogyi Könyvtár« 14-ik, azaz 1896/97. évi állapotáról, a könyvtár használatáról, gyarapodásáról, a czimtározási munkálatok előhaladásáról *Reizner János* könyvtári igazgató a következő könyvomban sokszorosított jelentésben számol be.

Az olvasóterem a Szeged város által Magyarország ezredéves fennállásának emlékére épített közművelődési palota 1896. évi szeptember hó 6-ikán történt ünnepélyes felavatása s az ezen alkalommal ott kiállított tárgyaknak a Fodor-házban levő ideiglenes helyiségbe való visszavitele és elhelyezése miatt csak szeptember hó 24-ikén nyitattott meg, s a könyvtárnak és városi múzeumnak a közművelődési palotában való végleges áttelepítése miatt 1897. évi május hó 14-ikéig állott a közönség használatára.

A 180 látogató napon 2950 olvasója volt a könyvtárnak, a kik összesen 3123 munkát használtak.

A 2950 olvasó közül a délelőtti időszakban 54, hétfőn és csütörtökön pedig a délutáni 6—7 órai időközben 111 olvasó használta a könyvtárt.

A könyvtár havonkénti használatát a következő táblázat tünteti fel:

Év és hó	Hány nap volt nyitva	Az olvasók száma				Az olvasók		A használt munkák száma
		dél-előtt	dél-után	össze-sen	napi átlag	legna-gyobb száma	leg-kisebb	
1896 szeptember	6	2	102	104	17 ^{3/8}	5	31	111
» október	26	5	509	514	19 ^{20/26}	5	47	522
» november	24	5	419	424	17 ^{16/24}	3	42	437
» december	19	4	470	474	24 ^{18/19}	13	39	484
1897 január	23	6	505	511	22 ^{5/23}	2	41	535
» február	22	10	315	325	14 ^{17/22}	5	30	355
» márczius	26	10	300	310	11 ^{24/26}	3	25	337
» április	22	7	212	219	9 ^{21/22}	3	21	255
» május	12	5	64	69	5 ^{9/12}	1	11	87
Összesen	180	54	2896	2950	16 ^{70/180}	—	—	3123

A 2950 olvasó közül társadalmi állást és foglalkozást tekintve volt:

7 lelkész; használt 9 munkát (1 természettudományi, 2 bölcsészeti, 1 magyar történelmi, 3 magyar szépirodalmi munkát, 1 vegyes tartalmú folyóiratot s 1 ösnyomtatványt); 175 tanár, tanító; használt 301 munkát (1 hittudományi, 14 államtudományi, 1 természettudományi, 1 építészeti, 13 bölcsészeti, 5 szépművészeti, 18 egyetemes történelmi, 9 magyar oklevéltani, 5 magyar régészeti, 6 magyar irodalomtörténeti, 6 classica-filológiai, 20 magyar szépirodalmi, 2 idegen szépirodalmi, 1 encyclopaediai munkát, 10 vegyes tartalmú folyóiratot és 21 hírlapot); 2528 tanuló; használt 2562 munkát (22 hittudományi, 4 jogtudományi, 45 államtudományi, 1 orvostudományi, 14 mennyiségügyi, 165 természettudományi, 94 természettudományi, 17 mérnök- s építészeti, 37 bölcsészeti, 4 szépművészeti, 46 neveléstudományi, 54 egyetemes történelmi, 171 egyetemes földrajzi, 21 egyetemes irodalomtörténeti, 334 magyar történelmi, 8 magyar oklevéltani, 1 magyar régészeti, 3 magyar földrajzi, 392 magyar irodalomtörténeti, 19 classica-filológiai, 2 modern nyelvészeti, 913 magyar szépirodalmi, 11 idegen szépirodalmi, 1 könyvészeti, 110 encyclopaediai, 1 gyűjteményes munkát, 39 vegyes tartalmú folyóiratot, 2 naptár és 31 hírlapot); 4 író; használt 7 munkát (3 hírlapot, 2 magyar irodalomtörténeti, 1 magyar szépirodalmi és 1 könyvészeti munkát); 6 művész; használt 9 munkát (1 hírlapot, 1 szépművészeti, 5 magyar történelmi, 1 magyar földrajzi munkát és 1 vegyes tartalmú folyóiratot); 5 ügyvéd; használt 5 munkát (2 jogtudományi, 1 magyar történelmi, 1 magyar szépirodalmi munkát és 4 vegyes tartalmú folyóiratot); 31 katona; használt 31 munkát (19 magyar szépirodalmi, 10 idegen szépirodalmi munkát és 2 vegyes tartalmú folyóiratot); 5 törvényhatósági tisztviselő; használt 6 munkát (6 hírlapot); 13 állami tisztviselő; használt 16 munkát (3 hírlapot, 1 statisztikai,

5 természettani, 2 természetrajzi, 2 magyar-történelmi, 1 magyar oklevéltani munkát és 1 vegyes tartalmú folyóiratot); 20 pénzügyintézeti hivatalnok; használt 21 munkát (1 hadtudományi, 1 természettani, 1 gazdaságtani, 1 bölcséleti, 4 magyar irodalomtörténeti, 8 magyar szépirodalmi munkát és 5 hirlapot); 1 gazdatiszt; használt 1 magyar szépirodalmi munkát; 1 építész hivatalnok; használt 1 magyar szépirodalmi munkát; 1 magánzó; használt 1 magyar szépirodalmi munkát; 153 nő; használt 153 munkát (1 statisztikai, 2 magyar oklevéltani, 8 magyar irodalomtörténeti, 134 magyar szépirodalmi, 5 idegen szépirodalmi, 1 gyűjteményes munkát s 2 vegyes tartalmú folyóiratot).

A könyvtár gyarapodása 1896. évi július hó 1-től 1897. évi június hó 30-ikáig vétel és adományból a következő volt:

Az 1896. évre könyvbeszerzésre előirányzott 1000 frt alapnak még meglévő részéből, s a folyó évre felvett beszerzési alap terhére vétetett 99 munka 125 kötetben, továbbá 7 hirlap, 15 folyóirat és szaklap, 9 füzetes vállalat, 7 apró nyomtatvány, összesen 544 frt 82 kr. értékben.

Az 1896. és 1897. évekre póstköltségre s apróbb sürgős kiadásokra felvett alap terhére beszereztetett 18 munka, 14 kötet és 5 füzetben, továbbá 1 okmány, összesen 30 frt 33 kr. értékben.

Alapítványi tagilletmény czimén a könyvtár 5 művel (10 kötetben) gyarapodott.

Bekötetett 128 munka (335 kötetben), összesen 300 frt 40 kr. értékben.

Adományokból befolyt 385 kötet, 251 füzet, 16 apró nyomtatvány, 23 térkép, 3 fénykép és 272 hirlapszám.

Az adományok közül özv. Balogh Jánosné úrnőnek, Báthly Imre, Gelléri Mór, Kállay Albert, Náthy József, Pillich Kálmán uraknak, s az ezredéves országos kiállítás igazgatóságának jelentékeny számú adományát kell kiemelnem, s megemlítem, hogy a magyar tudományos akadémia, a magyar földrajzi társulat, a m. kir. földtani intézet, a magyar mérnök és építész-egylet hivatalos kiadványait ezen évben is megküldötte.

A könyvtárnak rendezett és czímtározott állománya 1896. évi június hó végével 25,626 műre terjedett, a mely 52,878 kötetet, illetőleg 48,569 darabot képviselt.

A folyó évi június hó 30-án megejtett lezárás szerint a rendezett és czímtározott állomány a következő:

Inc. (Ösnyomtatvány.)	6165 mű	182 kötet	153 drb.
A. (Hittudom.)	702 »	12116 »	10721 »
B. (Jogtudom.)	2355 »	3389 »	3098 »
C. (Államtud.)	847 »	1405 »	1266 »
D. (Orvostud.)	1126 »	1781 »	1601 »
E. (Termtud.)	2259 »	4154 »	3906 »

F. (Bölcs., nevelést.)	2305 mű	4059 kötet	3764 drb.
G. (Történelem, földr.)	5487 »	11011 »	10447 »
H. (Nyelvészet és szépirod.)	4076 »	8513 »	7468 »
I. (Vegyes)	836 »	6943 »	6749 »
J. (Hírlaposztály. ¹)	66 »	416 »	699 »

Összesen 26,224 mű 53,969 kötet 49,872 drb.

Ezen mennyiségből a városi beszerzésekre és az adományokra 6592 mű esik, a mely 11733 kötetet, illetőleg 10945 darabot képez.

A könyvtárnak még czimtározatlan állományát a hírlaposztály egy része s az apró nyomtatványok képezik, melyeknek az 1897/98. évben leendő felvételével a könyvtár összes állományának czimtározása be leszen fejezve.

Az iktatóba a múlt év folyamán 185, s a folyó évben június hó 30-káig 121 ügdarab érkezett, a melyek mind elintéztettek.

¹ A hírlaposztály czimtározása a következő évben lesz befejezve.

SZAKIRODALOM.

Ponori Thewrewk Emil elnöki beszédei, melyekkel a Budapesti Philológiai Társaságnak 1875--1895. évi közgyűléseit megnyitotta. A Budapesti Philológiai Társaság kiadványa. Budapest, 1887. 8-rét VIII+240 l. Arczképpel.

Heinrich Gusztáv, kinek, mint e könyvhöz írt előszavában mondja: az a megtisztelő feladat jutott, hogy e gyűjteményt tagtársainak és a magyar művelt közönségnek átadja, találón jelöli meg e kiadvány értékét, midőn az összegyűjtött elnöki beszédeket »a philologia hazai története megbecsülhetetlen emlékeinek« nevezi. Ezen a helyen azonban ebből a szempontból nem vizsgálhatjuk behatóbban a derék társaságnak ezt az ünnepi ajándékát. Valamint hogy az egyes beszédek eszmei tartalmának méltatására sem terjeszkedhetünk ki. Hogy mégis meg kell róla emlékeznünk, annak magyarázata a kiváló filologus tudományos egyéniségének egyik nevezetes vonása, mely egész működésében, egyetemi előadásában úgy mint nagybecsű kiadványaiban egyaránt érvényesül. S ez a bibliografiai tájékoztatás iránti nagy előszeretete. Egyáltalán nem szereti elhallgatni azokat az eredményeket, melyekhez egyes kérdésekben az őt megelőző vizsgálódók jutottak. S valahányszor így beszámol a mult tevékenységéről, ezt mindig mintaszerű bibliografiai adatok kíséretében teszi, az önértzet bizonyos nemével jelölve meg ily módon az ellenőrzés különböző irányait.

Összegyűjtött beszédei szintén kincses bányái a filologia bibliografusainak. Úgy az egyes alkalmakkor fölvetett kérdésekre vonatkozólag, mint a társaság tevékenységének kisebb-nagyobb időközeit összefoglaló beszámolósaiban a leggondosabb bibliografiai adatok halmazát nyújtja. Már 1877-ben az egyes tárgycsoportok szerint osztályozza a társaság addigi működését, s ezt később is több ízben megteszi, így már 1880-ban is. Az 1891-iki beszéd egymaga két érdekes bibliográfiai kimutatást tartalmaz, az egyik a Hunfalvy Pál filológiai működését foglalja magában, a másik

pedig a közép- és ujabbkori latinság szótárának előmunkálataira vonatkozik. A gondos név- és tárgymutató révén filologus és bibliografus egyaránt nagy hasznát veheti e rendkívül sok adatot tartalmazó kiadványnak. A hazai filologia történetére és bibliografiájára irányuló kutatásokban nélkülözhetetlen segédkönyv, melyért igen sokan hálásak lesznek úgy a társaságnak, mint a kötet sajtó alá rendezőinek.

E—r.

Brevis historia archivi archiabbatiae O. S. B. de S. Monte Pannoniae cum brevi notitia illius alterius archivi publici regularis ven. conventus S. Martini de S. Monte Pannoniae. Concinnavit Dr. Victor Récsey. 1896.

A magyar diplomatikának legrégebb emlékét magában foglaló pannonhalmi levéltár úgy diplomatikai, mint történelmi szempontból hazánk számos levéltárainak legfontosabbika; alig van hazai történetíróink közt valaki, a ki a vendégszerető szerzet házában meg ne fordult volna. A rend könyvtárnoka, dr. Récsey Viktor, jelen munkájában e levéltár rövid történetével s némileg annak tartalmával ismertet meg minket, becses munkával gyarapítva idevágó, amúgy sem gazdag irodalmunkat.

Récsey munkája két részre oszlik, az első rész a főapátság levéltárának történetét adja, melynek elmondásánál szerző leginkább Czinár Mór volt levéltárnok adatai után indul, s főleg a levéltár legújabb történetét adja. A levéltárnak ezen része 1885-ben Haudek Ágoston alatt ujonnan rendeztetett, s Récsey táblázatos formában sommás átnézetet ad a capsákban és fasciculusokban elhelyezett anyagról a levéltár régi és új jelzései szerint. Adja továbbá a híres liber rubernek tartalmát, a levéltárban őrzött oklevelekről statisztikai kimutatást, s végre a legnevezetesebb okleveleknek sorozatát a kiállító nevével jelölve egészen 1785-ig. A munka második része a pannonhalmi levéltár második részével, a hiteles hely levéltárával foglalkozik, adva annak eléggé kimerítő történelmi vázlatát. A munkához még három névmutató járul. Az első mindazon helyneveket tartalmazza, melyek a főapátsági levéltárban őrzött anyagban előfordulnak, a második azon személyneveket adja, melyek ugyanezen levéltárban föllelhetők. Végre a harmadik a nyilvános levéltár okleveleinek repertoriumát adja, hasonló beosztással, mint az első kettő. Főleg e három névmutató az, mely Récsey munkájának kiváló fontosságot kölcsönöz, lehetővé tévén a levéltár anyagában való tájékozást a helyszínen kívül is. Jó gondolat volt a munkát latin nyelven írni, mert ez által a külföldi irodalom is tudomást szerezhet róla. Mellékelve van két fénykép másolat, az alapító oklevél és a liber ruber első lapjé. Ez utóbbiakra csak azon kifogásunk van, hogy kár volt azokat nem valamennyi példányhoz mellékelni.

—y.

I. Budai Könyvtár Közlönye. *Kiadja a Budai Könyvtár-egyesület. Szerkeszti Jurányi Győző a Budai Könyvtár öre. 1897. I. évf. 1. sz. Július.*

II. A Budai könyvtár-egyesület harmadik évkönyve az 1896. évről. *A választmány megbízásából összeállította Koncsek Lajos. Budapest, 1897. 8-r. 20 l.*

Meg kell emlékeznünk erről a derék egyesületről, mely komoly buzgalommal szolgálja a kultura ügyét. Úgy az Évkönyv, mint a Közlönynek első száma virágzó életről beszélnek. Ime a főbb adatok: a könyvtár állománya 1896 december hó 31-ikén a következő volt: a) szakkönyvtár 4768 mű = 5491 drb, b) népkönyvtár 1546 mű = 2540 drb, c) Barsi-könyvtár 528 mű = 836 drb, összesen 6852 mű = 8867 drb, megjelenési idejükre nézve túlnyomólag újabb keletiek; 1850 után megjelent 6062 mű (88.5%), e század első felében 614 mű, száz vagy több mint száz esztendőös mű van 176. Könyvvásárlásra a lefolyt évben 187 frt 24 krt, könyvkötésre 60 frt 80 krt fordítottak. Az egyesületnek elnöke, Csorba Ferencz dr., titkára, Koncsek Lajos, és könyvtár-öre, Jurányi Győző, a maguk hatáskörében mindent elkövetnek, hogy az intézmény feladata magaslatán maradhasson, a mint az a szóban forgó két kiadványból is látható. Különösen felemlítésre méltó magasabb törekvés jele, hogy a könyvtár szakok szerinti rendezésére és alkalmas katalogusok szerkesztésére nagy gondot fordítanak. A Könyvtári Közlöny július 1-én megjelent számának tudósítása szerint akkor már a népkönyvtár katalogusának III. füzeté is elhagyta a sajtót s a két fő- és 37 alszakra osztott szakkönyvtárnak 10 ives katalogusa is sajtó alatt volt. Általában bárhol pillantsunk be ebbe a két nyomtatványba — az Évkönyvbe és a Közlönybe, — arról győződünk meg, hogy helyes érzékű, nagybuzgalmu, lelkes férfiak kezében van a budai könyvtár ügye, s ha ez a jövőben is így marad, még fokozottabb tevékenység révén még nagyobb hatást és eredményeket lehet számára megjósolni. (E—r.)

Magyar Nyomdászok Évkönyve. *Kiadja a Könyvnyomdászok Szakköre. Tizenegyedik (milleniumi) évfolyam. Szerkeszti Gelléri Mihály. 1896. Pesti könyvny. r.-t. — Tizenkettedik évfolyam. 1897. Szerkeszti Tichy Ákos.*

Mindenféleképen elismerésre méltó produktuma a vállalat a mi könyvnyomdászaink elitjének. Úgyesen egyesíti a praktikus, szorosán naptári részt maradandó becsű szakszerű fejtegetésekkel, s hirdetéseivel üzleti czélokot is szolgál. Az eddig megjelent tizenkét kötetnek kétség nélkül nagy szerepe van abban az örvedetes haladásban, a mit a mi nyomdászati iparunk fejlődésében lehetetlen észre nem venni. A legnagyobb változatossággal és a

leghelyesebb érzekkel összeválogatott kisebb dolgozatok egész sora szolgálja a szakismeretek és finomabb izlés terjedésének, s a czéhönérzet emelésének ügyét. Az 1896-iki évfolyam első cikkét a lelkes *Ács Mihály* írta: »A könyvnyomtatás az ezeréves hazában« cím alatt, igen emelkedett hangon. *Tichy Akos* »A könyvpiacz csemegéiről« ír, sok izlésről tanauskodó tanácsokat adva a versek szedését illetőleg. *Heller Ignác* egy kis tanulmányt közöl a nyomdászati divatról. Vannak még a kötetben cikkek az újabb praktikus találmányokról, minők a Mäser alaptermék-lemeze. Jesinghaus szedés-zárója és a Tanner-féle korrekturelehúzó-prés. továbbá a színnyomás gyakorlati módjáról, a sorok elhelyezéséről stb. stb. Hasonlóan tartalmaz az 1897-iki kötet is, melynek mindjárt elején meglehetősen megemlékezés olvasható a magyar tipografiai irodalom buzgó munkásáról, az 1896-ban elhunyt *Ács Mihály*ról. Közérdekű cikkek a *Danielisz Lipóté*: a papirosról, a dr. *Srpek Ottoé*: a színes nyomtató-festékekről, továbbá a címek betűiről s a sorok elhelyezéséről szólnak s az, a melyik egy korrekture-mintát is tartalmaz. Végül említsük meg, hogy minden kötet az elmúlt év nyomdászati irodalmának gondos bibliográfiáját is tartalmazza. (e.)

Henri Le Soudier, *Bibliographie Française. Recueil de Catalogues des Éditeurs français, accompagné d'une table alphabétique par noms d'auteurs et d'une table systématique. Cinq volumes de catalogues et un volume de tables.* Páris, 1896. 8-r.

Olyan forma kiadvány ez, mint a mi könyvkiadóink milleniumi jegyzéke. Természetesen sokkal nagyobb arányú és nem is annyira üzleti jellegű. Körülbelül kétszáz francia kiadónak külön-külön jegyzékéből van összeállítva betűrendben, összesen öt kötetben. A hatodik kötet a szerzők nevei szerint tartalmazza az öt kötet egész anyagát, minden egyes műnél utalással az illető kiadó külön jegyzékére. Ily módon ebből a tartalomjegyzékből az egyik írók működése is áttekinthető. Igen szerencsés ötlet az is, hogy a kéthetenként megjelenő *Memorial de la librairie française* az újabb anyagot folytonosan feldolgozza úgy, hogy a francia könyvállományról minden pillanatban tiszta képet lehet szerezni.

Ennek a katalógusnak hiányát tényleg érezhették a francziák, a minthogy minden élénkebb irodalommal dicsekvő nemzet iparkodott szellemi életének leltárát elkészíttetni. Ott van a németek impozáns vállalata a »*Gesammt-Verlagskatalog des deutschen Buchhandels und des mit ihm in directem Verkehr stehenden Auslandes.*« Angliában 1894 óta a »*Reference Catalogue of current Literature* (London, Whitaker & Sons) teljesít hasonló szolgáltatásokat. Az amerikai »*Publishers Trade List annual*«-nak

(New-York. Office of the Publishers Weckly. 1895.) már huszonötödik kiadása jelent meg. Ide tartoznak az olasz »*Catalogo collettivo della liberia italiano*« (1891) és a belga »*Recueil alphabétique des Catalogues publiés par le soins du cercle belge de la librairie*« (1892) is.

Nálunk Petrik Gézának e téren kifejtett érdemes munkássága még mindig nics kellően méltányolva. E—r.

*

A „Tóldalék“ nyelvújításai. Bartha József a Nemzeti Múzeumban talált *Tóldalék* című szótárkát a *Magyar Könyvszemle* f. évi III. füzetében¹ ismertetve, egyebek közt azt állítja, hogy e szótár szerzője »maga is alkotott néhány új szót. Ilyenek lehetnek a következők, a melyek sem nem tájszavak, sem a nyelvújítóknak ezen időbeli szótáraiban elő nem fordulnak: *bokáyl* (?)²: kancsó, pohár; *özvegyleg*: in statu viduali; *szemteni*, *szemleni*: sajdítani, eszmélni; *lelkész*: lelki pásztor.«

A cikkíró e nézetét valami sajátos varázslat hatása közben vethette papírra, a mely elfeledtette vele, hogy van nekünk Nyelvtörténeti Szótárunk, van egy régiebb, kezdetleges s egy új, bő anyagú Tájszótárunk, hogy van egy Kassai Józsefünk meg egy Kriza Jánosunk, amaz egész szótárt írt, tele sok tájszóval, emez pedig Vadrózsáiban szintén adott a székely föld szavaiból jókora jegyzéket, s végre, hogy a ragok történetét Simonyi egy két kötetes nagy munkában aprólékosan megírta. Ha mindezt nem felejtette volna el a Tóldalék ismertetője, akkor legfőlebb azt mondaná, hogy a *lelkész* szót e szótárnál régiebb forrásnál nem tudja kimutatni.

Ámde micsoda újítás az *özvegyleg* szó? Hisz a *lag*, *-leg* rag a legközönségesebb ragjaink egyike, a mely az *özveggy* szóhoz ép úgy járulhat az újításnak leggyöngébb szele nélkül, mint járult és járul — hogy példát fölösen ne idézzek — az *elegyes*, *páros*, *vegyes*, *visszás* stb. stb. mellékevekhez, a mennyiben *elegyesleg* előfordul már Molnár Albertnél, *pároslag*, *vegyesleg*, *visszáslag* pedig sok hasonlóval együtt a háromszéki beszédnek kedvelt raghasználatát mutatják (l. Simonyi, Magyar Határozók, I. k. 421—426. l.).

És a *bokáyl* minő szógyártmány lehet, mikor megvan már a Nyelvtörténeti Szótárban az jó Ilosvai Péter óta, megvan az

¹ 184—190. ll.

² E kérdőjel a cikkíró meglepetésének kifejezője.

új Tájszótárban *bokály* s a régiben *bokáj* alatt. Abban az egyben igaza lehet a czikkírónak, hogy a nyelvújítók ez időbeli szótárai-ban nincs meg.

Vége a *szemteni*, *szemleni* ige szintén nem új dolog. Ezt a *szemteni* »sejteni sejdíteni« igét megtalálhatta volna a czikkíró Kassai Szókönyvében (IV. k. 397. l.) *szemt* alatt, meg Krizában is *szēnteni* alakkal, s utána a Nagy Szótárban is; ez a *szent* ige pedig a *szemt*-hez úgy viszonylik, mint a mai *ínt* és *hánt* a régi *ímt* és *hámt*-hoz (l. Nyelvtört. Szótár). A *szemleni* valóban új szóalak, a melynek nyomára másutt nem akadhattunk és a *szemteni*-hez való viszonyát sem értjük.

Tanulságul azonban annyit levonhatunk e kis helyreigazítás után, hogy a *Toldalék* szerzőjének nyelvújító voltát más, kifogástalan példákkal szeretnők igazolva látni.

Zolnai Gyula.

*

Ezen helyreigazításra csak annyi megjegyezni valóm van, hogy ha Zolnainak minden tekintetben igaza volna is, még mindig fölös számmal találhatók a »Toldalék«-ban olyan bizonyítékok, a melyek a szótárírónak nyelvújító voltát kétségtelenné teszik, ha mindjárt talán az egy *lélkész*-en kívül több szót nem is gyártott. Nekem azonban sokkal fontosabb célom volt e mellékesen odavetett s most egész nyelvészeti arzenállal megtámadott állításnál; az, hogy e szótár idejét legalább hozzávetőleg meghatározzam és a nyelvészekkel, a kik előtt eddig rejtve volt, megismertessem. S hogy e czélmát némileg elértem, ez a helyreigazítás is bizonyítja.

Dr. Bartha József.

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

I.

HAZAI FOLYÓIRATOK.

Az **Egyetemes Philologiai Közlöny XXI. évfolyama IX. füzetében** (1897 november) *Náményi Lajos* a nagyváradi jezsuita-dramákkal foglalkozik. *Kemény Ferencz* »A philologia 1900-ban« cím alatt indítványt terjeszt elő arra, hogy a Budapesti Philologiai Társaság az 1900-iki párisi nemzetközi kiállításra állítsa össze a francia-magyar nyelvészeti irodalmi érintkezések teljes bibliográfiáját.

Az **Erdélyi Múzeum XIV. kötetének VIII. füzetében** (1897 október 15.) *Ürmössy* Lajos folytatja az erdélyi hírlapirodalom kezdetéről szóló dolgozatát.

A **Grafikai Szemle VII. évfolyama 9. számában** (1897 szeptember) a lipcsei tipografiai kiállításról találunk rövid tájékoztatást. A **10. számában** (1897 október) *Firtinger* Károly a nemrég beszüntetett csiksomlyói nyomda 220 éves múltját ismerteti. A **11. számában** (1897 november) találjuk a f. évi október 18-ikán elhunyt *Wachtler Fülöp* nekrologiát, a ki mint a *Landerer-féle* sajtón nyomott 1848-iki *Kossuth-bankjegyek* rajzolója és vésője, vált a budapesti sajtó történetében érdekes alakká.

Az **Irodalomtörténeti Közlemények VII. évfolyamának IV. füzeté** a következő tartalommal jelent meg: *dr. Badics* Ferencz, Az első magyar irodalomtörténetirő. (IV. és bef. közlemény.) — *Thury* József, Krónikáink és a nemzeti hagyomány. (II. és bef. közlemény.) *Nagy* Iván, Gyöngyösi István életrajzi adatainak s származásának megállapítása. — Adattár: *Konez* József, *Döbrentei* Gábor levele *Bolyai Farkashoz*. — *Dr. Komáromy* András, Adatok *Listi* László életéhez. (II. és bef. közlemény.) — *Lévay* József, *Fábián* Gábor levelei *Édes Alberthez*. (VI. és bef. közlemény.) — *Dr. Récesey* Viktor, *Révai* Miklós levelei *Paintner* Mihályhoz. (X. közlemény.) — *Hellebrant* Árpád *Tompának* egy fiataalkori verse. — Ismertetések, bírálatok: *Heinrich* Gusztáv, Régi Magyar könyvtár. 1—4. köt. (?) — *Sz. Á.*, Ad vocem.

A **Századok XXXI. évf. 8. füzetében** (1897 október 15.) *Thallóczy* Lajos az 1722/23-iki magyar országgyűlés törvényeinek közzétételéről értekezve, azt a kérdést fejtegeti, hol nyomtatták a törvények hivatalos kiadását. *Tagányi* Károly az országos levéltárba bekebelezett különböző levéltárak ismertetésével foglalkozó cikksorozatát kezdve meg, a régi országos levéltár anyagát ismerteti.

A **9. füzetben** (1897 november 15.) *Pór* Antal a bolognai és padovai jogi egyetemen a XIV. században tanult magyarokról közöl rendkívül becses adatokat, *Sörös* Pongrácz *Illicini* Péter életrajzát egészíti ki új részletekkel. Mindkét füzetben *Margalits* Ede folytatja a délszláv történelmi kútfők repertoriumát.

D. Gy.

II.

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK.

Centralblatt für Bibliothekswesen. XIV. évfolyam, 8. füzet (1897 augusztus.) *C. Haeblerin*, Griechische Papyri. (Folytatás.) — *F. Falk*, Bibliographische Reisefrüchte. — Recensionen und Anzeigen: *Otto Harassowitz*, Festschrift zum 80. Geburtstag *Moritz Steinschneiders*. (A. Fischer.)

9. füzet. (1897 szeptember.) C. *Haebelin*, Griechische Papyri. (Folytatás). — Dr. *Willms*, Trierer Heiligtumsbücher. — Rezensionen und Anzeigen: Émile. Legrand Bibliographie Hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés par les Grecs au dix-septième siècle. T. I—IV. (O. H.) Paul Heitz, Der Initialschmuck in den elsässischen Drucken des XV. und XVI. Jahrhunderts. II. (K. St.) Dr. P. Hasse, Miniaturen aus Handschriften des Staatsarchives in Lübeck. (Wetzl.) Helene Bonfort, das Bibliothekswesen in den Vereinigten Staaten. (C. Nörrenberg.)

Állandó rovatok: Mittheilungen aus und über Bibliotheken. — Vermischte Notizen. — Neue Erscheinungen auf dem Gebiete des Bibliothekswesens. — Antiquarische Kataloge. — Personalmeldungen.

A folyóirat legutóbb megjelent melléklete (Beihefte zum Centralblatt für Bibliothekswesen): XVIII. Dr. Franz *Falk*, Die ehemalige Dombibliothek zu Mainz, ihre Entstehung, Verschleppung und Vernichtung, nach gedruckten und ungedruckten Quellen.

Deutsche Litteraturzeitung. XVIII. évfolyam, 22. sz. (1897 június 5.) Wilhelm *Heyd*, Bibliographie der württembergischen Geschichte, és Heinrich *Günter*, Urkundenbuch der Stadt Rottweil. (G. Mehling.) — 23. sz. (1897 június 12.) Bruno *Krusch*, Passiones vitaeque sanctorum aevi Merovingici et antiquiorum aliquot. — 24. sz. (1897 június 19.) Gustav Adolph *Hofmeister*, Die Matrikel der Universität Rostock, és S. Birkel *Smith*, Kjøebhavns Universitets Matrikel. (Herm. Keussen.) Carl *Friesland*, Wegweiser durch das dem Studium der französischen Sprache und Litteratur dienende bibliographische Material. (F. Heuckenkamp.) — 25. sz. (1897 június 26.) Max *Perlbach*, Prussia scholastica. (Paul Reh.) — 30. sz. (1897 július 31.) Friedrich *Delitzsch*, Die Entstehung des ältesten Schriftsystems oder der Ursprung der Keilschriftzeichen. (Peter Jensen.) — 31. sz. (1897 augusztus 7.) C. J. *Ball*, The Book of Genesis. (W. Nowack.) — 33. sz. (1897 augusztus 21.) Bernhard P. *Grenfell* and Arthur S. *Kunt*, *Λόγια Ἰησοῦ*. Sayings of our Lord from an early greek papyrus. (O. v. Gebhardt.) — 36. sz. (1897 szeptember 11.) Zeitschrift für Bücherfreunde. I. 1—3. (Georg *Minde-Pouet*) — 39. sz. (1897 október 2.) Johannes *Belser*, Beiträge zur Erklärung der Apostelgeschichte auf Grund der Lesarten des Codex D und seiner Genossen geliefert. (W. Vollert.) — Franz *Kampers*, Mittelalterliche Sagen vom Paradiese und vom Holze des Kreuzes Christi in ihren vornehmsten Quellen und in ihren hervorstechendsten Typen. (P. Schwioger.) — 40. sz. (1897 okt. 9.) Friedrich *Schulthess*, Der Dîvân des arabischen Dichters Hâtim Tej nebst Fragmenten herausgegeben. (C. Brockelmann.) — 41. sz. (1897 október 16.) M. Moise *Schwab*, Vocabulaire de l'angéologie d'après les manuscrits hébreux de la Bibliothèque Nationale. C. Siegfried. — 42. sz. (1897. október 23.) M. *Enneccerus*, Die ältesten deutschen Sprachdenkmäler. (E. Martin.)

— 43. sz. (1897 október 30.) Gustav *Milchsack*, Historia D. Johannes Fausti des Zauberers nach der Wolfenbütteler Handschrift nebst dem Nachweis eines Teils ihrer Quellen.

Revue des Bibliothèques. VII. *évfolyam*, 5. *füzet* (1897 május.) E. G. *Ledos*, Les poésies latines d'Andrea Ammonio della Rena. — Carlo *Frati*, Saggio di un Catalogo dei codici Estensi. (Folytatás.) — Bibliographie: Bibliotheca Erasiana. Bibliographie des oeuvres d'Erasmus. (Léon Dorez.) — Henri Omont, Bibliothèque Nationale. Catalogue général des manuscrits français. t. III. (Léon Dorez.) 6—7. *füzet* (1897 június-július.) Léopold *Delisle*, Dépouillement alphabétique du Monasticon Benedictinum. — Carlo *Frati*, Saggio di un Catalogo dei codici Estensi. (Folytatás.)

Állandó rovat: Chronique des Bibliothèques.

Melléklet a 6—7. *füzet*hez: Henri Omont, Inventaire sommaire des portefeuilles de Fontanieu à la Bibliothèque nationale. (1—32. l.)

Rivista delle Biblioteche e degli Archivi. VIII. *évfolyam*, 1—5. *füzet*. Luigi *Frati*, Di Taddeo Crivelli e di un graduale da lui miniato giudicato erroneamente perduto. — Enrico *Rostagno*, Lettere inedite di Lodovico A. Muratori a Domenico M. Manni. — Curzio *Mazzi*, L'Inventario quattrocentistico della Biblioteca di S. Croce in Firenze. — Carlo *Frati*, Di due versioni latine della Gerusalemme. — Franc. Paolo *Luiso*, Ricerche cronologiche per un riordinamento dell' Epistolario di A. Traversari. — Giovanni *Bresciano*, Bibliografia statutaria delle corporazioni romane di arti e mestieri. — Eugenio *Casanova*, La Libreria di M. Mattia Lupi in S. Gimignano. — Rivista Bibliografica: Guglielmo Herzberg, Il Saggio delle Carte. (Ermanno Loevinson.) Giuseppe Albertotti, L'opera oftalmiologica di Benvenuto nei codici, negli incunabili e nelle edizioni moderne. (C. F.)

Zeitschrift für Bücherfreunde. I. *évfolyam*, 5. *füzet*. (1897. augusztus.) Hans *Boesch*, Ein gestochenes Buch des XVIII. Jahrhunderts. — Friedrich *Keinz*, Über die älteren Wasserzeichen des Papiers und ihre Untersuchung. — Fedor von *Zobeltitz*, Münchhausen und die Münchhausiaden. — Carl *Scherer*, Die Wilhelmshöher Schlossbibliothek. — Felix *Poppenberg*, Buchschmuck von T. T. Heine. — Otto von *Schleinitz*, Vom Londoner Büchermarkt. — Kritik: B. von Bilbassoff, Katharina II., Kaiserin von Russland, im Urteile der Weltliteratur. Autorisierte Übersetzung. (E. R.) Hermann Werle, Ein malerisches Bürgerheim, II. III. (V.) Dr. Wladimir Milkowitz, Ein nordrussischer auf Holz gemalter Kalender aus der Zeit um 1600. (R. B.) John Grand-Carteret, Les Almanachs français. (—f.) Immermanns ausgewählte Werke, mit Einleitung von Franz Muncker. Bd. I—IV. (—f.) William Shakespeare, A midsummernights dream, illustrated by Robert Anning Bell. (—n.) 6. *füzet*. (1897 szeptember.) Félicien *Rops*, Die moderne Illustrationskunst in Belgien. —

Ludwig *Geiger*, Wieland an seinen Sohn Ludwig. — Paul *Kersten*, Der künstlerische Bucheinband. — Moriz *Sondheim*, Das Philobiblon des Richard de Bury. — Kritik: Willibald Franke, Hundert Jahre im Dienste der Kunst, és Alexander Faber, Die Fabersche Buchdruckerei. (—z.) Konrad Haebler, The early printers of Spain and Portugal. (D. K.) Natalis Rondot, Les graveurs sur bois et les imprimeurs à Lyon a XV. siècle. (W. L. S.) Octave Uzanne, La nouvelle Bibliopolis. (—f.) 7. füzet. (1897 október.) Oskar *Döring*, Die Miniaturen der fürstlich Stolbergischen Bibliothek zu Wernigerode. — E. *Fischer* von Röslerstamm, Die letzten grossen Autographenauktionen in Deutschland. — Adolf *Schmidt*, Zwei unbekannte Bücherzeichen des XVI. Jahrhunderts in der Grossherzoglichen Hofbibliothek zu Darmstadt. — Octave *Uzanne*, Das Kochbuch des Apicius. — Hans *Brendicke*, Jahnkarikaturen aus der Zeit des Frankfurter Parlaments. — W. L. *Schreiber*, Die Druckerfamilie Le Rouge. — Otto von *Schleinitz*, Schlussbetrachtungen zur englischen Versteigerungssaison. — Kritik: Sascha Schneider, Meisterwerke der Holzschneidekunst. H. III. (—z.) Max Herrmann Lateinische Litteraturdenkmäler des XV. und XVI. Jahrhunderts. (A. L. Jellinek.) C. Nyrop, Ny Carlsberg. (F. Deneken.) Eduard F. Strange, Japanese illustration. (—f.) Bruckmanns Pigmentdrucke der kgl. Alten Pinakothek in München. (—f.) Eduard Grisebach, Wilhelm Waiblingers Gedichte aus Italien. (—f.)

Állandó rovatok: Chronik. — Antiquariatsmarkt. — Kleine Notizen. — Beiblatt. H. S.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Az 1898. évi költségvetés előirányzatában a Magyar Nemzeti Múzeumban 93,088 frtnyi személyi járandósággal, 91,902 frtnyi dologi kiadással, az átmeneti kiadások és beruházások rovatában 55,000 forinttal, összesen tehát 239,990 forinttal szerepel. Az előző évi költségvetéssel szemben a személyi járandóságok 2941 frttal, a dologi kiadások 15,350 frttal, az átmeneti és beruházási kiadások 11,000 frttal emelkedtek, s így az összes többlet 29,291 frt. A személyi járandóságoktól eltekintve, a melyeknél miniszterium egy új öri állást hozott előirányzatba, a miniszteri megokolás szerint: »hogy a könyvtár és levéltári osztályban a halmozódó munkát el látni lehessen,« a múzeumi könyvtár önálló tételei a következők: I. Rendes kiadások: 1. a hirlapkönyvtár gyarapítására 1200 frt, 2. a Széchenyi országos könyvtár gyarapítására 6500 frt (1897-ben 6000 frt), 3. könyvkötésekre 2500 frt (1897-ben 2000 frt), 4. alapítványi illeték a Széchenyi-könyvtár gyarapítására 470 frt. II. Átmeneti kiadások és beruházások: 1. a levéltári osztály kiegészítésére (4. részlet) 20,000 frt, 2. a könyvtár butorozására és egyéb átalakításokra 2500 frt összesen 33,170 frt. Ezenkívül a többi osztályokkal közös tételek: 1. gyűjtemények vásárlására 5500 frt; 2. szállítási díjakra és múzeumi tárgyak felállítására 1000 frt; 3. kisebb butorozásokra 1000 frt; 4. utiköltségekre ésapidíjakra 3000 frt; 5. házi szükségletekre 8720 frt; 6. irodai költségekre és vegyes házi kiadásokra 3500 frt; 7. a levéltári új helyiség és az állattári helyiségek butorozására (2. részlet) 3000 frt.

Az exakt tudományok egyetemes repertoriuma. A Londonban 1896 július hava 14-ik és következő napjain tartott második nemzetközi bibliografiai konferencia, melyet a londoni Royal Society hívott össze, tudvalevőleg kimondta, hogy 1900 január 1-én megindítja az exakt tudományok egyetemes és nemzetközi bibliografiai repertoriumát. E vállalkozást a Royal Society az összes országok hozzájárulásával szándékozik végrehajtani, olykép, hogy minden ország

ma lajstromoztatja saját szakirodalmát s a kész anyagot a Londonban létesített központ rendelkezésére bocsátja. A mű megalkotásában résztvevő országoknak 1898 január 1-éig kell nyilatkozni az iránt, micsoda lépéseket tesznek e tudományos cél megvalósítására. Magyarország részéről, melyet e konferencián a Magyar Tud. Akadémia kiküldöttei, Duka Tivadar és Heller Ágost képviseltek, a bejelentés ez irányban már megtörtént, mennyiben a munkálatokkal járó költségek fedezésére maga a Magyar Tudományos Akadémia saját költségvetésén belül vállalkozott. A vallás- és közoktatásügyi miniszter ehhez képest az Akadémiát bizta meg azzal, hogy a nagy vállalatban Magyarországot képviselje. Az állami hozzájárulás e módosítárról a miniszter f. évi november hó 9-ikén kelt átiratában értesítette a külügyminiszterium útján a Royal Society elnökségét.

A pragmatika szankció eredeti példánya. *Thallóczy Lajosnak* a Magyar Történelmi Társulat októberi ülésén felolvasott dolgozata az 1722/23. magyar országgyűlés törvényeinek közzétételéről, megjelent a Századoknak ugyancsak októberi füzetében. Szerzőt e tanulmány megírására első sorban, úgy látszik, az a »csodálatos elemi fogalomzavar« készítette, mely újabban a *pragmatika szankció eredeti példányának hollétére* nézve mutatkozott. S e zavar megszüntetésére legjobbnak vélte a magyar törvények promulgációjának kérdését egy kissé tisztába hozni, abból indulva ki, hogy ez »elengedhetetlen kelléke a törvény fogalmának«, s hogy ebből folyik »kötelező ereje«. Behatóbban ugyancsak az 1722 3-iki országgyűlés törvényeinek közzétételével foglalkozik, azonban áttekintő vázlatban megismertet a kérdés XV—XVII. századi történetével is, többek közt helyre igazítva Fraknóinak azt az állítását, hogy az aláírott országos törvényeket csak 1604 óta adták volna ki rendesen sajtó útján. Thallóczy a következetesen sajtó által való promulgáció kezdetét 1593-ra teszi, s azt hiszi, hogy Fraknóit a Magyar Nemz. Múzeumban levő törvénytársulat ejtette tévedésbe, a mely valóban az 1606-odik évvel kezdődik. Rendkívül érdekesen mondja el ezután Thallóczy az 1722/23-i törvények kinyomatásának történetét. Schilgen Ker. János bécsi könyvnyomtató ajánlkozott az országgyűlés végzeményeinek ingyen kinyomtatására. A kamara ezt az ajánlatot elfogadta, már csak azért is, mert az 1715. törvénycikkek kinyomtatása sok költségbe került, s kérte a kancelláriát, hogy adja tudtul a kiosztatni szokott példányok számát, mely főrendek s kik kapnak példányokat, mikép köttessék azokat: hányat selyembe, hányat fél-selyembe, bőrbe, papirosba. A vállalkozó ezer ingyen példány fejében csak azt kötötte ki, hogy úgy az örökös tartományok főhatóságai, mint a magyar kancellária adjanak neki kizárólagos szabadalmat és tiltsák el az utánnyomást. Ez azonban lehetetlen volt, tekintettel arra, hogy a törvények magyar termékek s e mellett a nagyszombati nyomda srré nézve a legtágabb értelemben vett szabadalmat élvezte.

S ez utóbbi helyen tényleg nyomták is az íveket egymásután, úgy hogy Schilgen a bécsi udvari kamarához fordult s kérte, hogy a nagyszombati nyomdának tiltsák meg az árusítást addig, a míg ő tul nem ad példányain. Kérése sorsáról sem tud semmi felvilágosítást adni a szóban forgó dolgozat. Érdekes, hogy Thallóczy az 1724-beli nevezetesebb kötött példányok után is kutatott. Az ő Felség számára drap d'orba kötött példányt nem találta sehol; azonban megvannak a két országgyűlési biztos: gróf Starhemberg Gondakár és gróf Kinsky Ferenc számára veres bársonyba kötött példányok. Az egyik a hg. Stahremberg-féle efferdengi levéltárban, a másik a gróf Kinsky-féle levéltárban. Az 1722/3-iki törvények közzététele a teljes szabályossággal ment végbe s így a törvények amaz írott példányának, melyet 1723 július 2-ikán a rendeknek bemutatnak, s melyről nem tudjuk, hogy még megvan-e és hol, csakis levéltári értéke volna. (e.)

— **Cheltenhami Korvin-kódexek.** E folyóiratnak 1889-iki évfolyamában (367. l.) volt először megemlítve, hogy a Sir Thomas Phillips könyvtárában lévő rendkívül becses kéziratgyűjtemény a tulajdonos végakarata szerint eladásra kerül; a közlemény írójának állítása szerint eladóvá tétetett a gyűjtemény két eredeti Korvin-kódexe is. Évek multak el e hir közzé tétele óta; a gyűjteménynek nagy része nyilvános auction Sothbeynél tényleg eladatott, s ugyanez uton könyvtárunk megszerezte Galeottinak De homine című kéziratát, a berlini kir. udvari könyvtár a Mermann-féle kéziratokat, a belga kormány 70,000 frankért vásárolt kéziratokat, a párisi Bibliothéque National számára a francia kormány szintén egy tekintélyes gyűjteményt vett s még a hollandi kormány is megszerzett első kézből egy hollandica collectiot, de a két kézirat sorsáról mely ránk nézve oly nagy jelentőségű volna, még mindig nem kaptunk közelebbi felvilágosítást. Kropf Lajos úrnak, ki Londonban a nemzeti múzeum s a magyar bibliografia ügyét oly szeretettel s annyi figyelemmel kíséri, köszönhetjük, hogy a Korvin-kódexek ügye ma már egészen tisztán áll előttünk. Kropf úr a Phillips-gyűjtemény értékesítésének hírére azonnal érintkezésbe lépett Mr. F. J. Fenwickkel, a Phillips-örökösök jogi képviselőjével. Fenwick úr, mindaddig, míg Kropf Lajos úr be nem jelentette, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára részére van e kéziratokat illetőleg megbízatása, nagyon tartózkodóan viselkedett vele szemben, tiszteletben tartva a végrendelkező ama kívánságát, hogy a gyűjtemény eladásánál első sorban a nyilvános könyvtárak ajánlatait kell figyelembe venni. Mikor azonban megtudta, hogy szóban forgó kéziratok iránt a Magyar Nemzeti Múzeum megbízásából érdeklődik, a legnagyobb készséggel lépett vele érintkezésbe. Tőle tudta meg Kropf L. úr, hogy a kéziratok ez idő szerint nem eladók, miután az örökösök nincsenek arra kötelezve, hogy mindent értékesítsenek, hogy azok továbbra is család birtokában maradnak, Fenwick úr azonban biztosította őt arról, hogy eladás esetében a Magyar Nemzeti Múzeumnak

az elővételi jogot föl fogja ajánlani. Együttal megígérte, hogy a kódexeket bármikor s bárkinék, a ki a Magyar Nemzeti Múzeum ajánlatával Cheltenhambe, megy, tanulmányozásra és bibliografiai leírásra szívesen rendelkezésére bocsátja, sőt e tekintetben az elsőséget Kropf úrnak föl is ajánlotta. Mikor 1896-ban Londonba mentem, szándékom volt Cheltenhambe is átrándulni. Kropf úr szíves volt bejelenteni látogatásomat s engem Fenwick úrnál beajánlani, de a látogatás Fenwick úr távolléte miatt elmaradt; idei londoni utam alkalmával pedig az idő rövidsége lehetlenné tette hogy Cheltenhamba kiránduljak. Kropf úrral azonban ismételten értekeztem a kódexek-ügye felől, s ő megújította a Magyar Könyvszemle szerkesztőjének tett abbéli ígérését, hogy a kódexeket a legelső kedvező alkalommal tanulmánya tárgyává teszi s leírásokat a folyóirat rendelkezésére fogja bocsátani. E. P.

A csiksomlyói nyomda. A *Grafikai Szemle* októberi füzetében Firtinger Károly a kegyelet hangján emlékezik meg a csiksomlyói szent Ferenczrendi barátok híres nyomdájáról, abból az alkalomból, hogy nemrég beszüntette működését. Vázolja a nyomda történetét, megemlékezve a tulajdonképeni alapítóról Kájoni Jánosról (1629—1687), a nevezetesebb produktumokról, minők: Haller János »Pays«-a (1682), a Kájoni-féle Cantionalék s egy 1745-iki Verbóczy-kiadás, s végül a nyomda szerepéről a szabadságharcz — (itt nyomták Bem hivatalos közlönyét a »Hadi Lap«-ot) és az ötvenes évek önkényuralma alatt. Ballagi Aladár egyik tanulmányából pedig a csiksomlyói zárda-könyvtár jelentőségét kifejtő sorokat idézi. Legérdekesebb azonban a czikke végén olvasható javaslat arra nézve, hogy a nyomda berendezését mint a hazai nyomdászatnak egyik nagybecsű ereklyéjét a kolozsvári múzeumban, vagy pedig a Magyar Nemzeti Múzeumban kellene elhelyezni. Nem tudjuk ugyan, hogy a csiksomlyói nyomdából mi maradt fenn s távol vagyunk attól, hogy az antverpeni világhírű s páratlan *Musée Plantinre* gondoljunk, azonban az a meggyőződésünk, hogy az ilyesmit a maga eredeti helyén kellene konzerválni, hogy érdekessége és hatása tökéletes maradhasson. Múzeumba helyezve egyszerű szám volna a gyűjteményben, míg ott, a hol élt és virágzott, ékesen szóló és közvetlenül ható emlék maradhatna. Az egész nyomdahelyiségnek stilszerű konzerválása nem okozhat nagyobb gondokat s a zárdában mindig akad lelkes férfi, a ki belső gyönyörűséggel fog örködni nemes törekvések és szorgalom eme szerény, de dicsőséges emléke fölött. (e)

A nyomdatermékek köteles példányai czimmel Gyalui Farkas drtól a köteles példányokról szóló törvényjavaslat parlamenti tárgyalása idején hosszabb hirlapi közlemény jelent meg egyik előkelőbb vidéki napilap hasábjain, s szerző néhány külön lenyomatott is készítettett belőle. Azzal a felfogással száll szembe, mely szerint a törvény végrehajtásával jogtalan robot sujtja a nyomdászokat, s kifejti, helyesebben mondva megjelöli azokat a szempontokat, melyek

ennél a kérdésnél első sorban döntök. Megvan győződve, hogy egy nemzeti irodalom teljességét csak így lehet összegyűjteni s megőrizni az utókor számára. A gyakorlatias érzékű könyvtárnok is megszólal ebben a cikkben ott, a hol rámutat arra a munkaszaporodásra, a mi ezzel a könyvtárakra hárul. Azt hiszi, hogy a könyvtárak igazgatói titokban ugyancsak szeretnék, ha nem volna meg ez a törvény. Természetesen ez csak érv annak igazolására, hogy a törvény intézkedései nem a könyvtárak érdekében történnek. Különbösen is, ha kellő térben és megfelelő munkaerőben nincs hiány, meglehet birkozni bármekkora anyaggal is. Az pedig egészen természetes, hogy a munkaerő gyarapítása nem kerülheti el azoknak a figyelmét, a kik éppen nagyszabású intézkedéseikkel nagyobbtermű feladatokat róttak egyik másik könyvtárra. Abban is egyetértünk cikkíróval, hogy az egyik köteles példányt az erdélyi részek egész területéről föltétlenül az Erdélyi Múzeum Egylet könyvtárának kellene, juttatni, mely ezt eddig is kapta, s mely transzilvanikákat illetőleg a legteljesebb és leggazdagabb könyvtár. (e)

A nyomdászczimer. A Grafikai Szemle idei 5—8. számaiban több érdekes közlemény olvasható a nyomdászczimer és nyomdászjelvények történetéről. Mindenekelőtt *Major István* ismerteti a nyomdászczimerre vonatkozó nézetek történetét *Faulmann K.* »Geschichte der Buchdruckerkunst« című műve alapján s végeredményül kénytelen kijelenteni, hogy egy szorosán vett s történetileg igazolható nyomdászczimer létezése igen kétséges s inkább nyomdászjelvényekről lehet szó. Minthogy pedig ennek megválasztásában elég szabadon lehet mozogni, egy másik cikkben *Faragó* azt ajánlja, hogy a kétfejű sas helyett inkább az egyfejűt használják a magyar nyomdászok. Érdekes adatokat tartalmaz *Faragó*nak egy másik közleménye *Hoffhalter Ráfael* családi czimeréről, melyet *Faulmann* s utána *Major* összezavar ennek a kiváló könyvnyomtatónak nyomdászjelvényével. Mindkettőnek reprodukcióját megtalálhatjuk az idézett füzetben. A nyomdászczimer keretében foglalt körirat: »Omnia spe florent prospiciente Deo«, valamint a fa tövén látható »Spes« szó — cikkíró szerint — czélzás *Hoffhalter* névére, mint a ki Istenben reménykedig. Nem helyes tehát *Hoffhalter* nevét egyszerű f-fel írni. Nyomatványain *Hoffhalter* nevét, hol egyszerű, hol kettős f-fel találjuk, míg fia, *Hoffhalter Rudolf*, rendesen két f-fel nyomatta ki nevét. E cikk után ugyancsak *Faragó* egy egész kis tanulmányt közöl a nyomdászjelvényekről, *Fust* és *Schöffler* jelvényein kezdve s csakhamar a magyar könyvnyomtatókra térve át. *Honterus*, *Heltai*, *Huszár Gál*, *Breuer*, *Szenczi Kertész Abrahám*, *Tótfalusi Kis Miklós* jelvényeinek ismertetése után rátér az újabb idők kiválók könyvnyomtatókra s megemlékezik azokról, a kik magasabb kitüntetésben részesültek, mint *Trattner János Tamás*, a ki *Mária Terézia* királynő által lón nemes-séggel kitüntetve, *Länderer János Mihály*, a kit II. József a füs-

kuti. *ifj. Trattner János*, a kit Ferencz király a petrózaai előnévvel emelt magyar nemesi rangra. Ugyancsak Ferencz király nevezte ki *ifj. Hochmeister Márton* nagyszebeni nyomdászt nemesnek, míg *Emich Gusztáv* és *Falk Zsigmond* kitüntetései egészen újabb keletűek. A czikk végezetül nagyobb kiadó üzleteink jelvényeiről, czéggjegyeiről szól. Mindezek a közlemények gazdagon vannak illusztrálva. (e.)

A kolozsvári kódex czim alatt Herzfelder Armand Dezső nagyobb terjedelmű tanulmányt írt Kolozsvári Czementes Jánosnak a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában őrzött kéziratáról, melynek teljes szövegét ugyanó a Magyar Könyvszemle mult évi folyamában tette közzé. A tanulmány, mely Thán Károly a Magyar Tud. Akadémia III. osztályának 1896 november 16-iki ülésén bemutatott, a kézirat szerzője élettörténetének vázlata és a mű általános kritikája után összefoglalja a XVI. század chemiai ismereteit, hogy az író tudományos színvonalát könnyebben megítélhetővé tegye: jellemzi őt mint vegyészt, és végül a kézirat chemiai szempontból érdekes részleteit szemelvények alakjában tárgyalja. Fejtegetései nyomán arra az eredményre jut, hogy a múzeumi kéziratár e néhány év előtt megszerzett darabja, mint alchimista emlék nemcsak a hazai, de a világ-irodalomban is kiváló helyet foglal el. R.

Junker Károlytól, a nemzetközi bibliografiai mozgalomnak ettől a fáradhatatlan munkásától újabban két érdekes kiadvány jelent meg. Az első: *Die Decimal-Classification*. Gekürzte allgemeine Tafeln, besorgt von *Carl Junker*. (Bécs, 1897. 8-r.), a Dewey Melvil tizedes táblázatának első német kiadása. Bevezetésül Junkernek a rendszerről írt igen érdekes fejtegetései olvashatók. A második: *Ueber den Stand der Bibliographie in Oesterreich*. Bericht, erstattet der zweiten internationalen bibliografischen Conferenz von *Carl Junker*, Sekretär für Oesterreich des Institut International de Bibliographie. (Bécs, 1897. 8-r.) Ebben az osztrák bibliografiai mozgalmak rövid, de igen élénk ismertetése kapcsán egy osztrák bibliografiai hivatal szervezésének fontosságát fejtegeti, mert »minden államnak érdeke kívánja, hogy szellemi termelését legalább is annyira gondosan nyilván tartsa és hozzá férhetővé tegye, mint az anyagit«. (e.)

Valentinus Pannonius. Baer József és társa ismert frankfurti antiquárnál nem rég Xenophon műveinek Velenczében az Aldusoknál 1525-ben megjelent ívrétű kiadása és egy hozzá kötött Philostrades, *De Vita Apollonis Tyenci*, melyet 1501—2-ben szintén Aldus adott ki, igen szép egykorú kötésben került eladás alá. A barna préselt bőrkötés előlapján volt nyomásban XENOPHON | ET PHILO | STRA | TVS czímet, hátlapján a könyv tulajdonosának nevét: VALEN | TINI | PANNO | NII viselte. E felirat egy XVI. századi magyar könyvbarát nevét őrizte meg számunkra, kit eddig nem ismertünk, s kinek kilétét érdemes volna tovább nyomozni. (R.)

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

Rövidítések: áll. = állami; bib. = bibornok; es. = család; cz. = ezimer; czl. = zimerlevél
egy. = egyetem, egyetemi; gy. = gyűjtemény; kir. = király, királyi; kan. = kanonok; kny., ny. =
könyvnyomda, könyvnyomtató; ktár. = könyvtár; ltár. = levéltár; min. = miniszterium; ösny. =
önyomtatvány; pk. = püspök; szerk. = szerkesztőség; v. = város, városi; vm. = vármegye.

- Ábel Jenő 109.
Aberdeen 248. —i kézirat 249.
Abrugi György 182, 183.
Abt Antal 88, 396.
Ács Mihály 404.
Acta Cameralia 3. — Consistoralia 2.
Adalék, Könyvtártörténeti 277. —ok Szabó
Károly Régi Magyar könyvtárához 51,
52, 53, 54, 55, 56, 183, 341.
Adoni M. István 196.
Adorján Lőrincz 30.
Aeneas Sylvius, De ritu, situ etc. Theu-
toniae (1496.) 192. — Hist. Bohemica,
közp. (H. és évn.) 19.
Aesopus 97.
Agenda 180.
Ágoston (Szent-) 9, 173. — rend római
ktára 14.
Aigner Lajos 94.
Ajándékozások a m. nemz. múzeum ktárá-
nak 26, 29, 30, 84, 85, 108, 191, 193,
195, 297, 298, 299, 300, 301, 392,
393, 394.
Ajtai K. Albert 395.
Akadémia, M. Tud. — 96, 97, 191, 209, 286,
295, 392, 394, 412, 416. — ktára 1896-
ban 198. — czédulakatalogus 199. —
Goethe gyűjtemény 199. — haszná-
Magyar Könyvszemle. 1897. IV. füzet.
- lata 199. — küldöttei a londoni bib-
liografiai konferencián 412. — vásár-
lása 199. — Vitéz-kódexe 255.
Akhmed pasa bin Vali üd-Din 247.
Alapi Salamon Vincze 86. Vinczéné u.
ot, cs. ltára 31, 86, 198.
Albert, (Szászországi) 21.
Albanoi pk. 157.
Áldásy Antal 26, 191, 221, 224, 309,
394.
Aldus-kiadások 416.
Alfonz Castilia kir. 148, 151, 154.
Álgya Sándor 92.
Alister, Mac- 327.
Államnyomda 202.
Államvasutak igazg. 202.
Állatvédő egyes. igazg. 26.
Alsó-Fejérmegye alisp. hiv. 297.
Alvarez Mihály 43.
Alvinczi András, Deési 196.
Ambaldus János, római proconsul 155.
Amber (Hugó Károly álneve) 193.
Ambrozovics Béla 26.
Ambrus (Szent) 173.
Amelia 13.
Amerikai bibliografiai rendszer 269, 271.
— könyvtárak a londoni konferen-
encián 328.

- Amman Jost »Im Frauzimmer Wirt...« (1586) 282.
- Ancona 307.
- Anderson Henry C. L. 328.
- András (II) m. kir. 133. — 1209-iki okl. 197.
- Andrews W. 275.
- Angelica ktár Rómában 20.
- Angol királyné 145, 149. — kormány 202. — könyvtárnokok egyesülete 326.
- Anjouk nápolyi ága 163.
- Anonymes Trachtenwerk in Radirung (1580—1600.) 281.
- Antiquar jegyzékek 112.
- Antwerpeni kongresszus 1890-ben, 257, 258.
- Ányos Albert, Nagyszántói 196.
- Apokalipszis, Az — fatáblanyomatokkal 213.
- Appfl Mihály 174.
- Apponyi Sándor gróf 222.
- Aquila 307.
- Aquinói Tamás 14, 20, 365.
- Aragonia királyának legidősebb fia 149.
- Aragoniai János 257.
- Aranka György 320.
- Arany János 94, 109, 134, 206, 207, 220. — levelei 219.
- Aranyos-Rákosi Székely Sándor 110.
- Archiv für class. Philologie 223.
- Archiv für slavische Philologie 161.
- Archivalische Zeitschrift 104.
- Archivum Rákocianum 69.
- Aristoteles 14, 234, 365.
- Armée Bulletin (1848/9.) 28.
- Arnulf templomos vitéz 156.
- Árokthói Balázs 36.
- Arquatii Antonii Prognosticon 194.
- Arzenál ktára Párisban 272.
- Articuli diaet. Transilv. 51.
- Asbóth Oszkár 223.
- Ascoli 10.
- Assisi 148, 149.
- Astor ktár Newyorkban 191, 298.
- Ásványi Lajos 26.
- Athanáz (Szent) 173.
- Atheneum r.-t. 27, 93, 202.
- Atreasbae lovag özvegye 153.
- Austerlitz Zsigmond 297.
- Ausztria, A bibliografia állása —ban 416. — L. Osztrák.
- Avignon 137. —i regesták 137.
- Auxerreil (Autisiodorensis) püspök 149.
- B**abics egri kir. közjegyző 195.
- Babik József 27.
- Babonity cs. 164.
- Baer József és társa frankfurti antiquár 416.
- Bain R. Nisbet 135.
- Bajai Béla 29.
- Bajazid (II). szultán 246.
- Bajor hercegek 157.
- Balási Ferencz 182.
- Balassa br. család ltára 32, 77, 198. — Jánosné 175. — József 224.
- Balatinci Miklós 35.
- Balch Willing Thomas 27, 191, 202.
- Balijuz bég 247.
- Balkán-félsziget 165.
- Ballagi Aladár 414. — Mór 109.
- Balló Mátyás 202.
- Balog Boldizsár 196.
- Balogh Illés 196. — István 184. — Jánosné 399.
- Baloghy Dezső 191.
- Bambergi könyvnyomtatók 211.
- Bánffy Dánielné br. 88, 395.
- Banks J. 131. — kt. 117.
- Bánóczy Miklós 30.
- Barack Károly Ágost 356, 370.
- Barberini ktár Rómában 4.
- Barbo Márk 9, 10.
- Barcsai Zsigmond, nagybarcsai 182.
- Barcza Imre 99.
- Bari 307.
- Báró és Bankár Hugó Károlytól 193.
- Barraldus, Bauce ura 153.
- Barralus 157.
- Barsi József 177. — ktára 403.
- Bártfa 181, 183, 196.

- Bartha József 25, 30, 184, 208, 299, 405, 406.
 Bartha Miklós 195.
 Baseli nyilvános ktár 203.
 Bastard Ágost gróf munkája a miniattü-
 rökről 112.
 Báthory Zsigmond 191, 179 394.
 Báthy Imre 399.
 Batizi András 175.
 Baudouin Marcel 273, 275.
 Baum-ktár 362.
 Bayer József 110.
 Bazil (Nagy-Szent-) 9,
 Beatrix királyné, Mátyás hitvese 257.
 Beckensloer János, esztergomi érsek 254.
 Bécs 219. — i csász. akadémia 191, 203,
 297. — i csász. kir. egyet. ktár 203.
 — i udv. kamara 412. — udv. kam.
 ltár 61. — udv. ktár 203.
 Beke Antal 202.
 Békeegyesület 27, 191.
 Békefi Remig 27, 202.
 Béla, kir. birtok Boszniában 169, 170.
 Béla (IV) m. kir. 77, 142, 150, 319.
 Bély Mihály 191.
 Belga kormány 202, 223, 413.
 Bella Lajos 86.
 Belsi János 196.
 Belügyminiszterium 88.
 Bem »Hadi Lap«ja 414.
 Bencse György 196.
 Bencsik Dimko 165.
 Bene Ferencz 338.
 Benedek szóvái plébános 256. — Elek
 224. — Ferencz 319.
 Benedek-rendiek (Szent-) ktára Mölkön
 203.
 Benel Ferencz 27, 30.
 Benevent 158.
 Bentheim-Steinfurth hg. 363.
 Beöthy Zsolt »Irodalom Kis Tükre« 95.
 Berald milanói podeszta 149.
 Bercsényi Miklós gróf 69, 74.
 Bérczy Géza 302.
 Berecz Ede 191.
 Berényi Ferencz gróf 302.
 Bergmans 275.
 Berlin 143. — i akadémia 88. — kir. ktár
 203. — koszttm-múzeum ktára 279.
 Bernáth István 27.
 Bernstein I. Hugó Károly.
 Bertrand avignoni pk. 146.
 Beschai apátság Dalmáciában 2.
 Bessenyei szoborbizottság 297.
 Bethlen család levéltára 25, 31. — Fe-
 rencz 182. — Gábor 42, 44, 182.
 Bethmann-Hollweg, porosz miniszter 363.
 Béza Tódor 173.
 Biblia 180. — Latina, XV. szbeli — a
 göttingai egyetemi ktban 211. — 32-so-
 ros 210. 42-soros u. ott.
 Bibliografiai repertorium 273. — társaság,
 magyar 316. — intézet I. Brüsszel
 — tudományok a felsőbb oktatásban
 274.
 Bibliographical Society 222.
 Bibliographie générale des inventaires
 imprimés 99.
 Bibliotheca nationale centrale I. Firenze.
 Bibliothèque Nationale I. Páris.
 Bihisti török krónikája 246.
 Bila 162.
 Bilszky János 199—200.
 Birck-kéziratok 129.
 Biscole Walter 271.
 Bishop Edmund 99.
 Bite Pál 202.
 Blandrata György 299.
 Blankense-Firks Wessenberg gróf 363.
 Blagay-Ursini Lajos gr. 301. — neje szül.
 Lazarini Matild bárónő 301. — család
 ltára 301.
 Block 359.
 Block-books 213.
 Bocatius János czlev. 196.
 Boccaccio ktára 213.
 Bodleian Library Oxford-ban 131.
 Bodnár Virgil 319.
 Bodrogh-Szerdahely 305.
 Boetius 9.
 Bognár Aladár 299.
 Bolgár kormány 202.

- Bolletino delle Pubblicazioni Italiane 334.
 Bonfinius, Symposion trimeron (1572.) 192.
 Bonnange Ferdinánd 27.
 Bonta József 27.
 Borbély Márton 89.
 Bornemisza Péter 174, 175, 176.
 Boroszlói Biroweczai Márton czlev. 86.
 Boroszlói kir. egyet. ktár. 203.
 Borrajo E. M. 326.
 Bossányi cs. lt. 31.
 Bosznia 1, 5, 7, 159, 166, 167, 169. —
 orsz. ltár 171. — múzeum 319, 393.
 Bouchot Henri 100.
 Bouquillan abbé 274.
 Bozzolo Ceradini Carlotta 202.
 Böcking, bonni tanár 359.
 Böhm Mihály 88, 395.
 Bölöny József 395.
 Bragadine Domokos 2.
 Brambach Wilhelm 210, 212.
 Brame, francia miniszter 356.
 Brankovics György 170.
 Braumüller, bécsi könyvkiadó 358.
 Brassicanus 97, 98.
 Brassó 183.
 Brázay Kálmán 27.
 Brentius András 19.
 Brescia 158.
 Bretschneider egy. ktári prefektus 45.
 Breu ktár 354.
 Breuer-nyomda 415.
 Breusnac Irenicum 175.
 Brinkmann Justus 264.
 British Museum és könyvtára 97, 113—
 136, 225—246, 251, 269, 322, 329,
 369. — gondnoksága (trustee) 120. —
 hungarikumai 133. — katalógusai 232.
 — kiadványai 127. — könyvkezelése
 244. — olvasóterme 236. — palotája
 114. — tisztviselői 199. — története
 116.
 Brockhaus lipcei könyvkiadó 358.
 Brodarich István
 Brolius Gellért 22.
 Bruckenthal Sámuel br. 301.
 Brüsszeli belga könyvtárnokok köre (cercle
 belge de la librairie) 405. — i biblio-
 grafiai intézet (Office internat. de
 bibliogr.) 268, 334. — bibliogr. tár-
 saság (Institut internat. de bibliogr.)
 223, 266; kiadványa (Bulletin) 106.
 — második nemzetközi bibliografiai
 konferencia 223, 266—275; hatá-
 rozatai 334. — kir. ktár 273, 297. —
 könyvpiar 213.
 Bryganth György, Brassai czlev. 196.
 Bubicz Szigmond 202.
 Buda I. Budapest.
 Budai Könyvtár egyesület évkönyve 403;
 Közlönye u. o.
 Budapest 88. — i egyesült főv. takaré-
 pénztár 27. — egyetemi alapszabályát
 (1848.) 277; — i bölcs. szemináriumok
 26. — egyetemi ktár 184, 200, 201,
 202, 203, 221; megvizsgálása 1780-ban
 45.; az ezredéves kiállításon 200;
 1896-ban 200; állománya 203; cím-
 jegyzéke 120; forgalma 201, 318; sze-
 mélyzeti ügyei 201. — i nyomda 72,
 202. — főkapitányság 202. — képző-
 művészeti bizottság 202, 298. — keres-
 kedelmi és ipari közkönyvtár 320.
 — kereskedelmi- és iparkamara 27.
 — M. Nemz. Múzeum I. Múzeum. —
 nagykereskedők és nagyiparosok tár-
 sasága 202. — növendék papság 202.
 — Philologiai társaság 402. — rabbi-
 képző intézet 202. — Ráday ktár 173.
 — ref. theol. akadémia 173. — statiszt.
 hivatal 202. — ügyvédi kamara 202.
 Budapesti Correspondenz (1875—1895.)
 29.
 Budenz József 109.
 Bujdosó Mihály 177.
 Bullen G. és neje 158. — Vilmos lovag
 és özvegye 155.
 Bunyitay Vince 191.
 Burger K., Monumenta Germaniae et
 Italiae Typographica 211.
 Burgoyne F. J. 330.
 Bustin S. 110.

- Butler E. Doundas 135.
 Búzantin 249.
 Bürdlin der Zijt I. Fasciculus temporum.
- C**alderon 365.
 Calixtus (III.) 2.
 Caludenus, Scriptores rel. Anglici 48.
 Cambridgei egy. ktár 131.
 Camerarius Joachim 224.
 Canada Could G. H. 328. —i kor-
 mány (1490) 202.
 Capitula concordiae inter Fridericum
 imperatorem necnon Mathiam regem
 Hungariae 28.
 Caraffa Olivér 11.
 Carlander ex-libris-gyűjt. 100.
 Charles C. 27, 202.
 Carlyle 358.
 Carrey 126.
 Carumbo, Petrus Raymbaldus 152.
 Castella 146.
 Castle Egerton 100,
 Catalogus patrum in synodo Tridentino
 praesentium (1563.) 192.
 Cathulanus, a b. Szűz rendének vitéze 152.
 Cattaro 1.
 Catullus Korvin-kódex a nemz. múzeum
 ktban 253.
 Cavendish Henrietta 131.
 Centralbatt für Bibliothekswesen 105,
 215, 310, 334, 363, 407.
 Central Commission, k. u. k. stat. 191.
 Cercle belge de la librairie I. Brüsszel.
 Cheltenhami Korvin-kódexek 413.
 Chiakor György 48.
 Chizmazia János czl. 196.
 Cicero 9., 234., 365. — Bakócz-kódex a
 nemz. múzeum ktban 253. Questionis
 Tusculanae (1496. 1510.) 192.
 Cizio (1590.) 183.
 Cividale 307.
 »Clementis P. IV. epistolae« XIV. sz.
 kézirat a nemz. múz. ktban 137—158.
 Clugni kolostor 154.
 Codex authenticus articulorum diaetalium
 Transilvaniae 51.
 Codice Messicano Vaticano 200.
 Colbertinus-kódex 111.
 Colin Cermand 27.
 Comestor, Historia scholastica (1473.) 28.
 Commission des échanges internationaux
 Párisban 392.
 Corsini kt. Rómában 17.
 Corvina cz. szaklap 222.
 Cosenzai érsek 146.
 Cosmopolis cz. folyóirat 273.
 Cotta, stuttgarti és augsburgi könyvkiadó.
 358.
 Cotton J. 121, 131. — kéziratok 231.
 —kt. 116.
 Cracherode 131.
 Cremona 158.
 Crocker Uriel H. 27, 202.
 Családi levéltárak a M. Nemz. Múzeum-
 ban I. Múzeum.
 Csánki Benjamin 27.
 Cseh király 157.
 Cserny Simon 27.
 Csiksomlyói nagypénteki miszliériumok
 110. — nyomda konzerválása 414.
 Csiky Gergely 109.
 Csontos János 256,
 Csornay Gáspár 195.
 Csuday Jenő 27. 392.
 Csumar Mihály 40.
 Cundall 251.
 Cundall Frank 328.
 Curtius-kódex a nemz. múz. ktban 252.
 Cutter Parker 272.
 Czéczey Lénárt 98.
 Czeppel József 27.
 Czerny Antal 396. — Béla 30.
 Czerógi Benedek 42.
 Czimeres levelek a nemz. múzeumi ktban
 I. Múzeum 197, 394. — másolatai
 196. Győri Nagy István 197. Komá-
 romi Nagy István 197. Plachy Mátyás
 és testvérei 394. Rudolf kir. czl. Száva
 (László) részére 197. Veoleziczi Hu-
 nyadi István 394.
 Czinár Mór 402.
 Cziprián 9.

- Cziráky Antal gróf 391. — család 77.
 Czobor Béla 392.
 Cýrillus contra Hereticos cz. Korvin-kódex a nemz. múz. ktban. 319.
- D**
 Dachani Hugó 14.
 Dachaw György 22.
 Dalmácia 1. 164.
 Dan Joan moldvai vajda 1423-iki ó-szláv oklevele a nemz. múz. ktban 31.
 Dán kormány 202.
 Daniel Mihály 182.
 Dante 234, 365.
 Darnay Kálmán, Szentmártoni 297, 299, 300, 301.
 Darvai Armin 191.
 Dávid család ltára 394. — Ferencz 180.
 Debreczen 181, 183, 219.
 Debreczeny Tamás 196.
 Decimal-Classificatio l. Dewey.
 Dedek Crescens Lajos 201.
 Della Valle olasz gróf története 193.
 Demkó György 202.
 Demográfiai kongresszus (VIII.) titkári hivatala 191.
 Descelen frater minorita 156.
 Depain, a párisi gyorsíró-intézet igazgatója 274.
 Déryné naplója 299.
 Descamps, belga szenátor 271.
 Descartes 365.
 Dessewffy Arisztid 27, 30.
 Dethier 258.
 Detsi János 196.
 Deutsche Litteraturzeitung 105, 216, 408.
 Dévay József 27, 29.
 Devecis Del Vecchio Ferencz 202.
 Dewey Melvil 266, 269, 271, 327. — tizedes táblázatainak első német kiadása 415, 416.
 Dézsi Lajos 203, 279, 303, 305, 341. — Mihály 191.
 Divald Kornél 223.
 Divošević Dobrosav 162, 172.
 Dobos Kálmán 301, 395. — család ltára a nemz. múz. ktban 31, 301.
- Dobrowsky Ágost 112, 195. — és Franke milleniumi könyvjegyzéke 93.
 Dombi Márton 177.
 Domokos rendi (Szent) ktár Rómában 16.
 Donaueschingeni ktár 355.
 Drakul vajda 5.
 Drezdai kir. nyilv. ktár 132.
 Dritzehn 355.
 Dsámi 247.
 Dsemáli krónikája 249.
 Du Cange 168.
 Dudás Gyula 27.
 Duka Tivadar 412.
 Dunántuli Közművelődési Egyesület 296.
 Duns Scotus 14.
 Dušan Ivanko 170.
 Dürer Albert 95.
 Dvorzsák János 27.
 Dziaitzko Károly 210, 211, 212.
- É**
 Éber Nándor 112.
 Éble Gábor 27, 202, 297.
 École d' Athènes 142. — de Rom u. ott.
 Effendengi Stahremberg hg. ltár 413.
 Eger 305.
 Egerton-kéziratok 235.
 Eggenberger milleniumi kjegyzéke 93.
 Egri érseki iroda 191. — liceum 392.
 Egyed (Szt.) kolostor apátja 153, 156 — tyrusi érsek 152.
 Egyetem, budapesti; —i könyvtár; —i nyomda l. Budapest; — kolozsvári l. Kolozsvár.
 Egyiptomiak írószerei 212.
 Eichler Ferdinánd 334.
 Éjszaky Károly 396.
 Elgin-márványok, a British Múzeumban 117.
 Elischer Boldizsár 208. — Gyula 209. — féle Goethe-gyűjtemény 208–210; katalogusa 208.
 Ellinger-sajtó 189.
 Élőléptetések a nemz. múz. ktban 221.
 Elzász-Lotharingia 365.
 Emich Gusztáv 416.

- Emigráció, A magyar; —ra von. iratok a nemz. múz. ktárban 32.
- Emlékek, Történeti — a magyar nép községi és magán életéből 220.
- Endrényi Imre 92.
- Énekes István 196.
- Eötvös József br. 94. — kollegium 26. — Károly 57, 83.; országgyűlési beszéde a levéltári vitában 59, 81. — Mihály 196.
- Eperjesi Széchenyi-kör 297.
- Ephorinus Anzelm 303.
- Erasmus 98, 173, 365.
- Erdélyi magyar közm. egyesület 392. — Múzeum (havi folyóirat) 102, 214, 309, 407. — Múzeum-Egylet ktára 51, 88, 89, 395, 396, 397, 415. — országgyűlési törvénytörvények 51.
- Erdélyi Béla 191. — József 45. — Pál 25, 191, 318, 326.
- Erdélyország történetére von. iratok 300
- Erdős Miksa 110.
- Érdújhelyi Menyhért 27, 202, 320.
- Érdy-kódex 204, 207.
- Essai Fulgens 39, 40.
- Esti Ujság szerk. 392.
- Esztegar László 25, 212, 221, 223, 266, 334.
- Esztergomi érseki hivatal 88. — főkapitán 88. — hercegprimási iroda 191.
- Eugen (IV.) pápa 17, 308.
- Euting Gyula 371.
- Exlibrisek 100, 213. Magyar könyvgyűjtők — ei 100, 110.
- Ezredéves orsz. kiállítás igazg. 191, 202, 399. tört. főcsoportja 196; anyagának fényképei a nemz. múz. ktban 199.
- F**ábián Placid 191.
- Fabri Ulrich 98.
- Falk Miksa 70. — Zsigmond 416.
- Faltay Lászlóné sz. Szigligeti Ferike 108.
- Falussy Gusztáv 392.
- Fano v. 11.
- Faragó 415.
- Farfa vár 11.
- Farkas Anna 27. — Emőd 27. — (Hügyei) család iratai a múz. ltárban 198.
- Farlati 1.
- Fasciculus temporum (Bürdlin der Zijt) 211.
- Fascolo Angelo feltrei pk 14, 18.
- Fatáblanyomatok 213.
- Faulmann K. 415.
- Fazio degli Uberti, Dita mundi (1474.) 192.
- Fejérpataky László 25, 27, 191, 221, 267, 275, 392.
- Félegyházi Tamás 175, 176.
- Felméri Lajos 114, 134.
- Felső-csalóközi ármentesítő társ. 202.
- Ferdinánd m. kir. (I.) 133, 281. (II.) 44, 133. (III.) 133. (V.) 133. — nápolyi király 11, 257.
- Ferencz (I.) m. kir. 133, 319, 416. — vegliai püspök 2.
- Ferenczrendi barátok Csiksomlyón 414. — Gyöngyösön 33.
- Ferenczy József 27, 201. — Zoltán 51, 88, 367, 370, 396.
- Ferrici Péter 20.
- Fétis brüsszeli kir. ktár igazgató 273.
- Fenwick F. J. 413, 414.
- Feyrabend Zsigmond 282.
- Fialovszky Lajos 27, 202.
- Fichte 363.
- Ficinus, Marsilius, De triplici vita (1498.) 192.
- Figyelő 220.
- Fináczy Ernő 109.
- Finály Henrik 88, 396.
- Firenze I. Flórencz. 202.
- Fischer Lajos 257.
- Fiume 196.
- Flatt Károly 27, 88.
- Flórencz 154. —i Bibl. Nationale Centrale 202.
- Fogarassy János 177.
- Folger egy. nyomdai igazg. 45.
- Folyóiratok kérdése 321.
- Forgách, gr. család 77.

- Forli 307. — i kir. liceum 306.
 Fortescue G. K. 128, 235.
 Forys András, Debreczeni 196.
 Földművelésügyi miniszterium 88, 191.
 Földtani intézet, m. kir. 202.
 Fraknói Vilmos 1, 254, 412, — intézete Rómában 318.
 Francisco-Carolinum, Museum Linzben 392.
 Francia egyháznagyok 150. -- kormány 413. — könyvkiadók katalógusai 404.
 Frangepán István gróf 2. — Márton gróf 2.
 Franke Joh. 210.
 Frankfurter S. 111.
 Frankfurti városi ktár 202, 203. — Rott-schild ktár 392.
 Frankl Bernát 193.
 Franklin társ. 27, 110. — milleniumi könyvjegyzéke 93. — ny. 202.
 Franzenau Ágoston 297.
 Frederik Jenő 202.
 Free Public Library 226, 328.
 Fridrich, Historia seu compendiosa descriptis Pro- inciae Hungariae S. Salvatoris (1758.) 33.
 Frigyes bethlehemi pk. 158.
 Funk-Brentano 273, 334.
 Fust 355, 415.
 Futlaki Gyula 29.
 Fülep J. György 27.
 Fülöp ravennai érsek 155.
 Fülöp Árpád 110.
 Fürstenberg hg 359.
 Fyrst Pál 196.
Gaál György 196.
 Galcsió Vladislav 166.
 Galeotti Martius 7, 8. — De homine 29, 413.
 Garda Samu 27.
 Gárdonyi Géza. 193, 224.
 Garrick 124.
 Garzsó Gyula 27.
 Gáspár E. Leó 204.
 Gaston vertusi gróf 155.
 Gaucellin János 158.
 Gaufrid de Bellomonte 151.
 Gazelli Árpád 89.
 Gebé Andor 27.
 Gelcich József 164.
 Gelléri Mihály 403. — Mór 399.
 Georgius de Hungaria 134.
 Gergely (Szent-) pápa 212.
 Gerlach és Schenk czég 223.
 Gervasius 165.
 Gervay Károly 73.
 Geszti Mihály 341.
 Géza (II.) m. kir. 197.
 Gheyn P., Van den, 273.
 Glagol misekönyv, Az 1494-iki, — 163, 164, 223.
 Glasnik 164.
 Glubich 10.
 Glück Soma 98.
 Gobelinus 5.
 Goethe 101, 209, 234, 365. — gyűjt. a m. tud. akad. ktban 199, 209, 362.
 Goldstücker londoni tanár 359.
 Goll János 27.
 Gombos Ferencz 27. 396.
 Goriczai I. Babonityok nagyispánsága 164.
 Goslar v. ltára 211.
 Gossart E. 274.
 Gothaischer Hofkalender 28.
 Gottfried von Strassburg 365.
 Görgey Arthur 87. — István 86. — cs. ltára a nemz. múz. ktárban 32, 86, 197.
 Görres-társaság 308.
 Göttingai egyetemi kt. 203, 211.
 Göttingische Gelehrte Anzeigen (1765—1822.) 199.
 Gráczai egyet. ktár 203.
 Grafikai Szemle 103, 214, 310, 407, 414, 415.
 Grant, James 85.
 Gregoriáni ének 212.
 Greguss Ágost 109.
 Grenville Th. 131, 235.
 Griggs W. 100.
 Grill Károly milleniumi könyvjegyzéke 93.

- Grossinger, Historia Physica Regn. Hung. 187, 189.
 Grotius Hugo 365.
 Gucsetity Vitko 165.
 Guglielmotti 11.
 Guigo, comes 152. — S. Lorenzo in Lucino bib. 154. — sabinai bib.-pk. 158.
 Guildhall, Londoni, 326.
 Gulyás Ferencz 30.
 Gutenberg 210, 212, 213, 355; 500 éves születési évfordulója 112. — múzeum 112. — társaság 112, 211.
 Günther strassburgi könyvnyomtató 211.
 Gyalui Farkas 88, 267, 352, 395, 414.
 Gyarmathy Sámuel 173.
 Gyenizse János 177.
 Gyöngyösi ferenczrendiek ktára 33.
 Győr v. 396.
 György angol kir. (II.) — 131. (IV.) ktára 131.
 Györgyi Kálmán 223.
 Győri József 177.
 Gyula-Fejérvár 52, 53, 54, 55. — i káptalan ltára 65, 183.
 Gyulai Pál 134, 207.
 Gyürky Ödön 27.
- Hahnkamp György** 27.
 Hain 12.
 Hajnóczy József 29.
 Halász Alajos 201.
 Halász Károly, Dabasi 177.
 Halaváts Gyula 202.
 Halcot Róbert 320.
 Hales Sándor 14.
 Halle antiquár 31.
 Haller János »Pays«-a 414.
 Halm, müncheni kir. ktár igazg. 356.
 Hamilton exlibris-gyűjt. 100.
 Hammer-Purgstall 246.
 Hanerus Georgius 48.
 Hardy exlibris-gyűjt. 100.
 Harley-kéziratok 231.
 Harsányi Sándor 27.
 Hartel, a strassburgi ktár építésze 361.
- Hartwig Otto 273, 363.
 Hatin Eugéne 85.
 Haudek Ágoston 402.
 Hauser Pál 27.
 Hausmann S. 355, 370.
 Hazslinszky Frigyes hagyatéka 199. — Károly 27.
 Hecker Oszkár 213.
 Hegedűs Ferencz 30.
 Heiligenkreuzi Stiftsbibliothek 203.
 Heinrich Gusztáv 109, 110, 402.
 Heitz strassburgi könyvtár 359.
 Hellebrandt Árpád 12, 109, 179.
 Helle Károly 191.
 Hellenbach báró család lt. 302. — Dénes báró 302.
 Heller Ágost 208, 412. — Ignác 404.
 Helmaspergi közjegyzői okirat 210.
 Heltai Ferencz 224. — Gáspár 174, 180; 82; — sajtója 181, esopusi meséi 110.
 Helvét hitv. gymn. oktatás története 220.
 Henszlmán Imre 314.
 Herald. és Geneal. társ. Magyar, 392.
 Herczegprimási iroda 191.
 Herzfelder Armand Dezső 416.
 Herendi (Hosclitz) Arthur 202.
 Hervoja nagyvajda 162, 163, 164, 166, 167, 168, 170, 171, 197.
 Hesz Elek 30.
 Hevenessy-gyűjtemény 48.
 Heyden Sebald 303, 341. — Puerilium Colloquiorum formulæ« kiadásai 341—351.
 Hiersemann K. W. 112.
 Hildebrandt exlibris-gyűjt. 100.
 Hippich István 27.
 Hippokrates 365.
 Hírlapktár, M. N. Múzeumi, I. Múzeum.
 Hírlapirodalom, Magyar — jegyzéke 26.
 Hirzel Salamon 363.
 Hochmeister Márton ifj. 416.
 Hodinka Antal 144, 161, 297.
 Hoffhalter Ráfael 174. — Rudolf 415.
 Hofkammer-Archiv I. bécsi udv. kamara ktára.

- Hollandi a 14. — kormánya 413.
 Holmi versek, kézirat a nemz. múzeum
 ktárban 85.
 Holub Emil 95.
 Homeros 234, 365.
 Honter János 415.
 Horhi Mátvás 35.
 Horn Emil 191.
 Hornig Károly br. 27. 202.
 Hornlak Kristóf 196.
 Hornyánszky Viktor 27, 396. — millen-
 niumi könyvjegyzéke 93.
 Horovitz Lajos 191.
 Hortus deliciarum a strassburgi ktár el-
 égett kódexe 354.
 Horvát Árpád könyvtárának megvétele a
 nemz. múz. ktár számára 26. — Géza
 27, 191. — György 196. — Ignác
 51. — István 169, 219. — Jenő 27.
 — Ödön 191. — Péter 196.
 Horvátország 287.
 Hory Béla 88.
 Hottinger 370.
 Hougo 193.
 Hölder Alfréd 416.
 Hranity István, Sandalj 166.
 Hrvatinic nemzetsége 163. — Stipoje 162,
 172. Vukacz 164.
 Hubertinus de Casali: Arbor vitae Jesu
 (1485.) 192.
 Hugó (Bernstein) Károly 193. kéziratai
 193.
 Humboldt 365.
 Hunfalvy Pál 109, 219, 402.
 Hunyadi István (Veolcziczi) czl. 394. —
 János 247. — ltár 71; megszerzése 80.
 Huszár Gál 415.
 Hutiray Ferenczné 108.
 Hübner Sándor 95.
- H**ász Péter 175.
 Illésházy-gyűjtemény a nemz. múz. ltár-
 ban 301.
 Illésy János 45, 276, 337.
 Ilosvai Péter 405.
 Imre Lajos 110.
- Imre magy. kir. 197.
 Imrei László nevére hamisított czl. 197.
 Incze (VI.) pápa 138, 141.
 Ind kormány 102.
 Ingheni Marsilius 23.
 Inkey János 30.
 Inquisitio ítélőszéke 8.
 Institut für österr. Geschichtsforschung.
 203.
 Institut international de Bibliographie
 I. Brüsszel.
 Iparművészet 1896-ban Ráth Györgytől
 223.
 Irányi Dániel hagyatéka 193, 195. —
 örökösei 191.
 Irodalomtörténeti Közlemények 103, 214,
 341, 407.
 Isidorus 9.
 Isming György 196.
 Isokrates 17.
 István m. kir. (Szent-) 10, 133. — szent-
 szávai hg. fiai 167.
 Istvánffy Gyula 27.
 Izabella királyné 98.
 Izraelita magyar irodalmi társaság 191,
 202.
- J**ablanić Paol Radin 172.
 Jagello-egyed. kt. 304.
 Jagič V. 27, 161, 223.
 Jajcza 164, 170.
 Jakab Aragonia kir. 145, 148, 149, 151,
 153, 154, 155, 156, 157. — S. Maria
 in Cosmedin bib. 152. — soproni
 curialis comes 31.
 James H. P. 330.
 Janniczky Lajos ktára 112.
 Janet Charles 88.
 Jankó János 392.
 Jankovich Miklós gyűjt. 139, 301.
 Janku bin Madiján 249.
 János S. Nicolaus in carcere Tulliano
 bib. 147, 148, 152, 153.
 Jardère exlibris-gyűjt. 100.
 Jászová'i premontreiek ktára 319.
 Jekelfalussy József 202.

- Jellinek B. 272.
 Jerney János 72.
 Jeromos (Szent-) 9, 173.
 Jeruzsálemi királyság 147. — lovagrend 147; mesterei 153. — patriárcha 147, 153.
 Jireček J. K. 105.
 Jókai Mór 134, 135.
 Jordan 142, 144.
 Jordánszky-kódex 204, 207.
 József főhg; — nádor 125, 337. — fhg. 202. (II.) császár 319.
 Juba Adolf 224.
 Judavics Lázár 397.
 Julius Caesar-kódex a nemz. múz. ktban 253.
 Jung edinburgi főesp. 27.
 Junker Károly 266, 271, 273, 297, 416.
 Jurányi Győző 403.
 Jürges Pál 211., 212.
- K**ájoni János 414.
 Káldy Gyula 202.
 Kaliáni Ádám 88.
 Kállay Albert 399.
 Kálmán m. kir. 77.
 Kalós Mózes 177.
 Kálvin 173.
 Kaiser Ferdinánd 27.
 Kamarai iratok a nemz. múz. ltárban 87.
 Kanczellária, Magyar 412.
 Kanitz Ágost 396. — Arisztid 27.
 Kant 230.
 Kanyaró Ferencz 180.
 Kapisztrán János 247.
 Kapitány Mihály 196.
 Karácsonyi János 191.
 Kardos J. Czelesztin 204.
 Kármán József 297.
 Károli Gáspár 175.
 Károly (III.) m. kir. 70, 133. — Provence grófja 145, 146, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 156, 158.
 Károly Pál 196.
 Károlyi Árpád 27, 221. grófi család 63.
 Kárpáti Endre 195.
- Kass János 92.
 Kassa 183, 189.
 Kassai József 405.
 Katalogus, Elischer-féle Goethe gyűjt. — a 208. — francia, német, olasz kiadók — a 404, 405. — kérdés a londoni konferencián 332. — ősnymtatványok (Magy. Tud. Akad. ktár) — a 12.
 Katona József-kör 88, 202, 396.
 Katona Pál 35.
 Katinszky Gyula 394.
 Kausler, Atlas der merkwürdigsten Schlachten 28.
 Kazetálna szerk. 27.
 Kazinczy F. 320.
 Kecskeméti kollegium ktára 73.
 Kelemen (IV.) pápa 137, 141. — (VI.) pápa 138.
 Kemenes-Mihályfa 301.
 Kemény József gróf 51.
 Kénosi Töser János 181, 183.
 Kepler 365.
 Képviselelőház 88, 202.
 Kereskedelmi és ipari köztktár 320.
 Kereskedelmi minisztterium, 191. Kereskedelmi múzeum 195.
 Kereszty István 321.
 Kerntler F. 392.
 Kertész Ábrahám, Szenczi 416.
 Kéry Gyula 27.
 Keszthelyi kódex 204, 206.
 Kétly Károlyné 108.
 Kéziratok: a) középkoriak I. kódexek; b) újabbkoriak: Birck —ai 129. Harley — 231. Hugó Károly —ai 193. Kisfaludy Sándor —ai 299. Kolozsvári Czementes János —a 416. Mermann-féle —ok 413.
 Kézirattár, nemz. múzeumi, I. Múzeum.
 Kézsmárk 219
 Kiállítási Ujság 195.
 King George (Kalkutta) 202.
 Kinsky Ferencz gróf. 413.
 Király József német utirajzai 194.
 Kis Áron 177.
 Kisded Szótár 185, 186, 187.

- Kisfaludy cs. ltára 301. — Sándor 29; ktára 298; kéziratái 299. — Társaság 219.
- Kiss Bálint 88.
- Kissel 100.
- Kisvárdy János 196.
- Kiszlíngstein Sándor 222.
- Klaié Alajos 163.
- Klatte 371.
- Knauz Nándor 75, 191, 297, 299, 300.
- Knoll Károly 110.
- Kocsis István 27.
- Koczó Ferencz 177.
- Kódexek. 137, 204, 206, 207, 255 354.
Korvin-kódexek. L. Korvina.
- Kogutowitz és társa milleniumi kjegy-zéke 93.
- Kollányi Ferencz 33, 221, 318.
- Kollár Jánosné 297.
- Kolozsmonostori ltár. 65, 75.
- Kolozsvár 52, 55, 56, 180, 182, 183, 396.
—i Czementes János 416. — Erdélyi Múzeum Egylet ktára 51, 88, 89, 395, 414, 415; az ezredéves kiállításon 396; forgalma 397; gyarapodása 396; új épülete 89. — Ferencz József tud. Egyetemi ktár 89, 200, 267, 397. —i kódex 416. —i könyvkötő czéh jegyző-könyve (1809.) 396. — tractatus (1603.) 193.
- Komárom 305.
- Komáromy Lajos 27.
- Komjáthy Benedek 97.
- Komlóssy Miklós 300.
- Koncsek Lajos 403.
- Kondakov munkája a bizánczi zománcz-ról 199.
- Kondor József 297.
- Konstantin (Nagy-) 10.
- Konstantinápolyi császári régiségtár 258.
- Kopacs János 35.
- Kopász István 196.
- Korbavia 3. —i János gróf 3. — Károly gróf 3.
- Kornis Ferencz 182.
- Koródi Ferencz 196.
- Korvina 21, 101, 258, 264, 273, 265.
könyvkötési stílusa 250—265.
—kódexei: bécsi Anastasius 262; Virgil 261: brüsszeli missale 273. Cheltenhami-kódexek 413. Cyrillus contra Haereticos 319, 393. Erlangeni biblia 262. — Marosvásárhelyi Tacitus 261. nemz. múzeum-kódexei 250—265. Prágai Aquinoi Tamás 261. Stuttgarti Szt.-Ágoston 262. Veronai k. 262.
- Kosíci, falu Boszniában 169.
- Kossuth család ltára 32, 197, 198, 302; czl. 197. — Ferencz 197. — Lajos iratai 87, 197, 198; ktára 197; levelezése 394.
- Kosztüm-múzeum, Berlini 279.
- Kothech András 196.
- Kotroman dinasztia 167, 169.
- Kovács Albert 92. — Kálmán 27. — Károly 30. — Pál 88.
- Kovách Mihály, Dicskei 196.
- Kovachich József Miklós 299. — Márton György 299.
- Kozma soproni curialis comes 31.
- Königsbergi egyet. ktár 358.
- Könyvállványok, Ujabb rendszerű — 212.
- Könyvészet, Magyar — (1895.) 98.
- Könyvipar, Párisi 213.
- Könyvkiadók, A magyar — milleniumi könyvjegyzéke 93. — Francia, német olasz — könyvjegyzéke 404—405.
- Könyvkiállítási kalauz 255, 315.
- Könyvkötészet, Magyar — a kiállításon 223.
- Könyvmásoló intézetek a XV. szban 15.
- Könyvnyomdászok szakköre 403.
- Könyvszemle, Magyar 25, 45, 100, 108, 111, 137, 159, 204, 221, 224, 250, 270, 275, 316, 325, 334, 414, 416.
— Szerk. 191, 275, 392
- Könyvtáblák, Magyarországi — a kiállításon 223.
- Könyvtár „Régi Magyar” — 110. Szabó Károly R. M. K. L. Szabó.
- Könyvtárak. Barsi ktár 403. Baseli nyilv. ktár 203. Bécsi ktárak. L. Bécs. Ber-

- lini kir. ktár 203; kosztüm-múzeum ktára 279. Boccacio ktára 213. Boroszlói kir. egyet. ktár 203. — British Museum ktára L. o. Brüsszeli kir. ktár — 273, 297. Budapesti ktárak. L. Budapest Cambridgei egyet. ktár 181. Donaueschingeni ktár 355. Drezdai kir. ktár 131. Effendengi gr. Stahremberg ktár 413. Flórenczi nemz. ktár. 202, 203. Frankfurti Rottschild ktár 392. — Városi ktár 202, 203. Göttingai egyet. ktár 203, 211. Gráczai egyet. ktár 203. Gyöngyösi Ferenczrendiek ktára 33. György (IV.) könyvtára 131. Heidelbergi egyetemi könyvtár 203. Heiligenkreuzi alapítv. ktár 203. Horváth Árpád ktára 26. Ytarniczky Lajos ktára 112. Jászóvári prem. ktár 319. Kolozsvári ktárak L. Kolozsvár. Kossuth Lajos ktára 197. Königsbergi egyet. ktár 358. Krakkói Jagello ktár 203, 304. Krisztianiai egyet. ktár 202. Lembergii egyet. ktár 203. Londoni ktárak L. London. Miklós modrusi pk. ktára 1. Mülki szt. Benedekrendi zárda ktára 203. Müncheni udv. és állami ktár 19., 203. Newyorki Astor ktár 191, 298. Nagy István ktára 96, 114. Oxfordi Bodleian ktár 131. Párisi ktárak L. Páris. Prágai egyet. ktár 203. Pauler Tivadar ktára 277. Ráday ktár 173. Római ktárak L. Róma. Salzburgi Szt. Péter-koll. ktára 254. Strassburgi ktárak 352, — 371.
- Könyvtáregylet, osztrák — 111.
- Könyvtári építkezések 89, 330. — hatóságok 330. — katalógusok 332. — tisztviselők czímei 111.
- Könyvtárnokok egyesülete, Az angol — 326.
- Könyvtártudomány irodalma 210—212.
- Körmendy Benedek 196.
- Körmöczi papirommalom 72.
- Kőrösi József 27, 392.
- Kötelek példányok 26, 414. Angliában 131. — Németországban 210. — ügye az országgyűlésen 222, 283—2, 7 372—391. —ról szóló törvényjavaslat 283; indokolása 287; az igazságügyi bizottság jelentése 372; a közokt.-ügyi bizottság jelentése 373; tárgyalása a képviselőházban 375; a főrendiházban 391.
- Krakkói akadémia 191, 297. — Jagelló-egyet. kt. 203, 304, 341. — töredék 306.
- Kreith Béla gróf 87.
- Kriegs-Archiv, K. u. k. 202.
- Krisztianiai egyet. ktár 202.
- Kriza János 405.
- Kropf Lajos 246, 326, 413.
- Kubinyi Ferencz 200, 258.
- Kudora Károly 201, 319.
- Kukuljevič Nándor 14, 163.
- Kulin bán 165.
- Kún S. antiquár 112.
- Kwkarowycz Péter czl. 196.
- La** Fontaine Henrik 266, 268.
- Lajos (IX.) francia kir. 145, 147, 148, 150, 151, 155, 156, 157. — (Nagy-) magy. kir. 133, 171. (II.) magy. kir. 133.
- Lakits György Zsigmond 45, 49.
- Lambertus Bertucius 19.
- Lameere A. 275.
- Lampe Frigyes Ágost 178.
- Lampel Róbert 27. — milleniumi könyvjegyzéke 93.
- Lánczy Gyula 297.
- Landauer S. 370.
- Landerer János Mihály 415.
- Langlois 306.
- Lant cz. folyóirat 220.
- Lascho gróf 3.
- László (Szent) m. kir. 10, — Nápolyi — 163, 164, 169.
- Lašva, folyó Boszniában 162, 165, 169.
- Latkóczy Imre 65, 82.
- Lauffer Vilmos milleniumi könyvjegyzéke 93.
- Lázár, rácz fejedelem és fia 167.

- Lázár Árpád 375. — Béla 224. — Imre 191. — Zelma 199. — kódex 199. — Lazarini Matild bárónő l. Blagay Lajos grófné.
- Lazius Farkas 98.
- Law G. T. 124.
- Le Bibliographe Moderne 216, 311.
- Leck Hugó 14.
- Legendae sanctorum Hungariae (Velencez, 1512.) 192.
- Légrádi testv. 93.
- Leibnitz 365.
- Leiningen-Westerburg K. E. gróf 100, 213.
- Lembergí egyet. ktár 203.
- Le Monde Moderne szerk. 27.
- Lenhossek József 200.
- Leone Evasio 10.
- Lessing 365.
- Levéltárak: Apátsági ltárak 62. — Bécsi ltárak L. Bécs. Bosnyák orsz. ltár 171. Családi ltárak a magy. mu nemze.m-ú zban (Alapi Salamon, Berényi, Görgey, Kisfaludy, Kossuth, Máriássy, Melczer, Péchy, Széchenyi, Vidos, Zombat) L. Múzeum. Effendengi Stahremberg herczeg ltár 413. Hellenbach br. ltár. 302. Káptalani ltárak 62. Kolozsmonostori ltár 65, 75. — olasz provinciák levéltárai 307. — Országos Levéltár. L. o. Vatikáni ltár. L. Róma.
- Levéltári vita az országgyűlésen 57—83.
- Lewenklaw 247, 248.
- Liber horarum (1484.) a göttingai egyetemi ktárban 211.
- Liebig 357.
- Lignicei Jakab 52.
- Lipman-féle könyvpolczok 367.
- Lipót magy. kir. (I.) 197, 394. (II.) 133. — (II.) belga kir. 270.
- Lipperheide báró 202.
- List W. 370.
- Literáti Péter czl. 196.
- Literatus György, Szigeti czl. 196.
- Liturgiai könyvek 210.
- Ljubić Simon 163.
- Lobkowitz-kódex 204.
- Lombardia 158.
- Londoni könyvtárak 227, — második nemzetközi könyvtári konferencia 326—333, 411.
- Lónyay Menyhért 69.
- Lotharingus, a b. Szüz rendének vitéze 152.
- Lotherius, Liber de miseria humanae conditionis 211.
- Loubat herczeg, 27, 200.
- Lovassy Sándor 297.
- Lowell-Putnam Mary 27.
- Lőw Immanuel 27, 202.
- Lubbock J. 326.
- Luccari család 164. — Jakab 164, 165.
- Lucius 164.
- Lucz Miklós 256.
- Ludovika-Akadémia 392.
- Ludovicus Imolensis 20.
- Lugossy József 220.
- Luitprand us Ticinensis 48.
- Lunstedt Bernát 27, 271.
- Lupnica, kir. birtok Boszniában 162, 169.
- Luther Márton 175, 176.
- Lyon 146.
- Mačinjain (Machinensis) Miklós modrusi püspök 1—23.**
- Madách Imre 134.
- Madarász Gyula 29. — József 82.
- Mády Ferencz 392.
- Madzsar Imre 394.
- Magyar bibliografiai társaság 316. — földtani intézet 191. — Gyűjtők Lapja 110. — Heraldikai és Genealogiai társaság 392. — Hírlap szerk. 191. — Hirmondó (1780/91. 1794. I. 1795. II.) 195. — Iparművészeti társulat 223. — irodalom 20 éves statisztikája. 222. — Jogászegylet 191, 298. — kisdednevelés és népoktatás szerk. 27, 191. — Kritika 223. — Műbarátok köre 223. — Műkincsek 223. — Nyelvőr 304. — Nyomdászok évkönyve 403. legrégibb — nyomtatvány 306. — prot. irod. társ. 202. — szókötés szabá-**

- lyai 220. — Történelmi Társulat 202, 221, 412. — történet. (Milléniumi) 95.
- Magyarország czimere 261.
- Magyarországi György 134. — Mihály I. Michael de Hungaria.
- Maillard, Firmin 85.
- Maissai Benedek 180.
- Major Gyula 27, 191. — István 415.
- Majorossy János 191.
- Makai N. János 52, 181.
- Makaraja Pratap Narayan Singh Bahadur Allahabad 298.
- Makay Dezső 298.
- Makó Pál 45.
- Malatesta riminii polgár 149.
- Malles J. 131.
- Mand Bernát 27.
- Mandelló Gyula 266, 267, 269.
- Manfréd veronai vál. pk. 155.
- Mantuai kongresszus 2.
- Maphaeus Vallaressus 4.
- Máramaros (hetilap) 220.
- Máramaros-szigeti ev. ref. liceum 220.
- Máramaros vármegye egyet. leírása 220.
- Marcher 72.
- Marchum Vicentinum 18.
- Margó Tivadar 202.
- Maria (S.) del Popolo templom Romában 15.
- Mária Terézia m. kir. 133.
- Mariasterni trappista-rend társháza 203.
- Marienescu Athanáz 202.
- Márki János 396. — Sándor 88, 395, 396.
- Markovics Mátyás 340.
- Márton (V.) pápa 308. — reatei bíró 156. — vercelli pk. 157.
- Masnović Priboje 162, 172.
- Másolpéldányok a nemz. múz. ktárban 393.
- Másolási iroda a nemz. múz. ktban 24.
- Máté S. Maria in Porticu bibornoka, az apost. szék követe 146, 147, 148, 152.
- Mathesy István 276.
- Mathews N. 330.
- Mátyás m. kir. 1, 5, 8, 72, 133, 254. — könyvtára L. Korvina — külügyi levelei 2. — m. kir. (II) 133.
- Maupassant, Guy de, 95.
- Maurinus narbonnei érsek 147, 151.
- Mayer Károly 210, 212.
- Mazzatinti Giuseppe 306.
- Medgyesi Pál »Abba atya« (1650.) 203.
- Medici-kötés 252, 254.
- Mednyánszky Dénes báró 191. — hagyatéka 195.
- Méhely Lajos 300.
- Meier-Graefe 213.
- Melanchton 173, 176, 365.
- Melczer Gyula 395. — István 395.
- Melgorio, Emergandus de, lovag 149.
- Melich János 25, 27, 221, 306, 341.
- Melius Péter 175.
- Mély Fernand 99.
- Menartsdorf község jegyzőkönyve (1588—1866.) 29.
- Mende Bódog 191.
- Menke-ktár 362.
- Mentelin kny. 355.
- Menzel-ktár 362.
- Mercantil Library társ. 27.
- Mermann-féle kéziratok 413.
- Mészáros Károly 26, 30.
- Meteorologiai és földdelejtességi m. kir. közp. intézet 202.
- Metternich herczeg 31.
- Mezőtúri ev. ref. egyház 191.
- Michael de Hungaria 28, 134, 192. — Evagatorium (1499.) 192. — Sermones tredecim (1480.) 28.
- Mihalik Sándor 392.
- Militärgeograph. Institut, k. u. k. 202.
- Miklosich 164, 165, 167, 168, 170, 172.
- Miklós modrusi pk. I. Mačinjain Miklós.
- Mikó Ferencz 182.
- Miksa m. kir. 133, 281.
- Milatović Vlkasin 162, 172.
- Millenniumi Magyar Történet 95.
- Milton 234.
- Misekönyv, Glagol — I. Glagol misekönyv.
- Mito Demetrius 27.
- Miztér Mihály 97.

- Mócsi János 177.
 Móczer Mihály 196.
 Modrus 3.
 Mohamed (II.) 246.
 Moišéra (Mostre Dolnje) Boszniában 169.
 Mokovics József 394.
 Molière 365.
 Molnár Albert, Szenczi 134, 175, 185, 405.
 — Antal 375; előadói beszéde a köteles példányokról szóló törvényjav. országgy. tárgyalásán 375; módosítványa u. o. 385. — György 396. — János 45, 72, 73.
 Moisdorf Vilmos 211.
 Mondovi v. 11.
 Montefiascoi kolostor 150, 152.
 Monteflora v. 11.
 Montferrati örgróf 147.
 Montforti Fülöp 148.
 Monumenta Serbica 164.
 Monumenta Germaniae et Italiae Typographica 211.
 Monumenta Hungarum Sacram illustrantia 142.
 Monumentum actorum comitialium provinciae Hungariae Salvatoris 33.
 More János 196.
 Morse Eduard L. 392.
 Mourlon, a belga geolog. int. főnöke 274.
 Mülki szt.-b Benedek-rendi zárda ktára 203.
 Muckle ezredes 358.
 Muhji ed-Din Mohammed bin Ali el-Dsemali 249.
 Munkácsy Sándor 177.
 Murray Dávid 202.
 Múzeum, A Magyar Nemzeti — ktára. 24—32, 51, 83, 84, 191, 192, 297, 298, 392, 393. Ajándékozások a — számára 26, 29, 30, 84, 85, 108, 191, 193, 195, 297, 298, 299, 300, 301, 392, 393, 394. — a brüsszeli nemzetk. bibl. értekezleten 223, 266. — a londoni bibliografiai konferencián 318, 326. — az ezredéves orsz. kiállításon 24, 87. — butorzása 25, 302.
 családi levéltárai 31, 63, 86, 87, 197, 301, 302, 394, 395. — czimerlevelek a —ban 30, 86, 196, 197. — évi jelentése 1896-ról 24—32. — évnegyedes jelentései 83, 191, 297, 392. — 1848/49 szabadságharczra von. iratok gyűjt. a —ban 87, 302, 395. — felügyelete alatt levő másolási iroda 24. — fényképgyűjteménye 194. — folyóirata 25. — használata 28, 29, 32, 83, 85, 86, 192, 194, 195, 197, 298, 299, 300, 301, 392, 393, 394, 395. — hirlap osztálya 26, 29, 85, 195, 300, 393. — Horváth Árpád kt. a —ban 26. — IV. Kelemen pápa regestakötete a —ban 137. — kézirattára 28, 84, 139, 193, 393, 416. — költségvetése 108, 412. — levéltári osztálya 30, 57, 58, 59, 61, 77, 78, 86, 159, 173, 195, 300, 394. — pecsétmásolatok gyűjteménye a —ban 196. — személyzeti változásai 25, 221. — tisztviselőinek hivatalos kiküldetései és tanulmányutjai 25, 391, 318. — Vásárlásai 28, 29, 192, 194, 195, 298, 299, 300, 392, 393, 394. Vörös Antal-féle gyűjtemény a —ban 87.
 Müller Miksa 358. — Vilmos 211.
 Münchener állami ltár 203. — bajor kir. udvari és állami ktár 19, 20, 203.
 Mylius Ferencz báró 300.
Nadány János 48.
 Nádasdy családra von. iratok 66.
 Nagel Otto 93.
 Nagy (Felsőbüki) család iratai 198. — Balázs 196. — Géza 298. — István 134, 179, 196, 197; ktára 96, 114. — Pál 201. — Sámuel-alapítvány 177.
 Nagy Szótár 406.
 Nagy-Kálló 219.
 Nagylucsei Orbán czl. 196.
 Nagy-Szalonta 219.
 Nagy-Szeben 51.
 Nagy-Szombat 183. —i nyomda szabaddalma 412.

- Nagy-Várad 5, 6, 181.
 Nápoly 142. — i király ok I. Ferdinánd, László.
 Naptárak, Régi — 180.
 Napoleon (I.) 265, 234.
 Náthy József 399.
 Neckelmann, a strassburgi ktár építésze 361.
 Nedeczky család 63.
 Német kormány 202. — könyvkiadók katalogusa 404.
 Németországi ktárak 210, 211. — nyomdák a XV. szban 211.
 Németalföldi népkönyvek 212.
 Németh Péter 202.
 Némethy Géza 110.
 Némäti Kálmán 27, 202.
 Nemzeti Színház 194.
 Nesri 247.
 Neuzl Francziska 30.
 Neva'i (Mir Ali Sir) 247.
 Newyorki Astor ktár 298.
 Nicaea 248.
 Nostisius 48.
 Nők könyvtári szolgálatban 330.
 Növénytári osztály a Magyar Nemz. Múzeumban 88.
 Nyári Sándor 224.
 Nyegre László 375, 379.
 Nyelvemlékeink paleografiai és kritikai feldolgozása 206.
 Nyelvtört. Szótár 405.
 Nyiri Elek 88.
 Nyirő János kny. 181.
 Nyomdász-czímer 415. — jelvény 415. Magyar —ok évkönyve 403.
 Nyomtatvány, Legrégibb magyar — 306. i— osztály a Magy. Nemz. Múz. ktárban I. Múzeum.
Oberlin 354.
 Octavian, S. Maria in via lata bib. 152.
 Oest. Ung. Revue szerk. 298.
 Office international de Bibliographie I. Brüsszel.
 Oklevelek fényképei és másolatai 32, 196.
 Olasz János, Vekerdi 298.
 Olasz kormány 202. — könyvkiadók katalogusai 405.
 Olaszországi ktárak 21.
 Olivarius de Terminis 146.
 Olvasótár (Athenaeum) 95.
 Ónodi gyűlésre von. akták 70.
 Onslaw A. 131.
 Orbini Mauro 164, 165.
 Orosz kormány 202.
 Országos erdészeti egyes. elnöksége 192. — Képtár 298. — Levéltár 57—83. 299. — statisztikai hivatal 202, 298. — Törvénytár szerkesztősége 202.
 Ortvay Tivadar 27.
 Orvieto v. 147.
 Osztója bosnyák kir. 164, 168, 171.
 Osztrák ker. minisztérium 192, 392. — kormány 202. — könyvtáregylet 111. — statiszt. hivatal 392.
 Otlet Paul 268, 269, 272.
 Ottó (III.) császár 101.
 Ottó exlibris-gyűjt. 100.
 Ottobonus, S. Adrian bib. 147, 150, 153.
 Oxfordi Bodleian Library 131.
 Örmény király 147.
 Ósnyomtatványok, a M. Tud. Akad. ktárban levő — jegyzéke 12. Velenczei — 257.
 Österr. Gradmessungs-Bureau. 202. — Verein für Bibliothekswesen 111.
Pál (II.) pápa 9, 18.
 Palacky 88.
 Palaeologus M., Praecepta educationis regiae (1578.) 192.
 Paláshy család 63.
 Pálffy Gyula 27.
 Pallas Lexicon 95, 256. — szerk. 27. — r. t. milleniumi kjegyzéke 93.
 Palmieri 141.
 Pálos iskoladrámák a XVIII. évszázból. 110.
 Pamphili Doria Alfonz hg. 202.
 Panizzi Anthony 132, 229.
 Pannonhalma 74, 402. — i apátság levéltárának tört. 402.

- Pap János 196.
 Pápai Páriz Ferencz 185.
 Parádi Kálmán 395.
 Párisi Arzenál ktára 272. — könyvivar
 213. — Bibliothèque Nationale. 113,
 132, 339, 363, 413.
 Parisius Mathaeus 48.
 Parscht Bálint 196.
 Pasmanni Oratio ad Pont. Urbanum (1632.)
 192.
 Patkó János 177.
 Pauler Gyula 71, 73. — Tivadar-féle ktár
 277.
 Paulovics István 27.
 Pavlović Radosav 166, 167.
 Payne-márványok a British Múzeumban
 117.
 Pázmány Péter 134.
 Péchy Sándor 395.
 Peckam János 23.
 Pecsétmások a nemz. múz. ltárban 196.
 Péczely József 220.
 Peisner Ignác 27.
 Pekry Lőrincz levelei 70.
 Pelikán Krizsó 27.
 Pénzügyi iratok a nemz. múz. ltárban 87.
 Pergolai Pál 2.
 Perczel Dezső orszgy. beszéde a levéltári
 vitában 79.
 Perugia 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151,
 152, 307. — tanácsa 156.
 Pesaro 164.
 Pest 219. —i polgári keresk. testület 202.
 Pesty Gábor, Novum Testamentum (1895.)
 96.
 Peterdi Péter 191.
 Péter (Szent-) kolostor ktára Salzburgban
 254.
 Péterfalvi János 256.
 Peti József 177.
 Petőfi Sándor 83, 134, 219.
 Petri Elek 177.
 Petrik Géza 405.
 Petzensteiner H. bambergi nyomtató
 211.
 Petz Gedeon 110.
 Phillips Thomas örökösök 413.
 Philostrades De Vita Apollonis Tyenci
 (1501—2.) 416.
 Piarista főgimn. igazg. Budapesten 392.
 Pichler Győző képvh. beszéde a köteles
 példányokról szóló törvjav. tárgyalásán
 382.
 Pietschmann Richard 212.
 Pillich Kálmán 399.
 Pintér Sándor 298.
 Pinturicchio 15.
 Pius (II.) pápa 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.
 Plachy Máttyás 394.
 Plantin-múzeum Antwerpenben 275, 414.
 Plinius 255.
 Podmaniczky Frigyes báró. 85. — napló-
 jegyzeteinek XV. kötete. 29.
 Poggendorf 362.
 Polánkai Bereczk 254, 255.
 Pollák Zsigmond 112.
 Polónyi Géza 379. — képvh. beszédei a
 köteles példányokról szóló törvjav. tár-
 gyalásán 376, 386.
 Pólya József 177.
 Pongrácz Lajos 298.
 Pór Antal 75.
 Porosz tört. intézet Rómában 307.
 Poroszországi tudományos ktárak fejlődése
 és jelen állása 211.
 Potocki, Atlas archeologique 28.
 Potthast 143, 144, 145, 146, 147, 148,
 149, 150, 151, 152, 156.
 Poulet-Malassis 100.
 Poviest Bosne 163.
 Pozbay István 196.
 Pozsony város czl. (1436.) 196. —i szl.
 Ferenczrendi tartomány főnökség 192.
 —i takarékpénztár 88.
 Prágai egyet. kt. 203.
 Pragmatika szankció eredeti példánya
 412.
 Pray György 45, 48.
 Prém József 223.
 Presbyter Johannes 256.
 Pretzner Karolin 195.
 Preussisches geodäsisches Institut 202.

- Pribimič Branko 162.
 Priscian-kézirat a goslari vár. ltárban 211.
 Prognosticon Antonii Arquati de eversione
 Europae (XV. sz.) 194, — astrologi-
 cum (1610) 191.
 Psalterium 210.
 Puczity 165, 166, 167, 168.
 Pulszky Ferencz 27, 314, 392.
 Putnam Herbert 328.
- Ráday Gedeon** gróf 173. — könyvtár
 173.
 Radenović I. Radinović.
 Radicafano v. 147.
 Radinović Pál 162, 167, 172. Péter 167. —
 Radosav 167.
 Radnoti Dezső 27.
 Radojević Mirko 162, 172.
 Radosalić (Goek) Gojak 162.
 Radulf albanoi pk. 152, 153, 154, 155.
 Radvánszky Béla báró 99, 202.
 Rafael 15.
 Ragusa 164, 167. — i comes 165. —
 oklevelek a XIII—XV. szból 161.
 Rajcsányi Ádám 163.
 Rákóczi Ferencz (II.) 69. — György (I.)
 70, 175.
 Rambaud 271.
 Ranschburg Gusztáv 112, 195.
 Ráth György 223, 250, 298. — Mór mil-
 leniumi könyvjegyzéke 93.
 Ravenna 307.
 Raymbaldus és neje 155.
 Raynald, Annales eccl. 14.
 Raynerius, Summa de Catharis et Leo-
 nitis 29.
 Reading Room a Britisch Muzeumban
 236.
 Récey Viktor 27, 192, 402.
 Recueil de la diversité des habits (1567.)
 281.
 Regesta pontificum Romanorum 143. —
 supplicationum 2.
 Regesták, magyar ltári 76.
 Reichstagsakten, Deutsche 28.
 Reizner János 27, 88, 90, 397.
- Remetinczi Miklós 35.
 Repertorium, Egyetemes. L. Bibliografia,
 Dewey, Brüsszeli konferencia. —
 Exact tudományok egyetemes — a 411.
 — Germanicum 307.
 »Rerum providus omnium« cz. bulla 142.
 Rešetar Milán 161.
 Réső Emil 88.
 Réthy Mária 92.
 Reuss-ktár 362.
 Révai Leó 112. — testv. millenniumi
 könyvjegyzéke 93.
 Révész Kálmán 224.
 Revue des Bibliothèques 106, 312, 409.
 Revue internationale des Archives des
 Bibliothèques et des Musées 107, 207.
 Rexa Dezső 298.
 Reyler Frigyes 320.
 Rheimsi érsek 157. — káptalan 146.
 Riario Péter 11. — Rafael 14.
 Richard, S. Angelo bihornokja 146, 149.
 Richardson E. C. 327.
 Richthauzer Miklós 196.
 Rich Claudius James 247.
 Riegger János 365.
 Rietii pk. 146, 148.
 Rieu Charles Ph. D. 246, 248. — W. N.
 du — 110.
 Ritter-Vitezović Pál 163.
 Rivista delle Biblioteche e degli Archivi
 107, 218, 312, 409.
 Roboz Andor 224.
 Rohan-Soubise herczeg 361.
 Róma 8, 144. — i Ágoston (Szt) rendi ktár
 14. — Angelica ktár 20. — i Barberini
 ktár 4. — Corsini ktár 17. — Domokos-
 rendi ktár 16. — fraternitások rek-
 torai 154. — i levéltári kutatások 320.
 — i porosz tört. intézet 307. — i vati-
 káni ktár 18. — ltár 2; regesta
 kötetei 3, 4, 137, 308.
- Rombauer Rodrik 27.
 Roquette Ad. 211.
 Rosae coelestes (1694.) 192.
 Rosenthal I. 85.
 Rosnyai Dávid 301.

- Rothschild ktár Frankfurtban 392.
 Rowell G. P. 85.
 Royal Society Londonban 411.
 Rödiger-ktár 362.
 Rudolf magy. kir. 133, 197, 281.
 Rupp Kornél 192, 173.
 Ruvarac Hilarion 163.
- S**ághy Ferencz 337. — Sándor 337.
 Sagundinus Miklós 18.
 Salamon cs. lt. 32. — da Costa 131. —
 Mária 396. — Vinczéné 192.
 Sallustius-kódex a nemz. múz. ktárban
 253.
 Salzurgi Szt.-Péter kolostor könyvtára
 254.
 Sambucus 257.
 Sammlung Bibliothekswissenschaftlicher
 Arbeiten 210.
 San Germano melletti ütközet 158.
 Sándor J. 185.
 Sanković Biljak 162, 172.
 Sansovino 15.
 Sarginis, Gaufridus de 147.
 Sári Ferencz 35.
 Sárosmegye czl. 196.
 Sárospataki Füzetek 220.
 Saum 355.
 Savelli János 2.
 Scardonai pkség 13.
 Scaliger 365.
 Schaefer Jakab 298.
 Scharff Antal 221.
 Schauenburg báró 362.
 Schedel Hartman 19.
 Scheierman Márton 196.
 Schenk I. Gerlach és Schenk
 Schilgen Ker. János bécsi nyomtató 412.
 413.
 Schiller 365.
 Schmakovszky az 1848/49-i szabadság-
 harcokról, kézirat a nemz. múz. ktárban
 194.
 Schneller István 88.
 Schnorrenberg J. 210.
- Schorbach Károly 211.
 Schöffner kny. 355, 415.
 Schönherr Gyula 29, 30, 59, 164, 192,
 267, 298, 301, 318, 392.
 Schönwisner István 45, 47, 50.
 Schöpflin-ktár 354.
 Schreiber W. L. 213.
 Schulek Vilmos 88.
 Schulzer Stephan 199.
 Schwarz Ignác 224. — Izidor 202.
 Schwedeler Meyer 364.
 Schweiger Salamon. Reisebeschreibung
 (1584.) 29.
 Schyrmer János czl. 196.
 Scotus János 23.
 Sebert J. 273.
 Sebestyén Gyula 221, 298. — Pál 177.
 Sell, Henry 85.
 Seneca 9.
 Sensenschmidt J. bambergi nyomtató 211.
 Seyler A. 100.
 Shakespere 94, 230, 365.
 Siebreich Károly 202.
 Siena v. 150. —i Gellért 20.
 Sikriiul de aur. (1683.) 28.
 Silbermann-ktár 354.
 Silvestre, Universal paleography 28.
 Simon S. Cecilia bib. az apost. szék
 követe 148, 149, 150, 151, 153, 155,
 —, Szt. Mártonról cz. bib. 145, 146,
 147, 149, 150, 151, 152, 156, 157. —
 Gábor 392. — József 396.
 Simonyi Ernő 114, 231. — József báró
 195; iratai a nemz. muz. ktárban 197.
 — Zsigmond 27, 300, 405.
 Singer Fülöp 27. — és Wolfner 39.
 Sixtus (IV.) pápa 11.
 Skrbensky báró ltára 197.
 Sloane John 115. — collection a British
 Museumban 115.
 Smidt Ferencz 192.
 Smithsonian Institution 202.
 Snarsky Ambrosius 39, 40.
 Somogyi ktár. L. Szeged.
 Soproni ág. ev. lyceum 202.
 Sorg Anton-féle nyomtatvány töredék 211.

- Sorrovianus, Colbertinus-kódex 111.
 Sothbey 413.
 Soudier, Henri de 404.
 Spalatoí herczegség 169.
 Speculum vitae beati Francisci (1504.) 28.
 Spiegler Gyula 27.
 Spitta bey arab kéziratái 362.
 Spoleto v. 13.
 Sporer Tivadar 196.
 Spur János 30.
 Srpski Spomenici 165.
 Stacke 101.
 Stahl-ktár 362.
 Stahremberg Gundakár gróf 413. — cs. effendengi ktára 413.
 Stájer történelmi társulat 192.
 Stampfel Károly 93.
 Stančić Mladin 172.
 Stanley 95.
 Stálin, a stuttgarti kir. ktár ig. 356.
 Steenberg A. S. 328.
 Stein, Henri 306. — -Kochberg báró 362.
 Stella Domokos 4.
 Stephani Albert 30.
 Stojanović, Stari srpski hrisovulji 170.
 Stone F. George 202.
 Storch Emil 27.
 Strack Hermann L. 202.
 Strassburgi egyet. és orsz. kt. 352—371. városi kt. 353. — prot. szeminariumi kt. 353. — Gottfried 365.
 Stur János József 86.
 Sturm Albert 29, 195. — János 353.
 Suba András 196.
 Subscriptions Library 226.
 Sury Ch. 275.
 Svájcz a bibliografiai mozgalomban 335.
 Svéd kormány 202.
 Svetonius 254.
 Sylvester János 175, 176, 303, 304, 305, 306, 341.
 Szabadságharcz, Az 1848/49-iki magyar —ra von. iratok a nemz. múz. ktárban 31, 32, 87, 302, 395.
 Szabó András 45. — Dávid, Barczafalvi, 184; Baroti 187. — István 109. — Károly 51, 134, 177, 181, 183, 196, 203, 220, 341.
 Szádeczky Lajos 27, 192. 202.
 Szakács József 177.
 Szalay Imre 27, 30, 192, 195, 275, 298. — István 196. — Károly képvházi beszéde a köteles péld. szóló törv. jav. tárgyalásán 390. — Sándor 192.
 Szalos Mihály 177.
 Szamosi János 88, 396.
 Szamota István 25, 341.
 Szana Tamás 95, 96, 100. —, A könyv régen és most 96.
 Szántó Károly, Fülei 396.
 Szántói András 42.
 Szarvas Gábor 109.
 Szász Károly 134, 179.
 Szászországi Albert halberstadti pk. 21.
 Szathmáry Károly P. 220. — Pál 224.
 Száva 197.
 Századok 99, 104, 215, 310, 407, 412.
 Széchenyi gróf cs. lt. 25. — Ferencz 31, 125. — György 31. — István 31; — emlékirata Metternich herczeghez (1835.) a nemz. muz. ktárban 31: levelezése 31. — Miklós 27. — Pál 31. — kör Eperjesen 297. — orsz. ktár 249, 295.
 Széchy-Lorenz Josephine 88.
 Szedlák Mátyás 298.
 Szegedi Gergely 97.
 Szegedi Kis István 135.
 Szegedi Somogyi ktár 90, 397. — állománya 90, 399. — forgalma 90, 397. — olvasóterme 90, 397.
 Szegedy Róza 299.
 Szegszárdi tak. pénztár 27.
 Székely István 174. — Cronica (1559.) — János 224, 397.
 Széky Géza 30.
 Szeli János 196.
 Szemere Pál 177. — tár 178.
 Szemcz Emil 392.
 Szendrei János 27, 202.
 Szentkirályi Ferencz 196.
 Szent Család Kis Követe szerk. 27.

- Szentessy Gyula 202.
 Szent-István-társulat 320. — millenniumi
 könyvjegyzéke 93.
 Szent-Pétervár 221.
 Szeőch Pál 196.
 Szepessy Lajos 395.
 Szerbia 166.
 Szerajevoi gimnázium igazgatósága 192.
 Szicília 142.
 Szigeti Album 220.
 Szigetvári Iván 202.
 Sziglieti Ede 194. — örökösei 192, 193,
 195. — Mária 108. — irod. hagyatéka
 108, 193. — társaság 202.
 Szigvárt (1787.) 184, 185.
 Szilády Áron 93, 177.
 Szilágyi Dezső 375. — Géza 202. —
 István 219. — Sándor 200, 220, 221.
 Szilasi 206.
 Szilvási András 182.
 Szily Kálmán 197.
 Szinán Cselebi 247.
 Szinnyi József id. 27, 30, 134, 192, 221,
 298, 325, 392. — ifj. 27, 298.
 Szlavik Mátyás 392.
 Szmrecsányi Miklós 275.
 Szokolay Hermin 27.
 Szombathely 74.
 Szócs Farkas 176.
 Sztáray család 63.
 Szulejmán beg 247.
 Szulok Anna 175.
 Szvenigorodszkoi 199.
- T**addeus feltrei gróf, riminii podesta 149.
 Tájéztató 405.
 Takáts Sándor 392.
 Tanhoffer Pál 177.
 Tanulmányútjai, Nemz. Múz. kt. tisztv.
 318.
 Taurisi Pál 40.
 Technologiai Iparmúzeum 297.
 Tedder H. R. 327.
 Téglás Gábor 396.
 Telegdi Miklós 97, 174.
 Teleki Sándor gróf 30, 267.
- Teleky- Máriaassy-féle alapítvány 177.
 Télfy Iván 202.
 Telkes Simon 27.
 Temesvári első takarékpénztár 27, 202.
 Temesvári Pelbart: 134. — Sermones de
 Sanctis. (1501.) Serm. de tempore (1501.)
 (1507.) Serm. Quadragesimales (1501.
 1505, 1507, 1509.) Stellarium Coronae
 (1515, 1586.) Aurem Rosarium (1589.)
 192.
 Tertullian 254.
 Terugiai Ker. János 38—40.
 Testa Miklós 2.
 Tettey Nándor 30.
 Tewnley-márványok a British Museumban
 117.
 Thal János 224.
 Thallóczy Lajos 196, 221, 319, 392, 394,
 412, 413.
 Thaly cs. lt. 25, 31, 86, 198. — Géza 27,
 86. — Kálmán 57, 83, 86, 108, 195,
 224; képvházi besz. a levéltári vitá-
 ban 68. a köteles példányokról szóló
 törvj. tárgyalásán 383.
 Than Károly 192, 416.
 Thasnády Balázs 196.
 Theiner 2. 142.
 Theophania császárné 101.
 Theophilus Márton 196.
 Thewrewk Emil, Ponori, 109. — elnöki
 beszédei 402.
 Thienaeus Gaëtanus 22.
 Thimotheus zágrábi püsp. 142.
 Tholdi Farkas 196.
 Tholnay Mihály 196.
 Thomasstift, strassburgi ktári alapítv. 360.
 Thomas Willing Balch 202.
 Thorin et fils 142.
 Thoroczky Viktor báró 202.
 Thúry József 247, 248, 249.
 Tichy Ákos 403, 404.
 Tisza Kálmán 69, 73.
 Tizedes osztályozási rendszer 334. L.
 Dewey.
 Todi v. 13, 146.
 »Tóldalék« 184—190, 405.

Toldi Szerelme 220.
 Toldy László 27, 202, 379, 381.
 Tompa Mihály levelei 219.
 Topuszkai apátság 2.
 Tornai János 97.
 Torzképek, 1848/49-iki —, gyűjt. a múz.
 ktárban 302.
 Tótfalusi Kis Miklós 415.
 Tóth Béla deák A mi urunk Jézus Krisz-
 tus gyermekségéről írott könyve 95.
 — György 196. — Imre 88. — Mihály
 196. — Mike 27.
 Török János 78, 177, — József 177. —
 Pál 176, 179.
 Törökország 157.
 Törpényi Lajos 192.
 Törs Kálmán 299. — özvegye 108.
 Történeti és Régészeti Értesítő szerk. 27.
 Történelmi Tár 100.
 Törvénycikkek, az 1722/23-iki országgy.
 412. — Erdélyi országgyűlési — az
 Erdélyi Múzeum ktárában 51—56;
 m. nemz. múz. ktban 412.
 Tövis Imre 43.
 Trachtenbuech (1580.) 281.
 Transactions of the second international
 Library Conference 326.
 Trappista-rend társháza Mariasternben
 203.
 Trattner János 416. — János Tamás 415.
 Trbouša, kir. birtok Boszniában 162, 169.
 Tridenti zsinaton jelen voltak jegyzéke
 192.
 Trient 157.
 Trustee, a British múzeum —e 116.
 Trübner, londoni könyvkiadó 358.
 Tuisi Emericus 40.
 Tunyogi-gyűjtemény a nemz. múz. ktban
 32.
 Turul 164, 192, 298.
 Tvartkó bosnya kir. 161, 163, 164, 168,
 169. — 1380-iki oklevele 159—173,
 197, 319.
 Tvrtković Vlatko 162, 172.
 Tyrusi pk. 157.

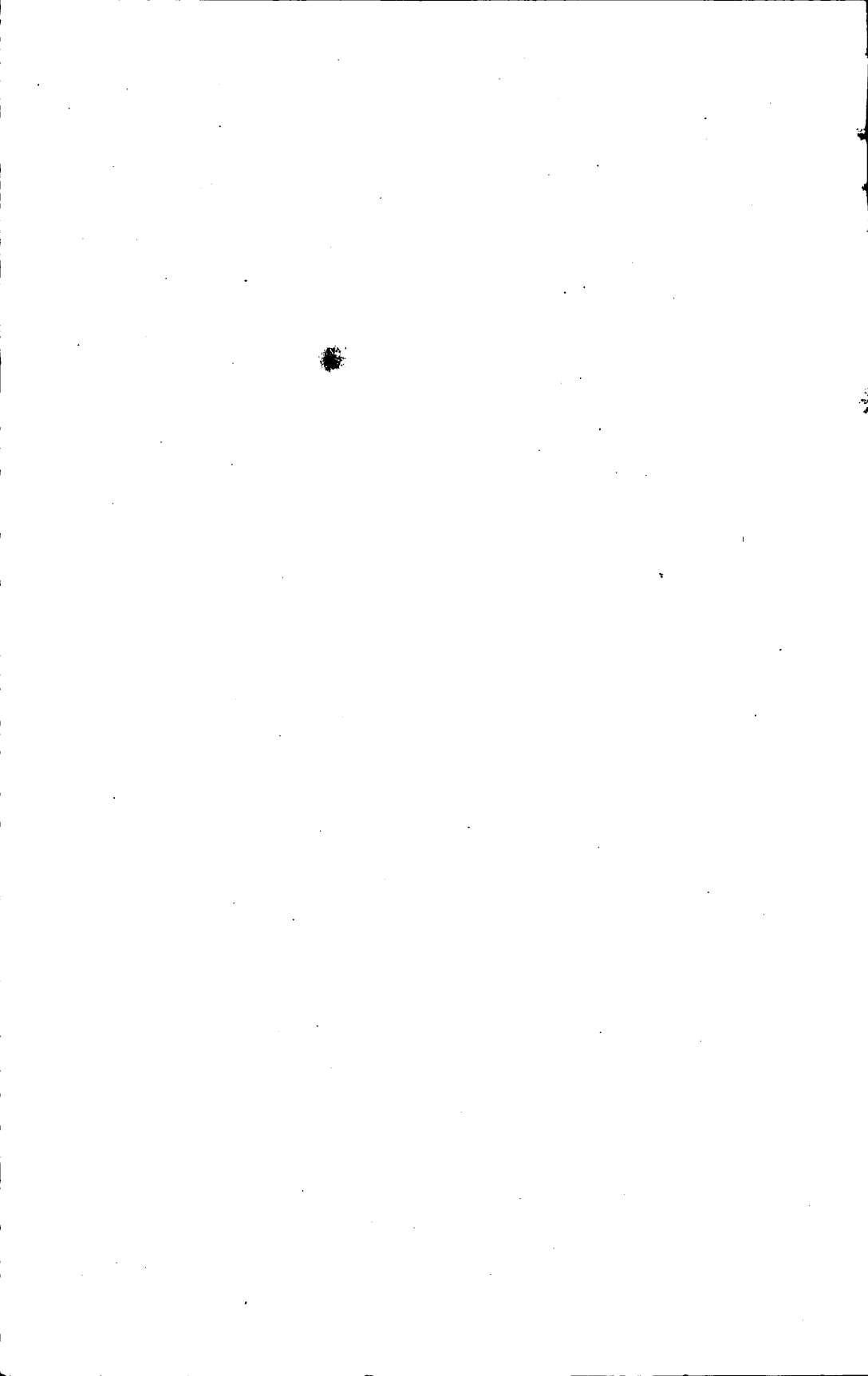
Udine 307.
 Ugelmann Péter 257.
 Uhland 359.
 Uhrich, strassburgi parancsnok 353.
 Ujlaki Ferencz 97. — Péter 35.
 Uj Magyar Múzeum 220.
 Ulászló (II.) m. kir. 133.
 Ungváry Vilmos 298, 395.
 Urban J. Juvenál 28.
 Uzanne Octave 213, 214.
 Uzon Hasszán perzsa fejedelem 12.
 Uzoni F. Gábor 183.
 Vadrózsák, Kriza János népköltési gyűjt.
 405.
 Vágner József 28, 203.
 Vágó Lajos 177.
 Vajda János végrendelete, a nemz. múz.
 ktban 392.
 Válaszúti András 182.
 Valentinus Pannonius 416.
 Valesius Hadrianus 48.
 Vallás és közokt. miniszterium 87, 108,
 192, 196.
 Valparaisoi egyetem 298.
 Ványi István 196.
 Várad I. Nagy-Várad.
 Várady Gábor 28, 203. — orszgy. beszé-
 dei 220.
 Varga Ottó 298.
 Vargás Alfonz 23.
 Varjú Elemér 28, 30, 100, 192, 193, 223.
 Várnay L. 94.
 Varsevicius, Oratio in obitum regis Ste-
 phani (1587.) 192.
 Vas Gereben 200.
 Vatikáni ktár, — ltár I. Róma.
 Vay Ábrahám 196.
 Végh Arthur 18, 103.
 Veinstein-Hevess Kornél 204.
 Velencez 1, 6, 416. —i doge 5. — ősnym-
 tatványok 257. —i tanács 3.
 Velhagen u. Klasing könyvkiadók 212.
 Velics László 88.
 Verancsics Antal 248.

- Verböczy István 169, 174. — Hármaskönyv (1745.) 414.
 Veress Endre 88, 396.
 Veronai Guarino 18.
 Verseghy Ferencz 320. — és az egyetemi nyomda 337—340. — »Felelet»-e 340.
 Verza Gábor 45.
 Veszprémi papn.-intézet 202.
 Vetési László 19.
 Vétinja Nalésko 162—172.
 Vidos, Koltai, család ltára a nemz. múzeumban 301. — József id. 301.
 Victor János 304, 341.
 Vigyázó Ferencz gróf 203.
 Világbibliografia 268
 Vilmos császár 357. — egyetem i. Strassburg.
 Virgilius 365.
 Visoko, vár Boszniában 169.
 Viterbo 152, 153, 155, 156, 157.
 Vitéz János 5, 254. — kódexei 252.
 Viviersi pk. 157.
 Vizi János, Borosjenei 196.
 Vízjegyek 138.
 Vizkelety Zsigmond hirdeténye, (1698.) 192.
 Vlakovič Vlatko 162.
 VIassits Sándor 196.
 Vlkac vajda 162, 167.
 Vlkovič Vlatko 172.
 Vojkovič Gojek 162, 172.
 Volf György 298.
 Volobria rektora, pápai káplán 158.
 Vorsterman van Oyen, A. A. 271.
 Vörös Antal gyűjteménye a nemz. múz. kthban 87.
 Vörös Mátyás, (Nyéki) imádságos könyve (1625.) 29.
 Vörösmarty 206.
 Vucsetich Sándor 394.
 Vuk, bosnyák vajda 163.
- W**adding 11.
 Wagner, egy. ktárőr 45.
 Wagner Ferencz 339. — Juhász Margit 30.
 Walendorf Márton 196.
- Walter Gyula 298. — László levelestára 194.
 Wangerow-ktár 359.
 Ward H. L. D. 128.
 Warnecke 100, 102.
 Weber Világtört. 96.
 Weinwurm Antal 30.
 Weismann testvérek kiadó cég 110.
 Weissenbruch 274.
 Weisz Lipót 195.
 Weiszberger Ödön 88.
 Welch Ch. 330.
 Wenker dr.-féle könyvvállványok 212.
 Werbewczy I. Verböczy.
 Weres Balás 174.
 Wesselényi család ltára az Erd. Múzeum ktárában 396. — Miklós br. 396.
 Wiener Moszkó 203.
 Wilkie J. 131.
 Winkler Lajos 28.
 Witte-ktár 362.
 Wlassits Gyula 200, 222, 268, 352. — képvh. beszédei a köteles példányokról szóló törvjav.tárgyalásán 379, 384, 388.
 Wratislaviensis Márton czl. 86.
 Wratislavia, Michael de: — Introductorum dialecticae (1515.) 192.
- X**enophon 416.
 Zábrák Dénes 28.
 Zachár Gyula 28.
 Zalay János 86.
 Zama Edonard 203.
 Zára 3.
 Zaránd Lukács, Bikkfalvi czl. 196.
 Zarándy A. Gáspár 298, 392.
 Zathai Gergely 35,
 Zeiner Joh. strassburgi nyomtató 211.
 Zeitschrift für Bücherfreunde 111, 212, 218, 313, 409.
 Zekely Lukács, Bikkfalvi czl. 196.
 Zelevéni Pál 43.
 Zeller, strassburgi tanár 356.
 Zichy Jenő gróf 28, 290, 298, 379; képvh. beszéde a köteles példányokról

- szóló törvj. tárgyalásán 381. — Mihály 95.
- Zirczi cziszt. apátság 28, 202.
- Zobeltitz Fedor 111, 212, 213.
- Zolnay Gyula 192, 203, 406.
- Zombat cs. ltára a nemz. múzeumban 31.
- Zolthay János czl. 196.
- Zrinyi családra von. iratok 66. — Miklóstra von. adatok és oklevelek 219.
- Zsámboki I. Sambucus
- Zsigmond magy. kir. 169. — korabeli okiratok 72.
- Zvingli 175.

A Magyar Könyvszemle új folyama.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára 1893-ban a Magyar Könyvszemle új folyamát indította meg.

A folyóirat, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának hivatalos kiadványa s a magyar bibliografia egyedüli szakközlönye, 1876 óta áll a hazai tudomány érdekeinek szolgálatában. Első sorban a múzeumi könyvtár érdekeinek előmozdítására lévén hivatva, ismerteti annak egyes csoportjait; beszámol az égyarapodásról, a végzett munkáról és teljes megbízható képet ad a könyvtár belső életéről. Ismerteti a hazai és külföldi könyv- és levéltárakat, kiváló figyelmet fordítva ezek magyar és speciális bibliografiai vonatkozású anyagának felkutatására és közzétételére. Számot ad a hazai és bibliografiai irodalom termékeiről s figyelemmel kíséri a külföldi irodalom hazánkra vonatkozó kiadványait.

A Magyar Könyvszemle évnegyedes füzetekben, évenként márczius, június szeptember és deczember hónapokban jelenik meg 24—26 ívnyi terjedelemben, több műmelléklettel. Előfizetési ára egész évre 3 frt; a könyvtári forgalomban 4 frt; egy-egy füzet ára 1 frt.

Az előfizetési pénzeket a **Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatala** fogadja el; a folyóirat szellemi részét érdeklő közlemények a **szerkesztő czimére** a **Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

A Magyar Könyvszemle régi folyamának két teljes példányát (I—XVI. kötet) 25 frtjával, a II—XVI. köteteket egyenként 2 frton, együtt 20 frton bocsátjuk előfizetőink rendelkezésére. Megrendelések a Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatalához intézendők, mely az összeg előzetes beküldése esetén a szállítást bérmentesen eszközli.

A Magyar Nemz. Múzeum könyvtárának kiadásában megjelent és *Ranschburg Gusztáv* könyvkereskedésében s általa minden könyvtárúsnál kapható: *A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címjegyzéke. I. Ősnyomtatványok. (Catalogus bibliothecae Musei Nat. Hungarici I. Incunabula.)* Leírta Horváth Ignác könyvtári segédőr. Ára 2 frt.

Megjelent és a szerkesztőségnél, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kapható: *A hazai hírlapirodalom 1897-ben. I. Szinnyei József, A magyar hírlapirodalom. II. Kereszty István, A nem magyar nyelvű hírlapirodalom.* Ára 40 kr., a könyvtári forgalomban 50 kr.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE. — REVUE BIBLIOGRAPHIQUE HONGROISE.

Publiée par la bibliothèque du Musée National Hongrois
sous la rédaction de M. le dr. Jules Schönherr.

Quatre livraisons par an; prix du volume
3 florins = 6 francs = 5 mares.

Nouvelle série. V. volume. 4. livraison
Octobre-Décembre 1897.

Sommaire.

Etienne Kereszty : Les périodiques dans les bibliothèques	321
Dr. Paul Erdélyi : La deuxième conférence internationale des bibliothécaires à Londres	326
Dr. Lad. Esztegár . Les conclusions de Bruxelles	334
Dr. Jean Illéssy . Verseghy et l'imprimerie de l'université	337
Bibliothèque hongroise . Une édition inconnue des <i>Formulae</i> de Heyden Sebald. (Avec 3 facsim.) Par Dr. Louis Dézsi	341
Revue étrangère . La bibliothèque nationale et de l'université à Strassbourg. Par Dr. F. Gyálui	352
Indicateur officiel . La question des exemplaires gratuites des imprimés dans le parlement hongrois (Continuation et fine.)	372
Rapport sur l'état de la bibliothèque du Musée Nat. Hongrois dans le 3. trimestre 1897	392
La bibliothèque de la Société Musée de Transylvanie an 1896	395
La bibliothèque Somogyi à Szeged an 1896/97	397
Littérature . Discours présidiaux de M. E. Thewrewk de Ponor. Par <i>E-r.</i> — Récsey, <i>Brevis historia archivi archiabbatiae O. S. B. de S. Monte Pannoniae</i> . Par <i>-y.</i> — L'indicateur de la bibliothèque de Buda; — Annuaire bulletin (le III.) de la même bibliothèque. Par (<i>E-r.</i>) Annuaire bulletin des imprimeurs hongrois L'année XI. et XII. Par (<i>e.</i>) — Henri le Soudier, <i>Bibliographie Française</i> . Par <i>E-r.</i> — Les néologismes de »Toldalék«. Par Jules Zolnai. Réponse du J. Bartha. — Revue des périodiques I. Revues hongroises. Par <i>D. Gy.</i> II. Revues étrangères. Par <i>H. S.</i>	401
Notices . Le budget du Musée Nat. Hongrois pour l'an 1898. — Répertoire général des sciences exactes. — L'original de la sanction pragmatique (<i>e.</i>) — Les Corvines à Cheltenham (<i>E. P.</i>) — L'imprimerie de Csik-Somlyó (<i>e.</i>) — Les exemplaires gratuites des imprimés (<i>e.</i>) — Le blason des imprimeurs (<i>e.</i>) — Le còde de Kolozsvár (<i>R.</i>) — Charles Junker (<i>e.</i>) — Valentinus Pannonius (<i>R.</i>)	411

Adresse de la rédaction et de l'administration: *Magyar Könyvszemle*.
Budapest, Musée National Hongrois.